

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY

Diplomová práce

Výchova a vzdělávání v sektách

Bc. Jiří Štágl
pedagogika

Vedoucí diplomové práce
PhDr. Marta Kremličková

Leden 2006

Věnováno poctivým

Věnováno všem
mým předchůdcům i souputníkům,
kteří přemýšlí od rána a pracují do noci.
Věnováno těm,
kterým jsem nesdělil, jak jsou mi potřebný
nebo jsem uznání jenom tak zašeptal,
když jsem nebyl dost statečný
pro lidské sdílení.

Děkuji také těm, kteří svými mozoly,
mi umožňují roli učitele mít.

Ze srdce vám děkuji.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a pouze s použitím uvedené literatury.

Podpis:

Datum: v České Lípě

Obsah:

1. ÚVOD	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1. SEKTA.....	12
2.1.1. Sekta nebo alternativní náboženská scéna?	12
2.1.2. O sektách a sektářství	17
2.1.3. Souvislost sekty s celkem.....	28
2.1.4. Členové sekt	32
2.2. SPOLEČNOST	36
2.2.1. Společnost jako pospolitost	36
2.2.2. Jakou jsme společností?	38
2.2.3. Stát jako konkrétní společnost.....	45
2.2.4. Současná religiozita.....	46
2.2.5. Shrnutí ke společnosti	48
2.3. VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ.....	49
2.3.1. Cíl edukace.....	51
2.3.2. Výchova.....	52
2.3.3. Vzdělávání.....	56
2.4. ZÁVĚR K TEORETICKÉ ČÁSTI	65
3. JEDNOTLIVÉ SEKTY	66
3.1. STARÝ MYSTICKÝ ŘÁD RŮŽE A KŘÍŽE, A.M.O.R.C.	68
3.1.1. Základní charakteristika	68
3.1.2. Výchova a vzdělávání.....	70
3.1.3. Kritika AMORC	76
3.1.4. Moje zkušenosti.....	77
3.1.5. Shrnutí k AMORC.....	81

3.2. SVĚDCI JEHOVOVI	82
3.2.1. Základní charakteristika	82
3.2.2. Výchova a vzdělávání v duchu Svědků Jehovových	84
3.2.3. Kritika Svědků Jehovových	88
3.2.4. Moje zkušenosti.....	93
3.2.5. Shrnutí ke Svědkům Jehovovým	95
3.3. NEW AGE.....	96
3.3.1. Základní charakteristika	96
3.3.2. Výchova a vzdělávání.....	99
3.3.3. Kritika New Age	106
3.3.4. Moje zkušenosti.....	108
3.3.5. Shrnutí k New Age.....	111
3.4. SCIENTOLOGIE.....	113
3.4.1. Základní charakteristika	113
3.4.2. Výchova a vzdělávání.....	115
3.4.3. Kritika Scientologie	119
3.4.4. Moje zkušenost.....	122
3.4.5. Shrnutí ke Scientologii.....	125
4. POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SEKT	126
4.1. Výchovný rozměr.....	127
4.2. Vzdělávací rozměr	129
4.3. Diskusní část	131
5. ZÁVĚR.....	132
Seznam literatury	133
PŘÍLOHY	141
1. Základní používané pojmy	141
2. Odpovědi oslovených respondentů.....	145

Anotace.....	145
Souhlas s výpůjčkou	147

„Dobré vzdělání je důležitou součástí vaší péče. Nikdy nevěřte, že jste udělali dost pro to, abyste ochránili mládež před těmi učiteli, od kterých vane nakažlivý dech sektářství.“

LEV XIII. 1883

1. ÚVOD

Proti sektám se vždy bojovalo. Také papež Lev XIII. zaníceně bojoval proti sektám. Z historického hlediska to není tak dávno a dá se říci, že působnost jeho pokynů je do jisté míry stále přítomna.

Autor

Šestnáct let působím jako pedagog (jsem v pracovně právním vztahu k výchově a vzdělávání). Během této doby jsem se vícekrát setkal se skupinami lidí, kteří vzhledem ke svému světonázoru, budili dojem, že mají základní životní otázky vyřešeny, že jsou klidní a vyrovnaní, protože naprosto přesně vědí, co je správné a co nikoliv – a co je pro mě obzvláště zajímavé – že vědí, jak zdárně vychovávat a vést. Během těchto setkání docházelo k nejrůznějším nuancím lidského chování – od vřelého vztahu až k podezírání a osočování. Moje nejfrekventovanější vnitřní stanovisko bývalo, že se jedná o lidi značně upnuté a egoistické. Když jsem, v letech 1990-98, učil zrakově postižené, bylo mé setkávání s lidmi, kteří přišli „slepým“ ukázat „světlo“ téměř rutinní záležitostí.

Na konci prvního ročníku studia na FF UK jsem se rozhodl, že bych na téma výchovy a vzdělání v sektách mohl napsat diplomovou práci. Bylo zde však mnoho komplikací. Sekty se řádově počítají ve stovkách, mnohé nemají běžnou literaturu. Nakonec není ani vždy jednoznačně dáno, jaké skupiny je možno považovat za sektu.

Proto jsem se rozhodl, že se budu zabývat pouze čtyřmi exemplárními skupinami. Společnostmi, které si v daném kontextu nejsou příliš podobné, je k nim dostupná literatura a dokáži k nim připojit i osobní zkušenost.

Myslím si, že v dobrém bádání se nelze oprostit od vlastního účastenství, proto jsem se rozhodl, že budu psát v první osobě jednotného čísla a nikoliv množného. Není to sice úplně přesné, ale přijde mi to výstižnější. Na druhou stranu je obtížné oddělit to, co je v této práci skutečně jenom moje stanovisko a co jsem přijal na svých studiích nebo od lidí se kterými jsem práci konzultoval.

Záměr

Euroamerická centra pro studium alternativních náboženských směrů většinou vyzdvihují nutnost interdisciplinárního studia. Problémem ale zůstává, že svůj mezioborový přístup zužují na pohled psychologický, sociologický, teologický a religionistický. Pedagogický pohled se vytrácí nebo přesněji řečeno ještě nebyl objeven.

Také na území dnešní ČR převládá tento zúžený „mezioborový“ přístup. Například knihy E. Fromma nebo P. Říčana o psychologii náboženství jsou poměrně známy. Zato studium náboženství z pohledu pedagogiky chybí. Přitom víme, že k odkrývání složitosti nějakého fenoménu je různorodost a komplexnost pohledů vítaná. Pro současnou ČR navíc platí, že alternativní náboženské scéně se dosud nevěnovala dostatečná nestranná badatelská pozornost z žádného natož pedagogického pohledu. Výjimku tvoří izolovaná centra. Například jednotlivé státní správy si nechávají vypracovat odborné posudky naší náboženské scény (Městský úřad v Plzni, Policie ČR, aj.).

Myslím si, že by pozornost směřovaná na náboženskou alternativní scénu měla být věnována i z pedagogického aspektu, neboť o co jiného se všechny náboženské spolky snaží, než o výchovu nebo převýchovu lidí nebo lidstva.

Kromě naznačeného akademického pohledu mi při psaní diplomové práce šlo také o každodenní školní realitu. Občas se sice objeví, v pedagogicky relevantních časopisech, sugestivní otázka typu: „*Jsou žáci ZŠ varováni před nebezpečím extremistické religiozity?*“ (Sejvalová,2001). Jiní odborníci zas přímo nebo nepřímo sdělují, že je téma sektářství ve vztahu ke školní mládeži zanedbávané navzdory jeho aktuálnosti.

Tato práce mimo jiné také odpovídá na tyto výzvy.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Aby došlo k osvětlení a zprůhlednění výchovy a vzdělávání v sektách, zabývá se teoretická část činiteli, jež zásadním způsobem výchovu a vzdělání v sektách podmiňují. Edukace i sektářství jsou chápány jako produkty společnosti a zároveň jako její evoluční spoluvůrci. Proto je teoretická část členěna na tři oblasti: společnost, sekty a výchovně vzdělávací proces.

Cílem práce je popis edukační reality ve vybraných sektách. Použitou metodou je obsahová analýza studijních a kurikulárních dokumentů.

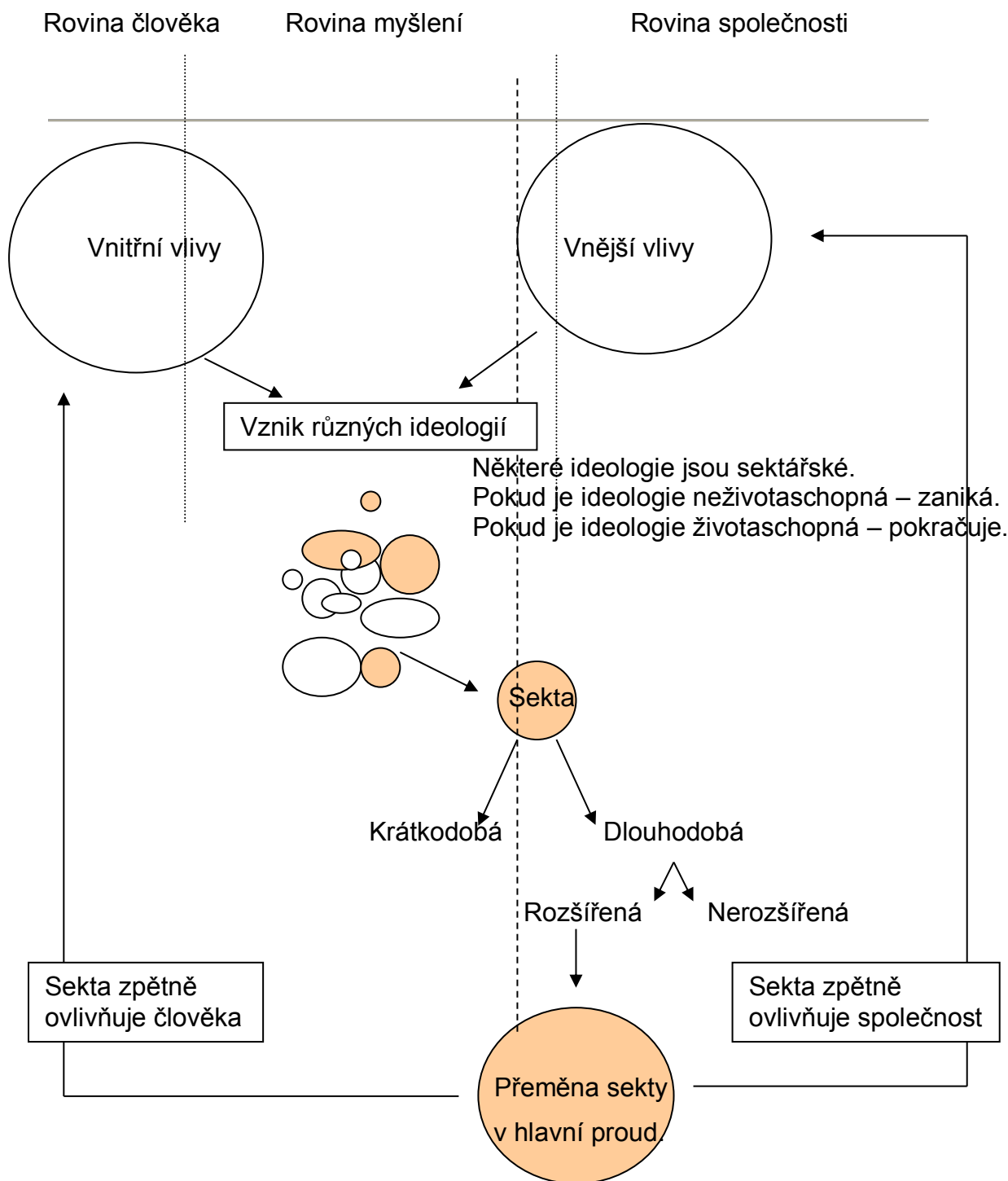
Výchozí myšlenkové schéma

Na jedince působí vnější a vnitřní vlivy. Z vnějších vlivů má zásadní charakter vliv kulturně historický. Tento vliv je reprezentován společností a společnost jej prostřednictvím široce pojaté výchovy předává každému jednotlivci. Z vnitřních vlivů má zásadní důležitost struktura a dynamika osobnosti. Osobnost se potřebuje externalizovat. Externalizaci provádí při kontaktu s jinými osobnostmi pomocí široce pojaté výchovy. Osobnost jednotlivce se snaží ostatní převychovat ke svému obrazu. Čím je osobnost úspěšnější, tím více se podílí na formování kulturně historického vlivu.

Osobnost člověka je utvářena ze střetávání vnějších a vnitřních vlivů. Jedním z výsledků tohoto střetávání je proces myšlení. Některé myšlenky mají ideologický charakter. Některé z ideologických dějů mají sektářský charakter. Některé sektářské ideologie jsou životaschopné. Životaschopnost závisí i na množství oslovených lidí. Čím více lidí šíří ideologii, tím více je možné získat dalších lidí pro tuto ideologii. Prokáže-li sektářská ideologie, že je velmi životaschopná, přetvoří se na obecně uznávanou hodnotu.

K lepší názornosti může posloužit následující schéma.

Obr. 1. Výchozí myšlenkové schéma

Orientační rovina pedagogického působení je v schématu znázorněna přerušovanou čarou (- - -) a je zjednodušená na myšlenkovou činnost jejímž prostřednictvím společnost řídí své jedince.

2.1. SEKTA

Budoucí apoštol Pavel o Ježíšovi: „*Jelikož ... popravený zločinec [Ježíš] takovou osobou nebyl [mesiasem], musel tedy být podvodníkem. A byl-li podvodníkem, jeho následovníky je třeba vyhubit.*“

(Grant, s.120)

2.1.1. SEKTA NEBO ALTERNATIVNÍ NÁBOŽENSKÁ SCÉNA?

Zda mluvit o nějaké skupině jako o sektě nebo jako o alternativní náboženské skupině je citlivé a pro mnohé další postupy závažné rozhodnutí.

Pomoci by měla odborná literatura. V té je patrná snaha upustit od výrazu „sekta“, ale **zatím** bohužel **nedošlo ke shodě** na vhodnějším výrazu. Slovo „sekta“ totiž získalo postupem času pejorativní nádech a podbízí představu, že všechny sekty jsou náboženského charakteru. Jedná se o nevhodnou redukci původního významu. Český etymologický slovník pojímá ve slově sekta nejen náboženské společenství odštěpené od oficiální církve, ale i odštěpení od politického hnutí – to obecně znamená – **odštěpení od názorového proudu.**

Zahraniční ekvivalent „sekty“

V ruském a francouzském jazyce rozumí pod pojmem sekta (ru.секта, fr.secte) názorové odštěpení od nějaké náboženské nebo politické frakce, ale v hovorovém jazyce se dopouštějí též nepřesnosti. V německém jazyce mají termín mládežnické sekty (Jugendsekten), jako by to byla záležitost pouze mladých. V angličtině mají termín – kulty (cults). Američané J. K. Hadden a D. Bromley považují termín „*kult*“ za vhodnější než „alternativní

náboženská scéna“, protože dle nich je v termínu „kult“ přesněji vystižen sociální rozměr. (Hadden, 5.9.2005a) Český, francouzský a ruský jazyk etymologicky přesněji používají pojem kult – z latiny „cultus“ - pěstování, uctívání. V českých podmínkách si při použití termínu „kult“ vybavujeme spíše kulty osobnosti (kult Stalina, kult Ježíše nebo Marie). Z pohledu religionistiky u nás termín kult představuje neformální náboženskou skupinu.

Obecně se dá shrnout, že v zahraničí řeší stejnou potíž: jak „sekty“ vhodně pojmenovat.

2.1.1.1. NAVRHOVANÉ NOVÉ TERMÍNY

V ČR jsou první práce zaměřené na hledání nových zpřesňujících termínů od L. Hory. O. Štampach a V. Profant později rozlišili sekty podle druhu činnosti a stupně nebezpečnosti (Dingir, 4/2000) následovně:

- a) nové náboženství, nové náboženské hnutí, nová religiozita,
- b) alternativní religiozita, alternativní náboženské hnutí,
- c) nesnášenlivá náboženská skupina,
- d) destruktivní / nebezpečná / zločinná náboženská skupina nebo společnost; případně destruktivní kult.

Některé nové termíny

Z. Vojtíšek (1996, s.1n) se domnívá, že by nové označení pro „sektu“ měl být definováno jako **zneužití**.

Často užívaným termínem je **alternativní náboženská scéna**. V českých podmínkách s ním přišli poprvé nejspíš D. Lužný a O. Štampach. (Profant, Štampach, 2000) V USA se vyskytuje minimálně od 60 tých let. Termín nehodnotí, ale jen dokládá, že je tu

ještě něco jiného než renomované církve. Tento termín může být někdy nepřesný ve slově “náboženský”, protože existují spolky, které se sice nezabývají primárně náboženstvím, ale svou podstatou spadají mezi sekty či kulty, např. kontaktéři UFO nebo militantně feminističtí „Essemiani“, kteří si vytváří náboženství podobnou ideologii.

Vhodnějším pojmem se mi jeví označení **alternativní religiozita**, navrhovaná L.Horou (1995). Alternativu chápe jako předpoklad svobodné volby mezi různými možnostmi. Religiozita, i když ve svém významu označuje to samé co náboženství, je podle mě, přijatelnějším pojmem než náboženství, protože v českém jazyce automaticky nepředpokládá jasně definovatelného „Boha“.

V Rusku se někdy sekty alternativně označují jako **nezávislé skupiny** (независимые группы).

V USA je frekventované označení - „**kontroverzní skupiny**“. Vystižně zachycuje dynamiku skupin, které vyslovují opačné názory nebo vyvolávají spory s konzervativními silami společnosti. V některých textech, zejména křesťanských, se běžně operuje s termínem „**destruktivní kulty**“ – tento termín je mnohem více pejorativní a odsuzující. Používá se zejména tehdy, když je nějaká skupina sama označována za sektu, a proto ty druhé nemůže jednoduše označit za sektu, a tak se jí snaží označit za něco horšího a destruktivního.

Nepřehlédnutelnou dimenzí je označení – „**radikální náboženské skupiny**“. (Říčan, 2002, s.54)

Sekta se také může skrývat za označením „**subkultura**“, neboť v sobě nese vztah mezi kulturou a jejího složení z dílčích kultur.

Obecná charakteristika pokusů o zavedení nových termínů

Hledání nového označení pro „odštěpence od názorového proudu“ bývá poznamenáno přístupem a motivem badatele případně školy nebo vědeckého směru, jež zastupuje.

1. Na sektu se lze dívat z mnoha **individuálních pohledů** a každý takový pohled nám předurčí vidění daného problému a bude více méně z toho daného pohledu pravdivým. Například francouzský psychiatr J.M.Abgrall zkoumá fenomén sekt z pohledu psychiatra, kriminologa a soudního znalce. Jeho kniha „Mechanismus sekt“ skutečně vypovídá o nejtemnějších stránkách sekt. V úvodu knihy vypočítává 1082 mrtvých lidí¹ v důsledku činností sekt minulého století. Z jeho úhlu pohledu je sekta jednoznačně kriminálním jevem, a protože se podle něj musí každá sekta ubírat k totalitě a donucovacím prostředkům, představuje „*jev parazitující na těle společnosti*“ (Abgral, 1999, s.13). Jistě je na tom mnoho pravdy, ale zároveň nesmíme podcenit ani jiné pohledy na fenomén sekt.

2. Nejenom jednotliví lidé, ale také **vědecké obory** odrážejí v problematice sekt své vlastní nazírání.

Teologické hledisko: učení sekty je jen vytrženou částí konkrétního náboženského učení, která je absolutizována a interpretována jako samostatná věrouka.

Sociologické a kulturně antropologické hledisko: sekty jsou zaměřeny proti majoritní kultuře, společnosti a státu, odmítají tyto instituce či jsou k nim lhostejné. Církev jsou naopak kulturotvorné a vedou své členy k respektování institucí.

---

¹ Valná část úmrtí v řadách sektářských společností, uváděných v Abgralově knize, byla zapříčiněna sebevraždami jedinců. Motivem často byla touha „odejít“ na lepší svět.

Sociálně psychologické hledisko: sekty jsou totalitním způsobem organizované skupiny s pevnou ideologií.

Historicko dialektické nazírání: Takový přístup vidí v sektách pokus o překročení stávajícího stavu a pokus o boj s ustrnulým stavem věcí. Tento pozitivní akcent sektářství, toto zkoušení alternativních cest života, je v povědomí běžných lidí značně překryto strachem jež sektářství přináší.

Jaké by asi bylo pedagogické hledisko? Sekty se snaží vystupovat jako autentické nezávislé skupiny, které svůj pohled na spirituální děje záměrně a cíleně předávají hledajícím, jež považují za méně osvícené nebo méně vzdělané.

Jaký termín tedy používat?

Neustálá diskuze o nalezení přijatelnějšího termínu než je slovo „sekta“ vede některé odborníky až k „únavě“ (Remeš, 2001, s.33). P. Remeš dokonce varuje před vyhýbáním se termínu "sekta“, jak to doporučují V. Profant a O. Štampach. P. Remeš říká, že člověk z ulice i odborník používají termín „sekta“ ve většině případů shodně. Dále na základě explikace pojmu sekta uvádí, že pojem „sekta“ je jednoduchý a přesný. (Remeš, 2/2001)

Odpověď na otázku, zda užívat označení „sekta“ nebo „alternativní náboženská scéna“, vychází při tomto pohledu ve prospěch termínu „sekta“.

Za dostatečně výstižný a nejvíce ustálený dorozumivací symbol lze považovat termín „ sekta “.

2.1.2. O SEKTÁCH A SEKTÁŘSTVÍ

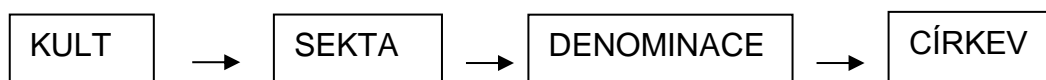
Z předchozího textu je patrné, že jsou tendence zavádět modernější termíny. Přesto pojem „sekta“ nadále používá množství autorů.

Pro některé je pojem „sekta“ jasný, označuje „*skupiny pochybné pověsti*“ (Büchnerová,1999,s.17) nebo malou skupinu lidí, „*kteří si o větší skupině myslí, že je naprosto vedle*“ (Enroth,1994,s.163). Pro větší množství autorů naopak představuje pojem složitý, a tím pádem nejednotný. Tito autoři si vytváří buď osobitý pojem sekty, jako např. K.Porterfieldová (1997), nebo vědomě rezignují a pojem sekta se nesnaží vymezit, jako např. L.Hora (1995). Jiní s pojmem sekta pracují, ale nedefinují jej (J.Butterwoth; P.Říčan; R.Škvařil), někde dokonce zcela chybí (např. v knize J.Šimandla: Jak zacházet s náboženskými výrazy).

Význam pojmu „sekta“.

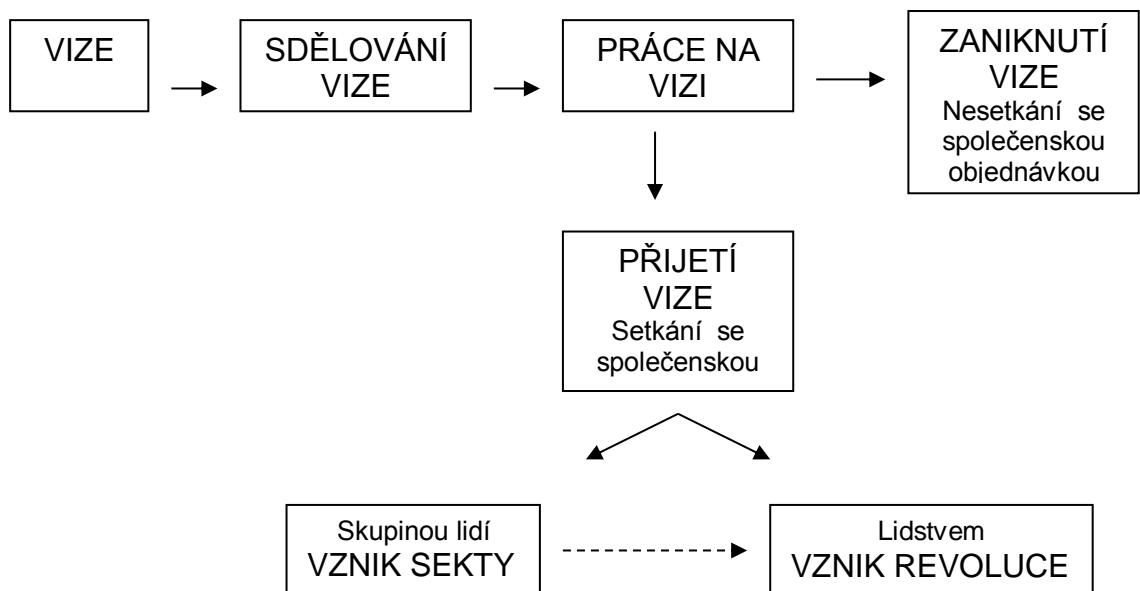
Pojem „sekta“ je latinského původu. Latinsko-český slovník uvádí, že „secta“ znamená: směrnici, filozofickou školu, politickou stranu. Přičemž „secta“ pravděpodobně pochází ze dvou latinských slov - seco, secare (dělit, řezat) a sequor, sequi (následovat). Do evropských jazyků proniklo z latinského překladu Bible, kde v Novém zákoně je několikrát uvedeno jako překlad původního řeckého hairesis – **znamenal to vznik nové skupiny** snažící se o reformu nauky a praktik. (např. Goff, Schmitt et al., 2002) Tímto způsobem vzniklo i křesťanství, buddhismus, baháismus apod.

Obrázek 2: Schéma přeměny sekty v církev.

Význam slova „sekta“ se od původního významu poněkud změnil. Již to není neutrální označení pro relativně samostatný směr v náboženském systému nebo oddělená část původně jednotného společenství (politického, náboženského, filozofického). Sekta je v dnešní době chápána jako pseudonáboženská společnost, přičemž často v sobě obsahuje jenom negativní hodnocení, ale již v jeho pojmu není zahrnut obecný potenciál sekt na nové vize. Potenciál sekt na sdělování nových vizí je zaznamenán níže.

Obrázek 3: Vize jako iniciátor vzniku sekty

Pokus o definici sekty:

Sekta v širším významu znamená: skupinu lidí odštěpenou od hlavního názorového proudu – filosofického, politického, náboženského atd. V užším významu skupinu lidí odštěpenou od hlavního duchovně-náboženského proudu. Přičemž **oprávněnost mluvit o nějaké skupině jako o sektě vzrůstá s tím, nakolik jsou v ní uplatňovány sektářské znaky.**

Sektářské znaky

Sektářské znaky, v terminologii L. Hory „rysy“, se neomezují jen na náboženské perspektivy. Ukazuje to i jeden z nejobjemnějších rozcestníků náboženské scény (iniciovaný profesorem sociologie J.K. Haddenem) *The Religious Movements at the University of Virginia*. Mimo jiné v seznamu sektářských směrů uvádí i ateismus. (Hadden, 12.11.2005a)

Většina publikací zabývajících se sektami (např. Škvařil, 1995; Butterworth, 1993; Vojtíšek, 2004) obsahuje téměř stejný výčet sektářských znaků. Výjimku tvoří dílo L. Hory „Problematika takzvané alternativní religiozity“. Autor se v knize nespokojuje jenom s výčtem znaků, ale ptá se i po příčinách. V obecném souhrnu pak dochází k úvaze, že v pozadí sekt jde o „*kompensaci a překonávání zla v tomto světě i o útěk do vysněného světa, o fantastickou utopii i reálný projekt*“. (Hora, 1995, s.106).

Často uváděné znaky:

1. autoritářství, vůdce má absolutní autoritu mocenskou i znaleckou, je idealizován
2. fundamentalismus, odmítání vědecké kritiky
3. uzavřenost
4. utajování nauky a organizačních struktur před veřejností
5. odmítání dialogu
6. jednoduché odpovědi na složité otázky
7. totální fixace na většinou žijícího předáka, proroka či gurua, jehož učení a vůle jsou vůlí boží anebo absolutním zákonem
8. kritika není dovolena, pochybující jsou přísně sankcionováni či vyřazováni
9. svědomí je manipulováno a potlačeno
10. pocit výlučnosti
11. striktní hierarchická organizovanost
12. naprostá netolerance vůči jiným názorům

Rysy sekt podle L. Hory (1995):

1. Izolovanost, relativní uzavřenost, skupinová pospolitost.
2. Pocit výlučnosti, sebevědomí duchovní elity.
3. Nonkonformní opoziční postavení vůči hlavní společnosti.
4. Touha po ideálním společenství – ta se dosahuje buď:
vlastním úsilím nebo
chiliastickými představami.
5. Zdůrazňování etických rozměrů náboženského života.
6. Autoritativní systém řízení.
7. Aktivní činnost účastníků na misijní práci, pastorační a propagační činnosti.
8. Eklekticismus (staré sekty se držely většinou jen Bible).

Za důležité ještě považuji upozornit, že o sektách existuje spousta mylných představ. Zde jsou některé z **mylných představ**:

- Sekta je vždy malá, nenápadná.
- Sektu tvoří jen mladí lidé.
- Pokud se o náboženství nezajímám, nemohu se do sekty dostat.
- V sektě nemůže být můj blízký známý.
- Nejčastější falešná představa o sektách je, že nás sektář bude přesvědčovat, vnucovat nám něco, co nechceme, že to bude nepříjemný rozhovor s divným fanatikem a že vše dokážeme racionálně zhodnotit. Je to právě naopak – nikdo nás pravděpodobně nebude přesvědčovat, bude to nejspíš příjemný rozhovor s příjemným člověkem a vůbec nepůjde o logiku, ale o prožitek.

2.1.2.1. ZAMYŠLENÍ NAD ZNAKY SEKTÁŘSTVÍ

Je autorita, fundamentalismus atd. jenom hrozbou? Lze se s těmito sektářskými znaky setkat i mimo pole působnosti sekt?

1. Vztah k **autoritě** se v současné době dostává do paradoxní situace. Na jedné straně mnozí autoritu z principu odmítají, na druhou stranu jim imponuje síla neotřesitelné autority. Jasně to vidíme na výchově dětí. Když dětem neposkytneme autoritu,

stávají se bezbřehými, narušenými, protože strádají „*nedostatkem řádu*“ (Helus, 2001, s.130). Zato přiměřená autorita jim dává oporu ve světě.

Například katolická církev si je vědoma potřeby autority:

Článek 891 Katechismu katolické církve: Církvi přislíbenou neomylnost má také biskupský sbor, když s Petrovým nástupcem vykonává nejvyšší učitelský úřad především na ekumenickém koncilu. Když církev prostřednictvím svého nejvyššího učitelského úřadu předkládá něco k věření jako zjevené od Boha a jako Kristovo učení, jsou věřící povinni k takovému výroku vnitřně přilnout náboženskou poslušností. Tato neomylnost sahá tak daleko, jak sahá poklad božského zjevení. Stejně tak je za neomylného považován zakladatel a mesiáš Ježíš z Nazaretu.

2. **Fundamentalismus** zase můžeme chápat jako opak frustrující vědeckosti. Mluva a sdílení pocitů o vyšších principech, o duši člověka, může lákat stejně dobře jako touha po vědecké pregnantnosti.

Dekret 2. vatikánského koncilu praví: “Neboť jedině prostřednictvím katolické církve, která je všeobecným nástrojem spásy, je dosažitelná plnost všech prostředků spásy. Věříme totiž, že jedině apoštolskému sboru, jemuž stojí v čele Petr, svěřil Pán všechno bohatství Nového zákona, aby ustanovil jedno Kristovo tělo na zemi, k němuž se potřebují plně přivtělit všichni...”

3. **Uzavřenost** jako potřeba sebeidentifikace, jako ochrana před negativními dopady globalizace, před rozměňováním identity v neidentifikovatelném.

Například katolická církev pro dobro věci používá izolaci věřícího v klášteře.

4. **Utajování nauky** jako potřeba nalezení mystického neprofáního světa.

Například používání latinské liturgie pro prostý lid.

5. **Odmítání dialogu** jako výraz zásadovosti, ve vnímaném bezzásadovém světě nebo jako výraz pomáhající k utvrzení vlastní výlučnosti.

Například současné odmítání dialogu na téma interupce nebo homosexuálních partnerství v katolické církvi.

6. **Jednoduché odpovědi** pomáhají okamžité bezpracné orientaci ve světě. Opak stresové neukotvenosti v důležitých životních otázkách.

Pokyn 2. vatikánského sněmu: Principem pro celostní pohled je Ježíš Kristus. (Skoblík, 2004)

7. Kromě těchto potřeb náboženská víra **uspokojuje i jiné potřeby**, například pocit výlučnosti, příslušnost ke skupině, potřebu odlišení od společnosti rodičů, získání zvláštních zkušeností a prožitků, vyjádření svého vztahu k transcendentnu, například formou rituálů, modliteb.

2.1.2.2. KDO SE ZABÝVÁ SEKTAMI?

Nejčastěji se sektami zabývají etablované náboženské instituce.

Na akademické půdě se v ČR konají přednášky na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, v Ústavu religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice, na Filozofické fakultě Ostravské univerzity a na dalších vysokých školách.

Jako názorný příklad popíši situaci v ČR.

Sekty a nové náboženské společnosti zaznamenaly celosvětově největší rozkvět v 60. letech. V Čechách se začaly prezentovat až v letech 90. let. Před revolucí u nás působili Svědci Jehovovi, avšak členství bylo chápáno jako jiný druh disidentství a část těchto lidí od nich po revoluci odešla. Není proto divu, že se odborníci o toto téma začali zajímat až nedávno. Takzvaní odborníci se

rekrutovali z řad církví, které se cítily ohroženy. V roce 1992 pověřil synod Českobratrské církve evangelické svou soudní radu, aby vyhledala vhodné autory, kteří by kriticky ale bez znevažování poskytli členům sborů informační materiál o různých náboženských společnostech a směrech.

Na základě toho vznikla Ekumenická společnost pro studium sekt – EXODOS. Jejími členy byli Z. Vojtíšek (evangelík), T. Novotný (evangelík), P. Remeš (katolík), A. Opatrný (katolík), I. O. Štampach (katolík), J. Moskala (adventista), L. Roskovcová (evangelík), J. Kašparů (katolík). 16.7.1993 se tato společnost změnila v občanské sdružení a nese dodnes název **Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů**. Upozorňuji, že z tohoto názvu nevyplývá, že se jedná o sdružení křesťanských odborníků. Počet členů se zvýšil na 12. Členem se mohl stát „občan ČR starší 18 let na základě písemné přihlášky doporučené dvěma členy sdružení a po schválení všech členů sdružení“. Tato společnost je někdy netolerantní. Do svého časopisu o sektách „Dingir“ (Dingir, s.r.o., patří panu Vojtíškovi) v negativní konotaci zařazuje i buddhismus, v počátcích své činnosti i práce psychologů M. Nakonečného a S. Grofa. Na její konferenci v dubnu 1994 bylo řečeno, že sekty jsou časovanou bombou, neboť jejich cílem je dovést své členy k naprosté poslušnosti. L. Hora se v souvislosti s touto konferencí akademicky dotazuje - zda je to „*jediným*“ cílem sekt? (Hora, 1995, s.49)

Z hlediska studia sekt v ČR představuje Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů významnou organizaci. Pořádají přednášky, semináře, konzultace, vydávají množství literatury s touto problematikou, mají rozsáhlou knihovnu (více než 2000 svazků), dokumenty a videokazety. Své služby nabízejí na internetové adrese www.sekty.cz.

V ČR nemá „Společnost pro studium sekt“ konkurenta, i když se pravidelně vyskytují pokusy o liberálnější alternativu. V zahraničí existuje například „Ontario Consultants on Religious Tolerance“, <http://www.religioustolerance.org/purpose.htm>, působící spíše na bázi idejí New Age, tedy pokusu o nenadřazenosti nějaké náboženské skupiny. U nás krátce působila Společnost pro svobodné duchovní vyznání. V současnosti u nás žádná nábožensky nezávislá společnost, zabývající se náboženskou tolerancí, nepůsobí.

2.1.2.3. SYSTÉMY STUDIA SEKT

Z. Vojtíšek (2000) i D.Barrett (1998), rozlišují 3 typy přístupů autorů k sektám:

1. **Přísná objektivnost, strohá popisnost**, důsledné oddělení bádání od badatelova postoje, pouze fakta, vědecká nezaujatost a nadhled. Víme ovšem, že přes veškerou objektivnost může dojít ke zkreslení a badatel nemusí být vůbec objektivní.
2. **Snaha proniknout do myšlení a cítění studovaných skupin**, hledání vnitřních motivů jednání, nesoudit podle svého úzkého pohledu, empatie. Problémem tohoto přístupu může být rezignování badatele na otázky, které by mohly působit konfliktně.
3. **Kritický přístup** založený na znalosti fungování studovaných skupin a jejich manipulativních technik. Vyhledávání spíše toho horšího. Úskalím může být podezírání z předsudků, příliš negativistický a zaujatý postoj.

Za předpoklad kvalitního studia sekt označuji **spojení všech tří přístupů** :

1. Fakta
2. Osobní zkušenost
3. Kritičnost

R. Škvařil (1995,s.12n) rozlišuje pět přístupů k sektám podle oboru autora:

- a) Žurnalistický: jde jen po povrchu, popisuje zajímavosti, mnohdy však objeví nová fakta.
- b) Teologický: polemizuje, získává „body“ pro svou věrouku.
- c) Sociologický: zkoumá strukturu sekty, společenské začlenění, životní styl, mechanismy, jimiž jsou členové ovládáni.
- d) Psychologický: proč členové do sekt vstupují, jaké to má následky na psychiku.
- e) Filozofický: hluboké studium idejí sekty v co nejširším spektru.

V případě této diplomové práce je na místě vyhnout se žurnalistickému a teologickému přístupu. Naopak významná váha by měla být přisouzena sociologickému a filozofickému přístupu. V nejlepším případě by však měl být zachován přístup mezioborový: pedagogický – bádání po výchovně vzdělávacím procesu v sektách pomocí faktů, osobních zkušeností a vědecké kritičnosti.

Studijní centra

V praktickém životě se často odborníci seskupují do projektů nebo studijních center umožňujících rozvinutější studium sekt. U nás tam patří Společnost pro studium sekt (str. 21n).

V zahraničí jich je nespočet. Liší se vědeckými přístupy, např. jestli dávají přednost metodologické stránce (např. v USA, Journal for the Scientific Study of Religion) nebo třeba případovým, kauzálním

studiím (např. ve Francii je to skupina kolem časopisu Nova Religio). Dále se liší důvody fungování.

- 1) Některým jde o nezávislé monitorování projevů individuálních náboženských potřeb - v Anglii např. „INFORM“ – Informační síť o náboženských hnutích. (INFORM)
- 2) Jiným jde o ochranu společnosti před náboženskými výstřelky – např. Ross Institut.
- 3) A některým jde o „vlastní“ a zároveň „vědecký“ pohled na tematiku náboženské svobody – např. International Society for Krishna Consciousness. (ISKCON)

The Ross Institut

Z pohledu učitele v ČR je dobře přístupným projektem středisko Ricka Rosse „The Ross Institut“. Prezentuje se také jako archivátor všech oficiálně vydaných článků o kontroverzních skupinách (sektách). Nevýhodou projektu je absence kritiky velkých náboženských systémů - islámu, judaismu a křesťanství. Nevýhodou by také mohlo být, že nerozlišuje kvalitu zpravodajství – záznam provede ať je jeho zdrojem BBC nebo noviny někde v metru. Středisko má internetovou adresu: <http://www.rickross.com/>. Středisko je zároveň centrem deprogramování nebo-li vyvádění obětí ze sekt. Porterfieldová ale uvádí, že je dnes obecný trend opouštět metodu násilného vytahování lidí ze sekt, a také poznamenává, že kromě etických a zákonných důvodů nebylo deprogramování prokázáno jako účinné. (Porterfieldová, s.132nn). Kritika se objevuje také například ze Scientologické církve. Scientologická církev řadí Institut Ricka Rosse k tzv. „nenávistným skupinám“ (Hate Group), které mají rozdmýchávat nenávist vůči všem věřícím. Svá obvinění shrnují v knize „The Cult Awareness Network“ (Freedom), kde mimo jiné poukazují na opakovanou a vážnou trestnou činnost Ricka Rosse.

V této práci jsou z „The Ross Institut“ čerpány kritiky jednotlivých sekt.

2.1.2.4. TŘÍDĚNÍ SEKT

Internet, ale i knižní publikace nabízí mnoho encyklopedistických a relativně rozsáhlých pohledů na rozlišení jednotlivých sekt. Za nestrannou knihu bychom mohli považovat: „Sekty, kulty, alternativní náboženství“ od Davida V. Barreta. Její výhodou je spíše exemplárnost ukázek než kvantitativní souhrn sekt. Užitečnou příručkou v českém jazyce je Hrabalův „Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností“ - obsahující přes 3 000 hesel shrnujících informací o několika tisících náboženských komunit, hnutí, tajných bratrstev, mystických řádů, hermetických a okultních společností, církví a sekt celého světa činných od nejstarších dob až po současnost. V anglickém jazyce je v porovnání s výše uvedeným lexikonem ještě mnohem obsažnější internetová stránka studentů sociologie na Univerzitě ve Virginii - <http://religiousmovements.lib.virginia.edu>. Její nespornou výhodou je hypertextové zpracování, které umožňuje snadný vstup nejen k odkazům oponentů sekt, ale i k jednotlivým sektám a k důležitým dokumentům sekt.

Ukázky třídění sekt.

V knize „Víry a vyznání“ (Allan, Butterworth) je následující rozlišení skupin:

- sebezdokonalovací sekty (např. Scientologie)
- východní skupiny (např. New Age čerpá mnoho z východních tradic)
- sjednocovací skupiny (např. Rosekruciáni)
- z křesťanství vycházející skupiny (např. Svědkové Jehovovi)

S. Hassan (1994) ve svém dělení poukazuje na skutečnost, že ne každá sekta musí být náboženského charakteru. Sekty podle něj zauímají tyto oblasti:

- náboženské
- politické
- psychoterapeuticko-výchovné
- komerční

I. Štampach (1998) se zabývá v knize „*Náboženství v dialogu*“ důvody pro typologii náboženství a píše, že dobrá typologie by měla rozdělit látku podle jednoho zřejmého hlediska. Např. podle doby vzniku, podle stupně rozvoje, geografie atd.

Štampachovo dělení sekt podle původu:

- křesťanské sektářství (církve, hnutí v církvích) – například některá letniční hnutí
- atypické společnosti navazující na křesťanství (Mormoni, Svědkové Jehovovi)
- hermetické spolky, zejména satanismus
- některé směry orientálního původu (Hare Krišna, Transcendentální meditace)
- pseudoreligiózní sektářství
- kryptoreligiózní
- parareligiózní

2.1.3. SOUVISLOST SEKTY S CELKEM

Jak již bylo řečeno, sektami se dnes většinou zabývají náboženské organizace, protože zejména pro ně představují největší nebezpečí v podobě odlákání nábožensky založených lidí. Pokud se problematika sekt dotýká fungování státu, pak i stát vynakládá úsilí, jak sekty potříť. Například v SSSR po Velké říjnové socialistické revoluci vznikly lidové skupiny „bojujících bezbožníků“, s třemi miliony členy, kteří se programově zabývali likvidací sekt, protože po socialistické revoluci zejména sekty vedly boj proti sovětské moci (Kapesní slovník ateisty, 1982, s.275).

Jaký je vztah mezi oddělenou částí celku a jejím zbytkem?

Není možné v jistém smyslu považovat právě lidi za alternativu, odnož, sektu, v protikladu k ostatním živočichům? Sektu zpočátku sice nenápadnou, ale díky svým sektářským znakům potenciálně značně silnou – v dobrém i ve zlém?

Obrázek 4: Symbolický vztah části a celku v živočišném světě na příkladu lidí versus ostatních živočichů.

Obecně je **sektu vždy vhodné definovat ve vztahu k celku** a zároveň je potřeba ji vymezit vůči ostatním skupinám. Tím získáme plastičtější obraz toho, vůči komu je která skupina sektou.

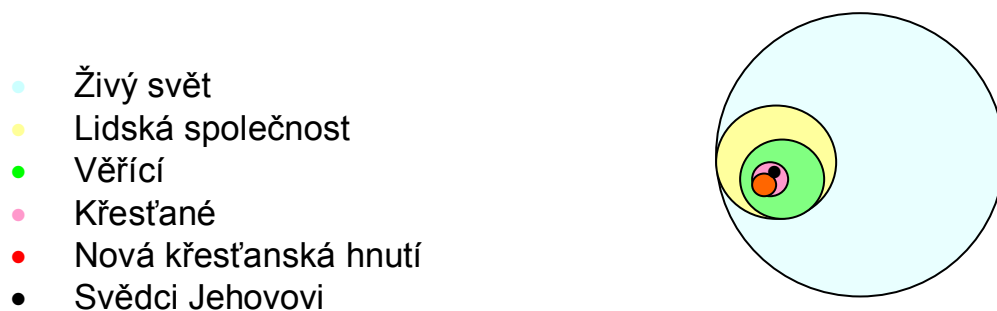
Musíme si uvědomit, že toto vymezení k celku má fatální důsledky. Sekty nebo frakce se vždy nachází v konkrétních historicko-kulturních souvislostech. Za sektářskou skupinu lidí označí někoho jiného papež Jan II. (6.stol.) a někoho jiného nedávný papež Jan Pavel II. Také vedení nacistického Německa bude jinak definovat sektáře než vláda dnešního Německa.

Tato diplomová práce je postavena na přesvědčení, že „*sekta není definována absolutně, nýbrž [vždy je] ve vztahu k určité skupině*“. (Schneeberger, 2/1998). Pro potvrzení takové úvahy lze uvést nespočet příkladů. Například prvotní křesťané, byli kdysi jednou z nejkontroverznějších sekt usilujících o radikální odmítnutí uspořádání světa, tedy přímo i narušiteli civilizace, se postupně

proměnili v ohromnou společenskou sílu, zásadně a i pozitivně ovlivňující vývoj civilizace, na níž stojíme.

Na níže uvedeném symbolickém umístění Svědků Jehovových do vztahů, lze vidět, že jsou sektou vzhledem k mnoha dalším skupinám.

Obrázek 5: Vztah náboženské sekty k celku – bez měřítka.

EXEMPLÁRNÍ PŘÍKLAD: KŘESŤANSTVÍ JAKO SEKTA

Autorů, kteří výstižně popsali vztah mezi kdysi vznikající křesťanskou sektou a majoritní společností, je více. Jedním z českých autorů je D. Zbírál. Popisuje rozšiřování křesťanství v Římské říši. Nejdříve bylo terčem útoků, protože představovalo nezvyklý radikalismus: odmítání vojenské služby, mesianismus, na státních institucích nezávislou síť sociální solidarity, obřady v uzavřených prostorách bez přístupu veřejnosti, odmítnutí císařova božství atd. (Zbírál, 5.9.2005) Rumunský historik náboženství M. Eliade dokumentuje, že křesťané byli tehdy podezíráni z „orgií, krvesmilstva, rituálních vražd dětí, kanibalismu“. (Eliade, 1996, s.291)

Křesťanství jako nebezpečí

Eliadovy podklady zní téměř neuvěřitelně. Jenže dalo se v době římské modlit k mrtvým? Co mohlo být bláznivějšího, než provolávat za vůdce vůdců dávno mrtvého? Grant (2003) píše, že zatímco Římané neměli zpočátku potřebu se takovýmto bláznovstvím nijak vážně zabývat, vlastní rodiště Ježíšovo vnímalo prvotní počiny příznivců kultu „Ježíše“ se značnou nelibostí, a dokonce porušilo zákony a raději ukamenovali Ježíšova bratra Štěpána, aby se zamezilo šíření podvratných sektářských činností. Pokud se oprostíme od dnešní znalosti křesťanské kultury, musíme si přiznat, že vidět ohromný potenciál těchto dávných „blouznivců“ očima tehdejší doby nemohlo být vůbec jednoduché. Jak bychom dnes hodnotili následující výrok? „... *Nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč. Přišel jsem postavit syna proti otci, dceru proti matce, snachu proti tchyni; a nepřítelem člověka bude jeho vlastní rodina.*“ (Mt 10, 34)

Křesťanství jako nové možnosti

Křesťanství vyrostlo na legendě o Ježíšovi. Na legendě vytvořené pro účely vlastní sebeaktualizace, vlastního politikaření, vlastní opozice vůči světu atd.. A tak v interpretaci druhých mohla legenda o Ježíšovi, překročit nejdříve okruh blízkých známých, pak se stát sektou a nakonec jedním z hlavních úhlu patření na svět. Ostatně podobně jako jiné legendy. V českém případě například legenda o Janu Nepomuckém (Vlnas, 1993) nebo pověst o Praotci Čechovi (Bauer, 2001). Legenda bývá živena touhou po nových možnostech.

2.1.4. ČLENOVÉ SEKT

Sektářství je živý systém a jako takový je nutné ho brát. Je ovlivňován okolím a on ovlivňuje okolí.

C.G. Jung jako první z novodobých psychologů tvrdil, že sklon k náboženskosti je jednou z vrozených vlastností člověka, že duchovní zkušenost je nepřevoditelná na jiné psychické zkušenosti. Rovněž upozornil na důsledky deprivace této zkušenosti. Tyto potřeby jsou obzvláště patrné v adolescenci, ve fázi krize středního věku a ve stáří. Nejčastěji jsou to potřeby :

- smyslu života
- absolutně platných morálních pravidel
- přesahu vlastního života

2.1.4.1. KDO VSTUPUJE DO SEKT?

Studenti

Dle P.Remeše je typickým novicem sekty středoškolák či vysokoškolák. U vysokoškoláků převažují studenti technických oborů. (Remeš, 1997) Jak je to možné? Předpokládám, že důvodem je jistý idealismus, hledání smyslu života a sociálního zařazení. Důležité také je, že tito studenti již mají určitý přístup k financím. Snaží se o osamostatnění od rodičů, ale jejich dosavadní život je plný závislostí. Často odcházejí za studiem na internáty a koleje, kde hledají nové vazby. Sekty těmto lidem nabízejí žádané statky: možnost seberealizace, pocit výjimečnosti, uspokojení potřeb vyššího principu a vzdělání atd.

Ostatní

Všichni ti, kdo hledají spirituální podněty, přátelství, dokonalé vztahy, lichocení, podíl na záchraně světa, konkrétní úkoly atd. Zvláště ohroženi jsou také lidé v hluboké momentální krizi (psychické, zdravotní, ekonomické, partnerské) a to bez rozdílu věku a vzdělání.

Moderní sekty už nenabízejí tak vzdálená témata jako je pravda, Bůh, posmrtný život a podobně, ale přizpůsobily se postmodernímu člověku: peníze, moc, tvůrčí a komunikační schopnosti, sebevědomí – to jsou nová přitažlivá slova, jimiž sekty získávají nové členy.

Dnešní mladí lidé jsou možná stejně nábožensky založeni jako jejich předchůdci, ale na rozdíl od minulých dob se zároveň náboženství bojí a často odsuzují křesťanství a náboženství vůbec. Mají strach z organizované religiozity, která by mohla ovládnout společnost a mohla by se stát politickou silou. V tom s nimi sekty souhlasí a upozorňují, že oni jim nabízejí něco nového.

Současná náboženská scéna jako náboženský Disneyland

Mnohý postmoderní člověk je podle D.Lyona (2000) lačný okamžitých uspokojení. Konzumní styl života oddaluje běžného člověka od pracovních cílů, od těžké dřiny středověkého způsobu získávání obživy nebo novověké alchymistické dřiny na přetváření (přetavování) vlastního charakteru, jak je popsána například G.Meyrinkem (2003).

Disneyland nabízí zemi splněných přání. Umožňuje, aby se touha po požitku a touha po záhadách hlubin (spiritualita) - ačkoli navenek stojí na protichůdných krajích hodnotového žebříčku člověka – slili do jednoho celku. Lyon dokládá, že se takto děje. „*Náboženství*

nebo přesněji spiritualita se nepochybně stala spotřebním předmětem.“ (Lyon,s.195)

2.1.4.2. MOTIVACE KE VSTUPU DO SEKTY

„Milý příteli,

ani Ti nedovedu slovy vyjádřit, co to pro mne znamená, že jsi navštívil tyto stránky. Říká mi to, že jsi jedním z těch odvážných. Někdo, s kým můžeme počítat při pokračování v tichém individuálním hledání nejvyšší pravdy, abychom provedli změny ve svých vlastních životech.“

(Humanity's Team)

Tato upoutávka na hovory o Bohu, skupiny Humanity's Team, skrývá mnoho odpovědí na naši otázku o motivaci ke vstupu do sekty. Najdou někoho, kdo chce být osobně oslovován, kdo chce být považován za odvážného, kdo chce změnit svůj život, kdo touží, aby ho někdo nazýval přítelem a byl k němu vlídný? Najdou někoho, kdo chce vizi budoucnosti?

Pravděpodobně najdou.

Příklady motivací ke vstupu

1. Potřeba transcendentního zakotvení života a ochota přijmout učení, které není omezeno jen na současnost a materiálně, potřeba přesahu přítomnosti, získání něčeho trvalého. To vše je obsaženo i v učení tradičních církví, které však postrádají misijní zápal a nejsou pro mladé lidi přitažlivé.
2. Potřeba jistoty a potřeba řádu, který bude vždy platit – striktní pravidla v sektě tuto jistotu poskytují.
3. Potřeba autority, která by rozhodovala a tím i přebírala odpovědnost za jednání podřízených. Poslušnost je potom odměněna skupinovou identitou.

4. Potřeba emočního přijetí a pocitu důležitosti. Potřeba emočního přijetí bývá nezřídka uspokojována jen na začátku členství v sektě. Později lidé dostávají pocit většího osobního významu už tím, že jsou ve společenství, které je vyvolené, jediné správné.
5. Potřeba úniku ze světa. Členství v sektě je vyjádřením odmítnutí establishmentu. V tomto případě nepřitahuje učení sekty, ale to, že je zakázaná či nežádoucí. Bývá to reakce na životní zátěže, stresy, frustrace.

2.1.5. SHRNUÍ K SEKTÁM

Sekta vzniká na podkladě dvou momentů. Prvním je odštěpení od hlavního názorového proudu zejména náboženského. Druhým je uplatňování sektářských znaků. Oprávněnost nazývat nějakou skupinu sektou stoupá úměrně s tím, nakolik a jak silně jsou v ní uplatňovány sektářské znaky.

Tendence k sektářství je starodávným společenským jevem. Jeho vymezení závisí na vztahu k okolí a jeho síla na součtu individuálních a společenských potřeb. Sekty v náboženské, politické i filozofické podobě jsou nezbytnou součástí vyvíjející se společnosti. Nejsou jenom patologií, jak někteří o nich tvrdí, ale nejsou ani jenom spásou, jak to o sobě někteří představitelé sekt prohlašují. Jsou fenoménem. Jednoduše by se sekty daly nazvat společenským živlem, neboť jsou běžnou součástí kulturně společenské struktury a dynamiky.

Sekta je označené společenství uvnitř společnosti. V následujícím oddíle se proto stručně na souvislosti se společností podíváme.

2.2. SPOLEČNOST

„Veškeré Písmo ... je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově.“
Bible: 2. Timoteovi 3:16

V této části se nejdříve pokusíme porozumět fenoménu společnosti a pak se podíváme na religiozitu ve společnosti jako na podstatný zdroj vzniku sekt.

2.2.1. SPOLEČNOST JAKO POSPOLITOST

Společnost je termín pro označení skupiny lidí „kteří žijí na určitém území, podléhají témuž systému politické autority a uvědomují si, že mají jinou identitu než ostatní skupiny žijící v jejich sousedství“ (Giddens, 1999, s. 553). Tato skupina může být relativně malá, ale i značně početná – vždy má však jasně vymežitelný charakter. Vzhledem k účelu této práce je důležité si uvědomit, že každá společnost má nejrůznější podskupiny. Podskupiny se vytváří na základě profesí, vzdělání, majetku, sociálního postavení, volnočasových aktivit atd. Dá se říci, že dělení na podskupiny je omezené pouze velikostí společnosti (matematicky vyjádřeno jako $n!$) a kreativností (tvořivostí) zúčastněných. U dostatečně velké společnosti se v praxi můžeme setkat s téměř nekonečným počtem podskupin.

Každá skupina je částí celku, ale zároveň i výňatkem z celku. Každou skupinu bychom tak mohli nazvat sektou, odnoží společnosti, výsekem ze společnosti. Některé tyto výseky společnosti nevykazují vůbec sektářské znaky. Jiné se mohou jevit jako silně sektářské. Rozložení by mohlo mít tvar Gausovy křivky, kdy většina skupin nevykazuje extrémní hodnoty.

Prvky pospolitosti

Pokud použijeme slovo sekta v dostatečně širokém významu, najdeme ve společnosti nespočetně mnoho skupin lidí, které by se za sektu mohly považovat. A nemusí jít jenom o malé výseky. Jak bychom nazvali například nacisty během druhé světové války? Nepůsobili jako sekta? Asi ano, protože naplňovali znaky sektářství. Podstatné je, že v oné době měli nacisté na své straně moc a sílu k ovládnutí jiných, takže paradoxně jako sektáři museli působit spíše skupiny v ilegalitě.

Za sektu by se také dala označit například skupinka vynikajících studentů, kteří se chtějí vymezit ve vztahu k celku a zavedou si „klub“, v němž budou uplatňovat některé sektářské znaky, např. autoritářství vůdce. Na jednu takovou skupinu vzpomíná F.Beer (1997), popisuje, jak ho po určitou dobu naplňovalo štěstím, že patřil mezi mládežnickou sektářskou společnost „Modrobílí“.

Zajímavé je postavit otázku opačně – **kdo není v žádné sektě** v širokém slova smyslu? Nemohli bychom i na samotné učitele pohlédnout na jako jistý druh sekty – alespoň ve smyslu výseku z hlavní společnosti? Nenaplňovali by některé znaky sektářství, jako:

- podávání žákům jednoduchých odpovědí na složité otázky
- autoritářství
- potlačování vlastního svědomí?

Subkultury

Občas se objevující pojem „subkultura“ (např. Hora, 1995) pro označení sekty má své opodstatnění. Podle Obsta mohou subkultury nabízet mladým lidem syntézu dvou relativně protichůdných

požadavků – potřebu odlišit se a zároveň potřebu někam patřit. (Obst, 2002, s.74)

Podle internetového portálu „Varianty“ <http://varianty.rebex.cz/> jsou subkultury analogické vůči menšinám a sektám. Vzniká v nich ideové paradigma, v němž si jedinec utváří hodnoty, postoje a vztahy k okolnímu světu a k sobě samému.

Na těchto stránkách je také uváděn přínos subkultur pro majoritní společnost. *„Význam subkultur spočívá v tom, že majoritní kulturu oživují o nové neotřelé hodnoty a vzorce chování. Bývají také podhoubím nových kulturních a sociálních trendů, které se později mohou uplatnit. Subkultura a její tolerance společností je v důsledku ukazatelem vyzrálosti demokracie a tolerance ve společnosti.“* (Varianty, 5.9.2005)

2.2.2. JAKOU JSME SPOLEČNOSTÍ?

Společností mnoha tváří. Naše současné sebepojetí jako lidské společnosti se neopírá o mytické sepětí s božstvy ani o jednoduché rozdělení na pravověrné a jinověrce. Jsme organizovaným seskupením lidí učících se, majících rysy postmodernosti, instantnosti, předsudků, strachů a zvířecích pudů. Jsme společností, v níž je místo pro rasisty, teroristy, pokrytce, lenochy, lakomce a společenské slabochy – stejně jako pro odvážné, moudré, laskavé, obětavé.

Žijeme v nepředstavitelně pestré společnosti. Vypadá to, jako by zde bylo místo pro všechny variace lidského života. Ve snaze o strukturalizaci a úspornost v kontextu této práce je následujících šest pohledů na společnost zvlášť hodných zřetele. Jedná se o vyzdvižení sil, které společnost poznamenávají a ovlivňují. Přičemž každý

tento pohled na společnost ukazuje, že společnost je možným spolutvůrcem při vzniku sekt.

Společnost postmoderní

Pojem postmoderna může podle J.Skalkové (1995,s.19) působit „*velice vágně*“, přesto je často používán k označení současné doby. Doby, která je něčím specifická. J.Lorenzová (2001) za jisté specifikum považuje, že civilizace ztratila svoji energii a přešlapuje na místě. Což mimo jiné podle ní znamená, že se ohlíží do minulosti a vrací se k dávným biblickým otázkám: „kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme“.

D. Lyon tvrdí, že se lidstvo dosud nevypořádalo s „opiem lidstva“, jenom si našlo jeho jiný způsob vyjadřování. D.Lyon uvádí příklady toho, jak se náboženské projevy transformovaly. Ochabla sice sláva a moc velkých církví, ale naproti tomu se rozhojnila neformální spiritualita. Lyonovu úvahu potvrzuje Evropská studie životních hodnot z roku 1999 (viz. kap. Religionizita v ČR), podle níž tradičních věřících výrazně ubývá, ale naopak vzrůstá počet nějak alternativně duchovně oslovených.

Postmoderní společnost je společností využívající výhod vědy a techniky, ale zároveň i společností neochotnou vzdát se v zásadní míře svého duchovního rozměru. Společností, které se tak trochu stýská po prorocích minulosti, kteří tvrdili, že Bůh je živý a je mezi námi. Místo toho panuje jistá nedůvěra vůči „vědátorům“, kteří odkouzlili svět a zjistili, že Bůh je mrtev, protože toto zjištění odebírá člověku navyklou oporu aspoň v nějakou spravedlnost či smysluplnost bytí. Namísto toho **se v postmoderně člověk cítí vyvrhnutý do světa bez smysluplné budoucnosti**. Pak je pochopitelné, že mnozí lidé hledají proroky Boží, a když je hledají,

tak je nacházejí. A kdo jsou tito proroci Boží? Zjednodušeně řečeno -zakladatelé sekt.

Společnost instantností

Naše současná společnost se dá charakterizovat také jako racionální, instantní a konzumní. O tom, že jsme společností konzumní, není vesměs pochyb. Také není pochyb, že tomu je proto, že se alespoň naše západní civilizace nachází v etapě, v níž si to může dovolit. Otázkou ovšem zůstává: Kdy jsme jako lidé nebyli konzumní, kdy jsme neměli potřebu nasytit se tím, co momentální stav společnosti nabízel jako cenné – majetkem při pogromech na Židy, pocitem zadostiučinění při účasti na svaté válce atd.?

Racionálnost naší společnosti je podle G.Ritzera (1993) charakterizována efektivitou, vypočítatelností, předvídatelností a kontrolou. Racionálnost se projevuje například v „mcdonaldizaci“ společnosti. Racionálnost v takovém pojetí nezkoumá poslední cíl člověka, ale jen to, aby činnosti byly co nejefektivnější. Jenže efektivnost může se rovnat i strohost, chladnost, bezcitnost. Např. plynové komory byly racionálním řešením konečné otázky. Stejně jako potřeba konzumnosti i racionálnost je výrazným rysem lidství a má své životně důležité výhody. Teprve s oploštěním citů, narušením pokory a prodlevy mezi jednotlivými uspokojeními nastupuje nová tvář naší společnosti. Robotizovanost, umělost nebo jak to výstižně nazval D.Kwiatkowski (1993) - **instantnost**.

Instantnost je podle něj výstižným symbolem toho, jak dnes konáme. Místo trpělivosti chceme vše hned. Klidný život i jedinečný prožitek – nejlépe instantní, tedy s přesným návodem a zaručeným výsledkem do pěti minut.

Předpokládám, že část naší společnosti (eventuelně část každého člověka) je oslovena výhodami instantnosti. Daní může být narůsta-

jící „*netrpělivost srdce*“ (Zweig,1984), kdy i zážitek transcendentna chceme instantně. A protože to není dost dobře možné, hledáme cesty, jak se k tomu dostat. Je vždy jen otázkou času, než se najdou lidé, kteří odpoví na takovou touhu a přislíbí „brzké království Boží“, „čistou říši“ nebo „zemi, kde zítra znamená již včera“.

Je jasné, že i tento rys společnosti otvírá dveře malým i velkým sektám.

Společnost mýtů

Ačkoli se občas definujeme jako extra racionální společnost (Homo sapiens sapiens), jsme často ovlivňováni neskutečným množstvím mýtů a neracionálních „*stupidností*“ (Koukolík,2002). Nebo jinak řečeno silným předpokládáním něčeho, co nemá racionální opodstatnění. Sice víme, že „*mýtus o vyhnání z ráje*“ (Hefernanová,1995), mýtus o sestupu Orfea do podsvětí a jiné obdobné mýty jsou jenom symbolikou nebo „*inspirací pro život*“ (L.Green, J.Sharman-Burke,2001), ale jaksi nám mnohdy uniká, že oproti těmto obecně známým archaickým mýtům existují i mýty moderní, v nichž se běžně pohybujeme, a o jejichž existenci máme jen letmou představu. Mýty máme i dnes a to nejen v náboženství, ale i v sociologii, ve výchově atd. (srov. Pelikán,1999). Výhodou žití v mýtech je snadnější a rychlejší orientace ve světě kolem nás. Nevýhodou mýtů je směřování člověka do předem předpokládaných fikcí, což ve svém důsledku může znamenat až ideově totální život ve lži. Dějiny nás bohatě zásobí tragédiemi o totálních ideových fikcích.

Také naše **společnost 21.století není ochráněna před mýty o sektách, náboženství, společnosti a výchově**. Nelze je pravděpodobně příliš redukovat, ale lze je reflektovat, a tak se oprostít od jejich omezujícího vlivu.

Dá se říci, že každá sekta vychází z nějakého mýtu a že často je tento mýtus v té dané sektě záměrně živen. Například akademickou obcí Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci byla nedávno za „*velmi přínosnou*“ (Bahounek, 2001,s.4) označena kniha PhDr. Bahounka: „Sociologický systém sociálního učení církve“. Kniha mnoha citací „dokazuje“, že jediným vychovatelem je podle autora Ježíš Kristus, protože to dokazuje, jak Bible, tak sama věda o historii (Bahounek, 2001,s.124). „*Pokud se v některých výchovných zařízeních ...prosazuje snaha „vychovávat“ dítě odděleně od působení Církve, je to provinění proti jednotě, souvislosti a řádu výchovy.*“ (Bahounek, 2001, s.117).

Společnost strachu

Od sofistů až po psychoanalytiky se při hledání důvodů k náboženské víře uvádí, vedle touhy po smyslu života a nepomíjejícím řádu hodnot i potřeba překonat úzkost ze smrti. Boha si pak, podle P. Remeše (2001), chceme „představovat“ jako mocného ochránce a jako dárce smyslu.

U lidí, kteří zažívají pocity strachu, nejistoty a dezorientace v životě, protože jim chybí smysl a řád, můžeme konstatovat, že se mění. V případě našeho středoevropského prostoru ze „*společnosti blahobytu na společnost strachu*“ (Karahasan,2002,s.27).

Jako učitel na střední škole se **každodenně potýkám se strachem žáků**. Mnozí žáci vidí všude okolo sebe nejrůznější formy těžkostí. Povídají mi o tom, jak je všechno stále dražší, jak je nebezpečné a nezodpovědné jít sám (a) do lesa atd. Položím-li jim otázku, co přesně tím míní, co přesně se děje nebo může stát, tak se na mě dívají nevěřičně: „*Ale pane učiteli, copak to nevidíte, vždyť se stačí podívat okolo!*“ To okolo v jejich podání znamená podívat se na

televizi, zejména na zpravodajství Novy. Znamená to, že pokud budu dostatečně sledovat televizi, budu rozumět (jejich) světu.

Je to téměř všudypřítomný strach ze všeho, co se jim nezdá důvěrně známé. Vztah k sektářství z takových pozic pak nemůže být jiný než neracionální. Sekty se pak vnímají buď jako hrozba nebo jako útočiště.

Společnost učených

Když se r.1844 Horace Mann snažil zvýšit náklady na veřejné školy a tím i sekularizovat americké školství, označil reverend Smith „*program nesektářské výchovy jako bezbožný a škodlivý*“ (Cipro, 2002,s.178). Pět let poté poukazoval L.N.Tolstoj na to, že výběr učiva je záležitostí úzké vládnoucí vrstvy, která se prostřednictvím vzdělání snaží ovládat masy lidí. L.N.Tolstoj považoval naopak právě institucionalizované náboženství a výchovu za jedny z největších prohřešků člověka. A kombinaci vyučování náboženství pak přímo za nejhroznější zločin, horší než mučení, vraždění a znásilňování dětí. (Pecha, 1982, s.50)

O sto let později kritizuje společnost za její posedlost školskými manýry I.Illich (2001) a poukazuje, že se vzdělávání stává jedním z hlavních současných mýtů. Víra v Boha byla podle I.Illicha nahrazena vírou ve vzdělávání. Problémem se stává, že stejně jako při zneužívání víry v Boha, může docházet ke zneužívání vzdělání (viz.srovnej G.Pike, D.Selby, Globální výchova). Noam Chomsky (in Wikipedia) v této souvislosti mluví o školství jako o systému vnucené ignorance, o tom, že intelektuál umí především dobře lhát.

Všechny sekty nabízí vzdělání. Předchůdci Svědků Jehovových se nazývali „Vážní badatelé Bible“. Jedna z masově nejúspěšnějších sekt „Scientologie“ založila svůj úspěch na vzdělávacích projektech. A asistent generálního sekretáře Spojených národů, Robert Muller

založil svoji sektu „Univerzitu míru“ (v anglických textech jako „Law School“) za účelem vzdělávání chudých v rozvojových krajinách (Access, s.122).

Společenství živočišného druhu

Škola často a záměrně přenáší žáka do světa ideálů, idealizuje žákovi lidskou společnost. Seznamuje ho spíše s dobrými věcmi než se zlem (viz. podle Koťa in Havlík, Koťa, 2002, s.144n).

M.Scheler (1968) z filosofického hlediska a E.Fromm (1962) z psychologického hlediska, ale viděli člověka jako bytost vrženou do rozporu mezi jeho ideály a jeho podstatu, chápali ho jako bytost na rozhraní dvou světů. Ani zvíře ani Bůh.

Zakladatel sociobiologie E.Wilson (1993) upozorňuje, že lidé si od počátku svých civilizačních snah vymýšlejí nejrůznější ideje, aby se zasadili do světa. Ani dnes tomu není v zásadě jinak a zejména v humanitních vědách se podle Wilsona nerespektuje základní zařazení člověka jako živočišného druhu. Wilsonova sociobiologie vrací porozumění člověku a jeho společnosti jako živočišnému druhu. Wilson vidí **náboženské praktiky člověka jako geneticky danou dispozici, jež zvýšila u člověka šanci na přežití.**

Lidé se ale zřejmě nechtějí srovnávat s „opicemi“. Darwinova teorie je sice v našich podmínkách obecně přijímána, to ale neznamená, že je důsledně domyšlena. Možná proto, že podvědomě nechceme být "opicemi", hledáme možnost, jak se stýkat s Bohy. Mnohé sekty cestu k božství nabízejí.

2.2.3. STÁT JAKO KONKRÉTNÍ SPOLEČNOST

Sekty se dají připodobnit k jednotlivým státům na naší Zemi. Státy mohou být velké, malé, v rozkvětu či úpadku, v unii, v izolaci, s momentálními vnitřními potížemi. Na některé státy nahlížíme jako na potenciálně nebezpečné, na jiné jako na vzorové. Dá se říci, že státy jsou zlé nebo dobré? Spíš je vhodnější mluvit o konkrétním státě než paušalizovat.

Víme, že průměrný obyvatel jednoho státu se zpravidla obezřetně až nedůvěřivě dívá na státy okolní. Dívá se na ně jako na cizí a to mu znesnadňuje nezaujatý pohled. Vyznavač jedné sekty se také často na okolní sekty dívá prizmatem nedůvěry. Staví se do pozice my a oni. Přitom je zjevně napadnutelné, proč zrovna jeho sekta by měla být tou nejvěrohodnější.

Mnoho jedinců si nevybírání stát, v němž chce žít, více méně je do jistého státu vrženo. S trochou nadsázky se dá říci, že rovněž tak si mnoho lidí nevybírání svoji sekty, ale že mu okolnosti daných historickokulturních a individuálních podmínek nabízí cestu, jakou bude kráčet. Historie ukazuje, že vždy byly u mnohých jednotlivců tendence separovat se do určitého názorového proudu, ale jedině vnější stav věcí jim nabízel konkrétní prostředí – být ateistou, křesťanem, kališníkem a každá z těchto forem mohla být někdy a někde nazvána sektářskou.

Dnešní svět se v mnohém liší od dob minulých. Tvrdíme, že by jeden stát neměl mít zákazonosný vliv na celou naši planetu a že je v zájmu ostatních se k tomu odpovědně stavět. Navrhují se orgány, které zaštiťují spolužití všech bez upírání práva jednotlivému státu. Jedná se o přístup, v němž se rozlišuje mezi neutrálními a neohrožujícími státy (nebo jednotlivci ve státě) od těch ohrožujících. Myslím, že by stálo za námahu podobný přístup aplikovat i na sekty.

Pak bychom dokázali rozlišovat neutrální a neohrožující sekty od nebezpečných.

2.2.4. SOUČASNÁ RELIGIOZITA

Podle údajů Evropské studie životních hodnot (1999) k roku 1990, věří v blíže nespecifikovaného Boha přes 60% Evropanů a kolem 90% Severoameričanů. Mezi evropskými zeměmi mají hodnoty nad 80% Irsko, Polsko, Itálie, Španělsko a Portugalsko. Naopak nejnižší hodnoty (20% - 40%) dosahují Švédsko, bývalé země NDR, Česká republika a Litva.

Religiozita v ČR

Zmíněná Evropská studie životních hodnot z roku 1990 uvádí, že v České republice je **32%** těch, kteří věří v Boha. To nepotvrzuje Český statistický úřad. (CSU,a) Při sčítání lidu roku 2001 se sice zjistilo, že 31,7% lidí se považuje za věřící, ale deset let předtím to bylo **43,9%**. Nesrovnalost může plynout z jinak formulovaných otázek. Při sčítání lidu Českým statistickým úřadem například v otázce po náboženském vyznání chyběla kolonka typu – neorganizovaný věřící, alternativní víra apod, ačkoli evidované náboženské společnosti byly jinak všechny vyjmenovány .

Nahlédnutí do dat ze sčítání lidu Českým statistickým úřadem v historické perspektivě ukazuje, že se společnost proměňuje.

Tabulka 1: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání, podle výsledků sčítání 1991 a 2001. (CSU,a)

Datum sčítání	Obyvatelstvo celkem	bez vyznání		věřící		v tom				nezjištěno
		abs.	%	abs.	%	Církev římsko-katolická	Ceskobr. církev evangel.	Církev čsl. husitská	ostatní	
1991	10 302 215	4 112 864	39,9	4 523 734	43,9	4 021 385	203 996	178 036	120 317	1 665 617
2001	10 292 933	5 999 047	58,3	3 257 895	31,7	2 709 953	137 070	96 352	314 520	1 035 991
Rozdíl 1991 - 2001	-0,1%	45,9%	x	-28,0%	x	-32,6%	-32,8%	-45,9%	161,4%	- 37,8%

Interpretací údajů „Sčítání lidu“ můžeme dojít k závěru, že tradičně křesťanská religiozita je na ústupu, ale vzestupu se naopak těší „ostatní“ projevy víry. Pro dokreslení situace ještě řeč čísel ze sociologického výzkumu hodnot českého obyvatelstva.

Tabulka 2: Procentní zastoupení typů věřících v populaci podle Evropské studie životních hodnot. (1999)

Typ	1991 (%)	1999 (%)	rozdíl (%)
Tradiční věřící	19,2	17,4	-1,8
Ateisté	55,5	45,1	-10,4
Život po životě	8,1	18,2	10,1
Meditační	17,2	19,3	2,1
Celkem	100	100	

J.Mišovič (2001) se zabýval studiem víry v dějinách naší země a dokládá, že lidé se vždy po nějakém čase přeorientovávají na „výhodné“ nebo obecně přijatelné náboženství. Pokud víra není vyžadována, jako za doby socialismu, pak i přeorientování obyvatel na ateismus je v podstatě masivní. (Mišovič, 2001, s.28) H. Renöckl (5.9.2005) uvádí, že v prostoru, kde byl silně propagován marxistický ateismus dnes existuje zejména:

- příklon k mysterióznu a odklon od racionality k iracionalitě všeho druhu
- „zdivočelá religiozita“, kterou představují sekty a různé náboženské a pseudonáboženské směry
- „náboženství bez Boha“ jako nejvíce se šířící typ religiozity v postmoderní společnosti.

To v ČR potvrzují i studie P. Saka. (2000) V prognóze dalšího vývoje předpokládá, že u nás bude pokračovat úpadek tradičního katolicismu a naopak budou vzrůstat nové formy spirituality. (Sak,s.29)

2.2.5. SHRNU TÍ KE SPOLEČNOSTI

Cílem bylo poukázat, že společnost není imunní před vznikem sekt. Sekty vznikají ve zcela konkrétní společnosti za podpory určitých vhodných konstelací. V současné době některé údaje naznačují, že vývoj společnosti jde cestou úpadku velkých náboženství a naopak rozmnožením nových forem spirituality. Proto by bylo dobré, abychom se vztahem mezi „sektami“ a edukací více zabývali.

2.3. VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ

„Ó ... učitelé světa, tobě, ó Kršno, vzdávám úctu“.

Védy: Mahábhárata 5

V nejširším smyslu lze výchovu a vzdělání zařadit do mimořádně důležitých a komplexních aktivit, pomocí nichž se živá bytost otevírá budoucnosti a proměňuje se v člověka. Poněkud úžeji lze výchovu a vzdělávání také chápat jako produkt moderní společnosti, tedy nějaké množiny lidí. To znamená, že pokud chceme výchovu a vzdělání uchopit jako „*teoretický problém*“ (Pelikán,1995), pak potřebujeme znát vymezení člověka. Některé rysy soudobé společnosti již byly rozvedeny výše. Člověkem jako takovým se zabývá antropologie. Věda o člověku může sytit každou práci dotýkající se člověka nepřeborným množstvím podnětů (Wolf,1999). I když je známo, že s ohledem na jednotlivá východiska a přístupy ke studiu člověka by bylo možné nacházet vztahy mezi edukací a sektářstvím i v rámci těchto teoretických koncepcí, v této práci se člověkem jako takovým zabývat nemůžeme.

Vztah výchovy a vzdělání

Výchova i vzdělávání se používají souběžně (Průcha,2000). Proto se téměř neoddělitelně mluví o výchovně vzdělávacím procesu. Tento proces se rovněž označuje jako edukace.

Samostatné pojmy „výchova“ a „vzdělávání“ mají rozdílné obsahy. Výchova je v této práci pojímána jako širší pojem než vzdělávání. Výchova je záměrné působení na jedince s cílem vychovat ho, zasvětit do kultury a společnosti. Vzdělávání je chápáno jako záměrné osvojování dílčích poznatků, dovedností apod. Typickým

představitelem výchovy je vychovatel; vzdělávání učitel. Institucionálně se vychovává zejména v ústavech, vzdělává zejména ve školách. Přesto je jasné, že **výchovně vzdělávací proces je zejména v praxi neoddělitelný.**

Tato neoddělitelnost ale není důsledná. Ve společnosti je totiž obecná tendence „k učení někoho“ najímat profesionálního učitele, zatímco k „vychovávání někoho“ postavit i laika. Typickým příkladem je běžná rodina, kdy se na pedagogicky nevzdělané rodiče kladou stejné požadavky a očekávání jako na profesionálního vychovatele např. v dětském domově. V oblasti učení se ale mnoho profesionálních učitelů jasně ujímá své profesionality i v takových záležitostech, kde lze předpokládat, že s nimi rodiče mají zkušenosti např. při výuce trivia. V běžných podmínkách tedy učitel musí být profesionál, zatímco vychovatel může být amatér.

Toto dvojí měřítko se odráží i v této práci. Mnoho sekt se cítí oprávněnými vychovávat, vzdělání pak přenechají profesionálům.

Co je důležitější vzdělání nebo vychování?

Z výše řečeného by se mohlo usoudit, že prioritu má vzdělávání. Nahrává tomu i fakt, že pro více pedagogů vědců (např. H.Sychrová, J.Skalková, K.Kohoutek) je vzdělávání primárnější záležitostí než výchova. Dobře vzdělaný člověk má být i vychovaný, neboť skrze vzdělání získává vychování, skrze vědomosti koriguje své chování. Jenže existují i opačná stanoviska, která považují právě výchovu za širší pojem než vzdělávání (např. J.Průcha, R.Palouš), kdy skrze výchovu docílujeme vzdělání. Jedná se ale více méně o akademické diskuze a žádný z autorů nezastává krajní stanovisko, protože jak již bylo řečeno, v praxi se výchova a vzdělání úzce prolínají. Oba směry může sjednocovat substanciální pojetí edukačního procesu, ve kterém jde hlavně o podstatu procesu.

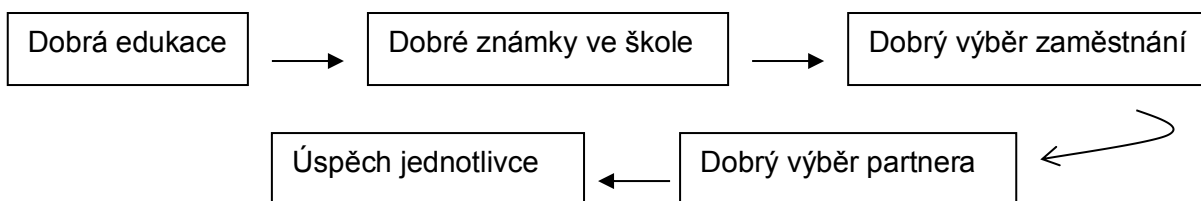
2.3.1. CÍL EDUKACE

„Edukt“ v latině znamená látku získanou ze suroviny. Edukátor je vychovatel a vzdělavatel v jedné osobě.

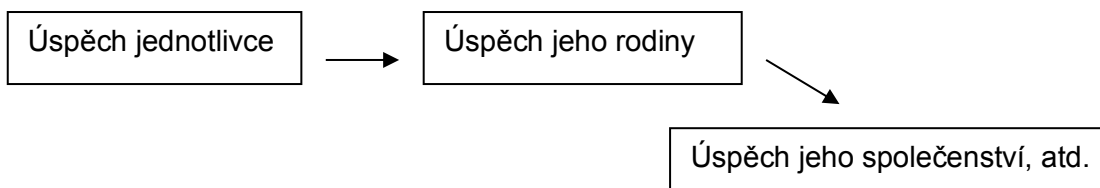
Dobře připravit člověka na budoucnost znamená, dobře znát jeho vnitřní sebeformující síly, ale také většinu ze sil okolí, jež na něj působí. Dobrý edukátor musí dokonce umět rozeznat i síly, které on sám iniciuje svou přítomností a svým postavením se do pozice edukátora. Na splnění takto obtížného úkolu ve vědecky pojatém světě ho mají připravit zejména obory pedagogiky a psychologie.

Zkusme si položit jednoduchou otázku: **K čemu nám slouží edukace?** Přehledná je odpověď pomocí logické stopy: dobrá edukace = úspěch (rozmnožení genetického potenciálu jedince).

Obrázek č.6: Dobrá edukace vede k úspěchu jednotlivce.

Obrázek č.7: Úspěch jednotlivce vede k úspěchu společnosti.

Nutno poznamenat, že se v uvedeném schématu jedná o poněkud idealizovaný případ z poslední doby, při němž se předpokládá, že úspěch nad školní konkurencí vede k úspěchu ve vnitrodruhové konkurenci a ta vede k úspěchu v mezidruhové konkurenci. Idealizace vzniká vyabstrahováním školy ze složitého lidského společenství, v němž není školní úspěšnost jedinou proměnnou při dosahování celospolečenských úspěchů. Ovšem „dobrá“ edukace nemusí mít školní úspěšnost za nejvyšší cíl. Cílem edukace se pro mnoho edukátorů stala školní úspěšnost až v relativně nedávné době.

2.3.2. VÝCHOVA

Pod pojmem výchova si zřejmě každý člověk umí představit něco konkrétního a také mnohý člověk předpokládá, že je ve výchově nějak kompetentní. Myslím si, že stačí jen trochu hlubší zamyšlení, a soudný člověk musí uznat, že někoho vychovávat (formovat ho, měnit ho, otevírat ho), není tak jednoduché, jak se to může někomu jevit.

Výchova je „*funkcí života*“ (Pařízek, 1991, s.6), **slouží nám k překročení biologické determinace**, k tomu abychom nemuseli spoléhat jenom na svoje vrozené instinkty, na staleté a delší přizpůsobování se, měnícím se okolnostem. V předpokládaném zápasu člověka o své místo na této Zemi je výchova geniální zbraní, geniálním prostředkem, jenž nám pomáhá jako druhu vítězit. Právě pomocí výchovy překračujeme rámeček pomalého vývoje a biologické determinace. Výchovu můžeme označit za naši velkou naději. Například jsme-li v něčem slabší než jiní živočichové – pomocí výchovy se naučíme toto znevýhodnění, tento handicap překonat.

Výchova musí být velmi komplexní a účinná činnost, jestliže si troufá vymaňovat člověka z područí jeho biologické determinace.

Není tedy divu, že do výchovy můžeme zahrnout téměř všechny činnosti, kterými se společnost snaží **záměrně** formovat osobnost člověka.

2.3.2.1. DEFINICE VÝCHOVY

P. Ondrejko (1998, s.378) sumarizuje chápání výchovy mezi odborníky do šesti pojetí. Výchova jako:

- morální a intelektuální výcvik
- sociální technika ovlivňování lidského chování
- záměrný a organizovaný přenos požadovaných dovedností a hodnot
- interakční proces
- aktivity a opatření, které jsou cílevědomě zaměřené na ovlivňování osobnosti
- proces vědomé a řízené socializace.

V Pedagogickém slovníku je výchovou míněn „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn*“ (1995, s.257). J. Pelikán zpřesňuje tuto obecně přijímanou definici tím, že proces záměrného působení rozšiřuje o záměrné „*vytváření a ovlivňování podmínek*“ výchovného působení (Pelikán, s.36). Výhodou takového pojetí je, že podmínky výchovy se dají jednak hmatatelněji ovlivnit v praxi, ale také se dají snadněji abstrahovat v teorii. J. Pelikán převádí podmínky výchovy na jedenáct základních rysů výchovy. V kapitole „Porovnání jednotlivých sekt“ (4.) budou použity tyto rysy jako vodítko k porovnání sledovaných sekt.

Je ovšem otázkou, zda se opravdu nejedná o výchovu v případě, kdy nějaký člen destruktivního kultu zasvěcuje své příznivce do připravované hromadné sebevraždy a v konečném důsledku se

nesnaží dosáhnout pozitivních změn ani ze svého pohledu. Pozitivní změny jsou totiž formulovány relativně. Důležitou otázkou je: Vzhledem k čemu definujeme pozitivní cíle výchovy? Co je pozitivní pro jednu kulturu, nemusí být pozitivní pro kulturu druhou. Jinak „pozitivně“ definovali cíle záměrného působení na člověka španělští conquistadoři a jinak lovci lebek.

Vzhledem k této práci je ještě vhodné vymezit výchovu v jejím kulturním a historickém aspektu. Odborník v tomto smyslu Miroslav Cipro říká, že za „*výchovu můžeme označit uvědomělou snahu vyspělejších jedinců a skupin optimalizovat vývoj u méně vyspělých jedinců a skupin vhodnými metodami, jimiž by bylo možné dosáhnout ještě vyššího stupně dokonalosti než za neexistence uvědomělé výchovy*“. (Cipro, 2002, s.3)

V praxi se často stává, že pohnutky k vědomé výchově mívá ten, **kdo se pasuje do pozice vyspělejšího**; přitom pro sektáře je typické prohlašovat samy sebe za vyspělejší za k výchově povolanější.

Ovšem rozlišit vyspělejšího jedince od méně vyspělého není opět nic jednoduchého. Značnou roli zde zaujímá relativita – koho s kým porovnáváme a v jakých schopnostech (činnostech) porovnáváme – v přežití na poušti nebo v matematických testech.

2.3.2.2. INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA

Každá společnost si nějak, pro ni charakteristicky, definuje vizi své budoucnosti. Této vize dosahuje ovlivňováním společnosti a v konkrétních krocích pak výchovou svých řadových členů a své mládeže.

Výchovu lze datovat do nejranějších fází vývoje lidstva. (Štverák, Čadská, 2001) Avšak teprve dělba práce mohla otevřít prapočátky institucionalizace výchovy. Jistý průlom také znamenala epocha nástupu industriální společnosti, kdy zesílily požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu. Součinnosti výchovy a vzdělávání se začalo používat **jako prostředku k získávání „vhodných“ občanů**. Občanů, dělníků, vojáků, kteří by byli upotřebitelnými v poněkud pragmatičtěji definované společnosti (Giddens, 1999, s.399).

Plošnému požadavku na zžitkování každého jedince odpověděli tehdejší vládcové (na tehdejším území Koruny české to byla Marie Terezie) masivním zřizováním škol, převýchovných Workhouse a zaváděním povinné školní docházky.

Tak jako jiné činnosti i výchova se postupně institucionalizovala a nabrala byrokratické rysy. Na jedné straně to přinášelo větší efektivitu, na straně druhé nové problémy, jako třeba střet požadavků školy, rodičů a žáků nebo ztrátu dosavadních jistot.

V současné době již **výchova rozhodně není jenom záležitostí rodičů**, ale je součástí celého systému, v němž se dítě (vychovávaný) nachází. Výchova velmi záleží na typu společnosti a je výrazně ovlivněna historicko kulturními dopady. Jiné výchovné cíle mají společnosti postavené zejména na náboženství a jiné výchovné cíle mají například demokratické země.

Nedá se ale ani mluvit o jednotné, pro všechny jedince stejné výchově v jednom typu společnosti. Každá společnost se skládá z nespočetných množství podskupin a nakonec také z konkrétních rodičů a vychovatelů. To vše poznamenává výchovu a diferencuje ji z hlavního idylicky a ideologicky představovaného proudu v tisíce výchovných podskupin ovlivněných v konečném řetězci konkrétní, jedinečnou a neopakovatelnou rodinou výchovou.

2.3.2.3. VÝCHOVA DĚTÍ V SEKTÁCH

Lze předpokládat, že výchova v sektách bude mít základní charakteristiky shodné s obecnými principy výchovy popsanými výše. V ČR se zatím výzkumy a studie v oblasti sekt realizují jenom formou diplomových, bakalářských a absolventských prací. Podle K. Tóthové je výchova dítěte ze sektářské rodiny „*zaměřena hlavně na podřízení se řádu a učení sekty*“ (Tóthová, 1999,s.35). K.Tóthová předpokládá, že děti ze sektářského prostředí jsou primárně závislejší, nezralejší a zranitelnější. Strádat podle ní mohou jak tělesně (špatná výživa, nedostatek spánku atd.), tak i psychicky (zákazy projevů spontaneity, nevytvořená sebedůvěra, jiné normy a hodnoty, které jsou v majoritní společnosti nápadné a nežádoucí). Je faktem, že v Čechách se tímto proslavila sekta Parsifala Imanuela, která bránila dětem ve školní docházce. Ve dne všichni včetně dětí spali a v noci byli aktivní. Děti nesměly ven a za každý prohřešek byly tělesně trestány. Kvůli rituálním půstům trpěly podvýživou, nestýkaly se ani s dětmi, ani s dospělými. Tato sekta byla stíhána pro ohrožení mravní výchovy mládeže. Podle K.Tóthové je pro jedince, kteří byli vychováni v normálním prostředí, chodili do školy, měli možnost stýkat se se svými vrstevníky a do sektářského spolku se dostali až později, značná šance, že se vrátí zpět k normálnímu životu.

2.3.3. VZDĚLÁVÁNÍ

Jestliže výchova byla v této práci označena za funkci života, pak vzdělávání lze označit za funkci člověka. Snad i kočka umí vychovat svá koťata, ale mluvit u ní o vzdělávání koťat se těžko dá považovat za relevantní. Vzdělaný člověk má osvojenou určitou sumu

vědomostí a dovedností. **Vychovaný člověk koná v mnoha situacích spíše instinktivně; vzdělaný racionálně.** I proto považuji „výchovu“ za širší pojem než „vzdělávání“.

Vzdělání je výsledkem procesu vzdělávání. Vzděláváme pomocí technik učení, didaktik. Jak má výsledek učení vypadat, je závislé na zadavateli, který sám je determinován kulturně historickými souvislostmi. O dobových tendencích ovlivňujících obsah, ale i formu vzdělávání je referováno téměř v každé učebnici pedagogiky. Vzhledem k této práci je potřeba poukázat, že tento obecný jev je možné aplikovat i na vzdělávání v sektách. Také ony si stanovují, ať vědomě nebo nevědomě, cíle svého vzdělávacího snažení. Sektáři nejen vychovávají (vedou, směřují) své členy, ale také je cíleně učí novým postojům a vědomostem.

Vyučováním se rozumí cílevědomá činnost využívající učení k předání vědomostí a dovedností. Učení je specifická schopnost živých organismů, přičemž platí, že čím je živočich na vyšším stupni vývoje, tím má efektivnější způsoby učení. V širokém smyslu je učení chápáno jako opak zděděného. Institucionalizovaně probíhá vyučování ve školách a podobných zařízeních. Také některé sekty se snaží o založení institucionalizovaného vyučování. Příkladem je snaha o založení školního zařízení „Gurukula“ na Kršnově dvoře. Formální podporu mělo získat i u K. Rýdla, tehdy působícího na naší fakultě (Fárek, 2001, s.21).

2.3.3.1. ŠKOLA

Učitel, pedagog apod. se v historii lidstva objevuje v momentě, kdy na předávání znalostí a hodnot dané kultury je potřeba specialista. Škola se vynořuje a nakonec stabilizuje jako instituce, jejímž hlavním

úkolem je organizovat předávání kulturního kapitálu společnosti. Vymezení a pojmenování tohoto kulturního kapitálu je velkým námětem sociologie. V našem případě je důležitým jevem sekularizace školství a tvorba školního kurikula. R. Rémond poukazuje, že posledních dvě stě let byly školy církevní a veřejné stavěny proti sobě. Církev se sekularizaci bránila tezí, „že učení je jejich nejvlastnějším posláním“ (Rémond, 2003, s.170). Panovala totiž představa, že formuje-li školství příští generace, bude budoucnost patřit tomu, kdo školy a školství ovládne.

Škola a náboženství ve vybraných zemích EU

Dodnes je vztah státu a náboženství v otázkách institucionalizovaného vzdělávání předmětem diskuzí. Dokonce i různé státy uvnitř Evropské unie mají rozdílné přístupy a výsledky v procesu sekularizace. Následující vybrané výsledky z Kolářovi (2000) Parlamentní studie jsou sice podle vedoucí práce M.Kremličkové složitější, ale pro jednoduchou orientaci mohou být podnětné.

Belgie: žák musí navštěvovat výuku náboženství nebo etiky. Ve Flandrech navštěvuje 75% žáků vyšší katolické církevní školy – to je nejvíce v celé západní Evropě.

Dánsko: vyučování náboženství je povinné. Rodiče mohou podat žádost o zproštění výuky.

Finsko: Všichni žáci základních škol a gymnázií mají právo na výuku náboženství podle jejich konfese. Žáci, kteří se nehlásí k žádnému náboženství, musejí navštěvovat hodiny „světonázorové výuky“.

Francie: Státní školství je odděleno od náboženské víry. Podoba s ČR.

Itálie: v MŠ a ZŠ probíhá výuka náboženství 2 hodiny týdně. Na středním stupni 1 hodinu týdně. Rodiče každoročně oznamují, zda bude jejich dítě navštěvovat výuku náboženství.

Německo: náboženská výuka je povinná. Rodiče mohou podat žádost o zproštění výuky. Církev má právo dohlížet na výuku náboženství.

Nizozemí: povinná výuka náboženství nebo etiky.

Polsko: povinná výuka náboženství v MŠ, na ZŠ a SŠ.

Portugalsko: Státní školství je odděleno od náboženské víry. Podoba s ČR.

Rakousko: povinná výuka náboženství po období povinné školní docházky a dále je povinná pro studenty vyšších škol, učitelských a vzdělávacích ústavů. Rodiče mohou požádat o výjimku.

Řecko: vyučování náboženství je povinné. Středoškolští učitelé náboženství musejí být absolventi teologické vysoké školy. Žáci jiného než pravoslavného náboženství jsou od náboženské výuky osvobozeni.

Španělsko: náboženská výuka je povinná.

Škola a náboženství v ČR

V současné české škole jde zejména o výchovně vzdělávací proces. Státní škola má být nábožensky neutrální a vyučovat se má jen podle vědeckých poznatků.

Mimo státní školy fungují i soukromé školy, z nichž mnohé jsou církevní. V ČR podle M.Vrbové z MŠMT v roce 2001 působilo okolo 125 církevních škol, z toho 88 byly katolické. Náboženství se mělo vyučovat v roce 2001 přibližně na 70% státních a základních školách (Dvořáková, Koubek, 2001, s.18).

Náboženství se vyučuje, když rodiče žáka státní školy nebo později on sám projeví zájem o výuku konkrétního náboženství. Ředitel školy pak musí, pokud jsou splněny další podmínky jako počet zájemců a registrace náboženské společnosti, tuto výuku zajistit. Může být i opačný postup, při kterém zástupce registrované církve sdělí řediteli zájem na škole vyučovat, a ředitel pak musí prokazatelně informovat o této nabídce rodiče.

Pokud se náboženství vyučuje, tak se předmět eviduje jako nepovinný a neznámkuje se. Vyučující podléhá běžnému režimu školy, je placen ze školského rozpočtu, může být hospitován apod. Konkrétní úpravy stanoví „Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR k náboženské výchově v základních, středních a speciálních školách“. (MŠMT, 1998)

Střední školství

Z pohledu středoškolského školního prostředí je zajímavé, že učebnice pro předmět Občanská nauka nebo Základy společenských věd se tématem sekt zabývá jen okrajově. V některých učebnicích se toto téma neobjevuje vůbec². Diskutabilně je téma pojato např. v učebnici: „Občanská nauka pro střední odborná učiliště“, kde se o sektách nezmiňují, ale sektářství uvádí jako produkt konzumního ateizmu. (Stodůlková, Šolc, Dudák, 2003, s.78) Takovýto přístup ve středním školství navozuje dojem, že minoritní skupiny sekt pro školu nejsou důležité. J.Keller ovšem považuje za jeden z omylů, když si majorita myslí, že by bez „přebytečných“ lidí fungovala lépe. (Keller, 1995, s.160)

2.3.3.2. VZDĚLÁNÍ A SEKTY

Jsou v sektě jenom hloupí? Někdy se to tak říká. Ale mávnout rukou nad sektou jako nad směsicí nedovzdělaných nebo neinteligentních lidí se jen tak nedá.

Diplomová práce pracuje s obrazem celku, který je poskládán z nejrůznějších podskupin, jež jsou ve vzájemných rozmanitých vztazích. Tyto vztahy nabízejí téměř nekonečnou variabilitu a téměř nekonečné možnosti, jak označit jedny za sektu oproti druhým. Proto se stává, že také v sektách nacházíme značně zdatné lidi s pravidelnou nezbytností.

Vezměme v úvahu, že od časných dob křesťanství se objevuje hereze, odpadlictví a tu často představují vzdělaní muži jako Justin

---

² Například od kolektivu autorů. *Základy společenských věd*. Pro učitele učitelů – studenty pedagogických fakult, pro učitele středních škol a jejich žáky. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004.

Mučedník, Tertulián, Arius. Ostatně těžko si asi představíme někoho nevzdělaného, aby v této starodávné době mohl vystoupit s jiným názorem nebo jiným úhlem pohledu k výkladu Bible.

Na základě výše uvedených faktů můžeme usoudit, že sektářství se vzdělaným lidem nevyhýbá. O vstupu do sekty (nebo založení vlastní sekty) nerozhoduje jenom naše vzdělání, ale mnohem více okolností a sil.

Na ukázkou jsem vybral pár představitelů sekt s nadmodálním vzděláním.

Představitelé sekt

Zakladatel geometrie Pythagoras měl svou vlastní sektu. (Porterfieldová, 1997, s.22)

K Unitářům patřil učenec Michael Serventus.

Svedenborgiáni byli založeni švédským šlechticem, synem biskupa, Emanuelem Swedenborgem.

U zrodu Výlučných bratrů stála skupinka intelektuálů – lékař, advokát, misionář a šlechtic.

Kristadelfiány založil anglický lékař John Thomas.

V Teosofii působil nějaký čas významný učitel minulého století Rudolf Steiner.

Vedoucím Svědků Jehovových v ČR byl v roce 2003, MUDr. Ondřej Kadlec, CSc.

Významnými členy Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů jsou doktoři pedagogiky Linda a Richard Eyrovi. (Mormoni)

Zakladatelem Metodismu byl John Wesley, učitel jazyků na Univerzitě v Oxfordu (Withrow, 2001, s.25).

Administrátorem AMORC v ČR je JUDr. MUDr. Manuel Brtník.

S hnutím New Age je spojován profesor Zdeněk Neubauer a další uznávaní odborníci Karlovy univerzity – R.Palouš, Z.Kratochvíl, J.Fiala (Šiler, 1996, s.25).

Vedoucím skupiny Vesmírní lidé v České republice je Ing. Ivo Benda.

Pasivní sektáři?

Člověk ovšem nemusí být přímo členem sekty, ale může sympatizovat s hnutím, které je považováno za sektu. Jak bychom označili někoho, kdo věří na minulé životy nebo na duchy? Za vyznavače New Age? Já bych se takového označení neodvážil, ale je známo, že lidé mají obecnou tendenci na základě jednoho signifikantního znaku zařazovat ostatní do pojmenovatelné „škatulky“ i proti jeho vůli.

Jak například zařadit Carla Rogerse³? Označit jej za moderního materialistického vědce nebo na základě jednoho znaku z jeho pozdějšího života za vyznavače spiritismu? Rogers se ve své memoárové „Čítance Carla Rogerse“ zpovídá z fascinování Raymondem Moodym (Moody používal hypnózu jako cestu k minulým životům) – a o několik stránek dále se zmiňuje, že když mu umírala žena, navštívil spiritistické médium, a tak se více otevřel možnosti duchovna a pokračování lidské existence. (Rogers, 1996)

2.3.3.3. PEDAGOGOVÉ A SEKTÁŘSTVÍ

Činí vztah k sektářství z jedince nebezpečnějšího nebo jinak horšího člověka? Kdyby tomu tak bylo, pak bychom museli také o 25 univerzitních učitelích z Brněnského centra Zednářské lóže uvažovat jako o jednotlivé kategorii nebezpečných sektářů. Čechurová (2002,s.140) uvádí, že v Brněnské lóži Svobodných zednářů - „Cestou světla“ - se v roce 1925 nacházelo téměř 50% pedagogů, profesorů a docentů brněnských vysokých škol.

---

³ Také další zástupce humanistické psychologie A.Maslow došel k metafyzickým stanoviskům. A.Maslow byl nejdříve stoupencem behaviorismu, následně byl významným stoupencem humanismu a teprve později přidal k humanismu spirituální rozměr. (Bertrand, 1998, s.30)

U nás ve škole svého času učili současně tři učitelé, kteří byli Svědky Jehovovými. Ostatních učitelů bylo 25. Předpokládám, že se jednalo o výjimečnou situaci, jak z pohledu naší školy, tak celého školství ČR. Ovšem stálo by za zvláštní výzkum zjistit, kolik učitelů je zároveň členem nějaké sekty.

Existuje důvod, proč by se sektářství mělo vyhýbat učitelské profesi?

- **A.** Na jedné straně panuje o současných učitelích názor, že **jsou** značně **konzervativními**, že aktivně nevyhledávají změny. Učitelé jsou často chápáni jako ochránci momentálně vžitě situace – což je přirozené, protože stát je kromě jiného platí za to, aby šířili spokojenost se současným stavem, a pozitivní víru v momentální politickokulturní dění. To by mělo znamenat, že učitelé spíše nebudou náchylní k přestupu do nově vznikajících sekt.
- **B.** Na druhé straně se ukazuje, že významní pedagogové byli často těmi, kdo **bourali konzervativní tendence**.
  - **B.1.** Činnost některých významných pedagogů (Pythagoras, Komenský apod.) bývala některými konzervativními silami označována za bezbožná, heretická. A to je jen krůček k označení za „sektáře“. V Ciprově „Galerii světových pedagogů“ je možné nalézt pedagogy,
    - kteří patřili k nějakým sektám (např. Emerling patřil ke Spolku ctnostných a k Vykoupenčům; Ferriere k Zednářské lóži)
    - nebo se z nějakého důvodu dají k zakladatelům sekt přirovnat (např. Steiner - Theosofie; Antroposofie),

- eventuelně bývali někým označeni za „náboženské fanatiky“, jako například Grundtvig.
- **B.2.** Činnost jiných významných pedagogů směřovala sice také proti konzervativní tradici, ale spíše, vzhledem k době jejich působnosti, obecně protináboženským směrem. Jsou to například Kritiás, Michel Eyquem de Montaigne, Thomas Jefferson, Herbert Spencer, Lev N. Tolstoj, Ellen Keyová.

Nejspíš bychom se na pedagogy měli v obecném měřítku dívat jako na konzervativní sílu, ale zároveň připustit, že zejména zanícení pedagogové tvoří evoluční podhoubí, a to může být slučitelné se vznikem sekt.

2.3.4. SHRUTÍ K VÝCHOVĚ A VZDĚLÁNÍ

Výchova a vzdělání je univerzální nástroj jímž mohou vyspělejší jedinci a skupiny usměrňovat vývoj u méně vyspělých jedinců a skupin. Je to efektivní nástroj k přežití, řízení a rozvoji lidského společenství. Běžná společnost, ale také sekty používají výchovu a vzdělání k tomu, aby si do budoucna minimálně zajistily možnost přežití. V lepším případě aby rozšířily svůj vliv o větší počet členů, a tak se staly silnějšími a mohly zdárněji hlásat své představy o fungování světa a o požadavcích na člověka ve světě.

2.4. ZÁVĚR K TEORETICKÉ ČÁSTI

„Nebudou s tebou spokojeni ani židé, ani křesťané, pokud nebudeš následovat náboženství jejich.“

(Korán 145,2)

Zabývali jsme se výchovou a vzděláním jako velmi významnou hybnou silou při utváření společností. Společenství lidí bylo pojato jako složité, rozporuplné a konfliktní, které výchovu a vzdělání uzpůsobuje svým potřebám. Na sektu jsme se dívali jako na organickou součást společnosti. Jako na mikrokosmos v makrokosmu, jak říkají v AMORC. Síly a jevy, které se týkají společnosti, jsou v mnohém poplatné i pro sekty a opačně. Ve výchově a vzdělávání vidí sekty i velké společnosti nástroj k ovlivňování budoucnosti.

V minulém století byl položen akcent na „dítě a dětství“. Pokud toto století bude stoletím výchovy a vzdělávání, jak se někdy uvažuje, pak si myslím, že by v rámci pedagogických věd měla být uskutečňována komparace výchovy a vzdělávání nejen mezi jednotlivými zeměmi, ale i mezi jednotlivými společnostmi a kulturami.

Na konec teoretické části chci říci, že pro mě jako praktikujícího učitele je velmi aktuální požadavek N. Pelcové, abychom budili a pěstovali u svých žáků „úžas a údiv nad záhadou života a světa“ (Pelcová, 2001, s.147). Úžas a údiv považuji za začátek hledání odpovědí a filosofování, ale i za obecnou podstatu učení eventuelně výchovy a vzdělávání. Jenže v dnešních institucionalizovaných školách je tento požadavek často nenaplňovaný. Teoretická úvaha ukazuje, že mnohé náboženské společnosti by mohly učitele základních a středních škol informovat o tom, jak takový úžas a údiv vzbuzují u svých „studentů“.

3. JEDNOTLIVÉ SEKTY

Po teoretických úvahách nad souvislostmi mezi sektami, společností a výchovně vzdělávacím procesem se v této části budu zabývat konkrétními sektami s akcentem na jejich výchovně vzdělávací činnosti. Kromě toho bude u každé sekty zmíněn důvod jejího zařazení mezi sekty, dále kritika sekty z podnětu „Ross Institutu“ (viz. strana 26) a má osobní zkušenost s popisovanými sektami. Popis sekt je omezen na minimum, protože je snadno dostupný z mnoha knižních zpracování.

Vybrat několik nebo jednu sektu z nepřehledného množství sekt je kardinálním problémem každé práce o sektách (viz. kapitoly: 2.1.2.2. Kdo se zabývá sektami? 2.1.2.3. Systémy studia sekt). Také já jsem hledal, kterým sektám mám věnovat pozornost, protože mluvit o všech bych považoval za troufalé a z badatelského pohledu téměř za nemožné. Chtěl jsem, aby to byly sekty obecně známější a přitom aby každá představovala zcela nezaměnitelný vztah ke světu. Na základě těchto dvou požadavků jsem vybral tyto čtyři sekty:

1. sektu, která se považuje za mystickou – AMORC;
2. sektu, která se považuje za vědeckou – Scientologie;
3. sektu, která se považuje za nejoprávněnějšího vykladatele Bible – Svědky Jehovovy
4. a sektu, která hlásá nástup nové epochy – hnutí New Age.

Takové dělení odpovídá průřezu sektami podle knihy Víry a vyznání (viz. strana 26).

Studium sekt by se mělo dít podle nestranných a věcných kritérií nezávislých na momentální politické, náboženské, osobní nebo vojenské moci. Na tom se asi většinou shodneme. Otázkou ale zůstává, zda jsme takových kritérií schopni dostát. Obávám se, že to v teoretické rovině není tak snadné, a v denním životě je to ještě svízelnější. Předpokládám, že pomoci nám může důslednost. Proto je nezbytné abychom při zkoumání sekt:

- a) brali v potaz světonázor těch, jež sekty zkoumají,
- b) uvědomovali si u nich, podle jakého zorného úhlu sekty zkoumají,
- c) a jak si definují znaky sekt.

Tuto důslednost bychom samozřejmě měli aplikovat i sami na sebe – měli bychom vědět, kdo jsme, kde jsme ve vztahu k sektám a co opravdu zkoumáme.

Ke studiu těchto sekt budu proto přistupovat pomocí tří definovaných podmínek pro studium sekt – fakta, osobní zkušenost a kritičnost (viz. strana 25).

Obr. 8. Symbol A.M.O.R.C. Mystika a dávné kořeny lidství.

3.1. STARÝ MYSTICKÝ ŘÁD RŮŽE A KŘÍŽE, A.M.O.R.C.

3.1.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

A.M.O.R.C. = Antiquus Mysticusque Ordo Rosae Crucis

Založení: jediné na faktech doložené sjednocení jednotlivců vyznávajících rosekruciánské hodnoty, je od Američana H. Spencera Lewise z roku 1915.

Velikost skupiny: asi 500 spadajících pod československou jurisdikci, ve světě je jich asi na 250 tisíc (Barrett, 1998, s.234). V ČR je počet členů značně stabilní od roku 1995, migraci členů odhadují na 20 až 30 ročně. Podobný odhad uvádí i Z.Vojtíšek (Vojtíšek, 2004,s.212).

Organizace: hierarchická; lidstvo představuje stavbu, kterou je vhodné vědomě řídit

Základní hodnoty: duchovní rozvoj, bratrství, tolerance, zodpovědnost za svůj stav

Základní prameny: texty psané ústředím

IDEOVÁ VÝCHODISKA

AMORC patří do skupiny širšího kulturně historického souboru Rosekruciánů. Rosekruciáni jako obecnější jev spadají do kategorie křesťanského mysticismu. Tento mysticismus má mnoho shodných jevů s rozšířenou nábožensko-filozofickou koncepcí – mystikou. Koncepce mystiky se odvozují od „mystérií“, tajných neprofánních rituálů, usilujících o prožitek vyššího jsoucna.

Cílem AMORC je mírový rozkvět člověka. AMORC se vymezuje jako bratrstvo sdružující jedince, kteří chtějí pomáhat lidstvu s tím, že cesta k službě lidstvu je doporučována skrze osobní rozvoj a rozvoj poznání. Členové AMORC se nevyhraňují vůči jiným lidem nebo skupinám. Ale revoluční cesty odmítají.

Poznatky jsou členům předávány formou korespondenčních kurzů (monografií). Člen se může zúčastňovat občasných dobrovolných setkání nebo iniciací.

JEJICH PREZENTACE

Brožura AMORC „Žití je umění“ (1998, s.22) uvádí:

Starý: ukazuje na dávnou historii a vznik řádu.

Mystický: dává najevo mystické pozadí „hledání pravdy“.

Řád: je tradiční označení bratrstva.

Růže: symbolizuje probouzející se vědomí člověka.

Kříž: je symbolem tělesné existence.

A.M.O.R.C. se prezentuje jako: *"nezávislé bratrstvo mužů a žen, jehož cílem je vychovávat členy k maximální toleranci a rozsáhlé duchovní nezávislosti. Je nenáboženským a nepolitickým společenstvím, zabývajícím se zkoumáním a studiem vyšších principů v člověku a v přírodě vůbec."* (AMORC, 1998, s.22)

Rosekruciánská utopie

Jaké lidstvo by v AMORC chtěli.

„Politici jsou hluboce humanističtí a konají vše pro obecné blaho, ekonomové spravují finance států s rozvahou a v zájmu všech, vědci jsou zaměřeni duchovně a hledají inspiraci v Knize přírody, umělci jsou inspirováni a ve svých dílech vyjadřují krásu a čistotu božího plánu,

lékaři pracují s láskou k bližním a léčí také duše, nejen těla. Není už bída ani utrpení, protože každý má, co potřebuje ke šťastnému životu.

Práce není pro lidi povinností, nýbrž zdrojem rozvoje a blaha. Příroda je považována za nejkrásnější z chrámů a zvířata za naše bratry ve vývoji.

Existuje světová vláda vytvořená ze zástupců všech národů, která vládne ku prospěchu celého lidstva.

Spiritualita je ideál a způsob života, který pramení z universálního náboženství, založeného spíše na poznání božských zákonů než na víře v Boha

Mezilidské vztahy jsou založeny na lásce, přátelství a bratrství, takže celý svět žije v míru a v harmonii.“ (AMORC, manifest, 5.9.2005)

3.1.2. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

Tak jako i jiné „sekty“ nezaměřuje se AMORC primárně na výchovu a vzdělávání dětí, nýbrž dospělých. Průměrný věk členů je dle mého odhadu 45 let. Výchova má dva hlavní směry – poznání sebe sama a praktické zvládnutí svých latentních schopností.

3.1.2.1. VÝCHOVA K POZNÁNÍ SEBE SAMA.

V rituálním shromáždění členů Pronaos říká strážce Chrámu, že prvořadým úkolem je poznání sebe sama. Je to meta, ke které má každý rosekrucián směřovat. Cesta k poznání sebe sama je skrze zkušenosti a vědomé zpracovávání těchto zkušeností. Nedílnou součástí sebepoznání je i napojení na Kosmické sanctum. Rozuměno jako zvláštní stav vibrací, když jsme uvolněni a připraveni

přijímat podněty rozšířeného vnímání. Něco jako v Komenského „Labyrintu světa a ráje srdce“ (1970). Psychologicky se to dá opsat jako technika napojení na jinak zastřené vědomí, sebevědomí a svědomí.

Poznávání sebe sama však **není krátkodobá záležitost** a odmítá se její instatní podoba, kdy na nějakém krátkodobém kurzu se prolomí ledy a člověk se stane moudřejším, svědomitějším atd. Monografie AMORC často zdůrazňují, že neví o žádné krátké cestě k dokonalosti než skrze práci, zkušenosti (někdy i trnité) a vědomí. Předpokládají, že k tomu, aby se člověk stal zodpovědnějším a lidsky zralejším, nestačí šedesát let, ale je potřeba se učit déle, opakovaně se inkarnovat do lidského těla.

Monografie jsou nastavené tak, aby se člověk naučil pracovat permanentně na svých schopnostech a vlastnostech – raději pomaleji, ale jistěji. Proto monografie jsou zasílány měsíčně maximálně čtyři. Zkoušky skládá studující svému svědomí.

Praktické rozvíjení svých schopností.

Pokud je mi známo, tak monografie (studijní materiál) jsou psány tak, aby obsahovaly inspiraci, drobný vědecký poznatek a návod na praktické cvičení. Po studujícím se žádá, aby cvičení praktikoval tak dlouho a řádně, až ho zvládne ke své spokojenosti. Praktická cvičení vychází z úvahy, že pokud se člověk chce stát virtuózem, pak mu nestačí číst literaturu o hudbě a rozumět notám, nýbrž musí praktikovat, cvičit.

Tři zkrácené exemplární příklady:

① Atrium 2, Studijní doplněk 1, cvičení. [stupeň, monografie, část monografie]

„Stůj zpříma, špičky nohou těsně u sebe. Uchop hořící svíčku třemi prsty a pohybuji svíčkou ↔↑↓ Koncentruj se na plamen, který nesmí plápolat. ...

Při zápiscích se pokus krásně psát. Pro rukopis je plnicí pero lepší.“

② Chrámový stupeň 7, Monografie 3, cvičení.

„Cvičení na pozorování účinku zvuků.

Zhasnout v sanktuáriu... být mlčky v temnotě ... Vyslovit „R“ ... asi deset minut ve tmě... pozorovat co se děje. Pak vyslovit „THA“ s dlouhým „Á“ ....“

③ Chrámový stupeň 9, Monografie iniciační: „Cesta světla, Djalál Ad-din Rúmí (zakladatel sufismu)“.

„Bože mého srdce, bože mého porozumění, požehnej mi jednat tak, jak má jednat Skrytý prorok. Učiň ze mě zástupce tvého světla, tvého života a tvé lásky, abych se tak mohl podílet na velkém díle a přispět k příchodu největšího světla.

Ať jsou mé myšlenky, slova a skutky vždy prodchnuté tvou moudrostí a ať vím, jak nejlépe sloužit duchovním zájmům lidstva.

Nechť se tak stane.“

Teoretické znalosti

Aby se člověk mohl stát rosekruciánem, měl by znát „podstatné“ věci. Definovat podstatné věci si ale každý musí sám. Rozhodně k nim patří školské znalosti, zejména zákony vysvětlující fungování hmoty [chemie, fyzika]. Na cestě za rosekruciánstvím mu také má pomáhat seznamování se s životopisy lidí, kteří šli úspěšně svým

životem. AMORC tomu říká seznamování se se světlem. Pravidelně jsou monografie doplňovány krátkými životopisy duchovně významných lidí - Mohamed, Buddha, František z Assisi, Komenský atd.

Cíl výchovy

Cílem výchovy je harmonický **člověk**, který užívá své zdravé fyzické tělo v souladu se svými duševními a duchovními silami. Tedy člověk, který se může nazvat **rosekrucián**. Člověk s rozvinutým vědomím a svou činností pracující pro blaho lidstva.

3.1.2.2. VÝCHOVA DĚTÍ

O výchově dětí se uvažuje jako o „úsilí člověka, aby jeho děti mohly začít tam, kde sám přestal.“ (AMORC, 1995, s.3) Konstatují, že dospělí dnes často tápou, jak mají své děti vychovávat, protože jistoty minulosti se zhroutily. Odpovědí bývá, aby se rodiče k výchově postavili intuitivně; kvalifikovanému pedagogovi to zpravidla nic konkrétního neříká. V kontextu AMORC to znamená, aby se vychovávající spolehl na svoji vlastní schopnost zvládnutí výchovných situací pomocí vcítění a „nezmatkování“.

Z konkrétních rad vybírám tyto:

- „*Dítě je znovu narozenou duševní osobností ... dítě není jako nepoužitá vosková tabule, do níž smíme vrývat podle svých zálib nějaký motiv ... je to osobnost, která si zaslouží respektování ... narodila se do našeho okolí, protože jsme nejlépe kvalifikovaní pomocníci v jejím vývoji*“ (AMORC, 1995, s.7)
- Doporučuje se kromě intelektových schopností i **školení intuice**, tzn. její cvičení. Způsobů cvičení je nepřeborně

a všechny jsou zhruba na principu: řekni mi, kolik je hodin (aniž bychom použili hodinky – ty jsou na ověření); uhádni, kdo ti telefonuje / píše; myslím na jednu základní barvu, uhádni kterou.

- **Výchova k prospěšnému myšlení.** AMORC učí, že zítra budeme takoví, jak dnes myslíme. Například chceme-li být ušlechtilí, musíme myslet na vznešené myšlenky, chceme-li být přátelští, musíme myslet přátelsky.
- Výtka se týká hororových časopisů a filmů. Těmto časopisům a filmům se vytýká, že učí děti násilností a antisociálnímu chování.
- Uvědomit si svoji zodpovědnost vůči budoucím generacím a zkoumat myšlenky, které máme k dětem.
- Za největší službu se považuje, když pomůžeme druhé osobnosti, k poznání sebe sama.
- Když jsou výchovné situace neřešitelné, doporučuje se využít telepatii. Obrátit se na duševní osobnost dítěte s prosbou. Např. této osobnosti v telepatii vysvětlit podstatu problému, poradit se s ní a eventuálně ji požádat, aby přijaté rozhodnutí převedla do svého vědomého já.
- Protože se člověk rodí poněkolkáté, je v zásadě jedno, kdy začneme s výchovou, máme z tohoto pohledu spoustu času. Vhodné je začít „tady a teď“ a být pedagogicky optimističtí.
- Učit se, má význam i třeba na sklonu života, v jakékoli etapě je to vždy investice do budoucna.

3.1.2.3. ETAPY VÝVOJE

AMORC ke své víře v postupné zdokonalování člověka, díky zkušenostem v různých životech, přidává naturalistický předpoklad, že život plyne v cyklech. Uvádí, že existují síly, jako je příliv a odliv způsobené měsícem, které působí nejen na oceány, ale v zásadě na vše živé, co má tekutiny (rostliny, člověk). Také na základě svých pozorování tvrdí, že existují kosmické cykly, hodinové cykly a cykly spjaté s duševní činností.

Sedmileté periody

V publikaci „Sebezdokonalování, osud a životní rytmy – díl II.“ (AMORC, 1995b) se popisuje, jak život probíhá v sedmiletých periodách. Publikace uvádí, že pokud jednotlivá perioda dostatečně nenaplní svůj účel, člověk se stává v jistém smyslu nevyvinutým a nemůže řádně vstoupit do další periody.

- I. Od narození do 7 let. Zahrnuje dobu našeho raného dětství, během něhož jsou položeny základy výchovy a vývoje charakteru. Jako taková je to perioda sebepoznávání v souvislosti s vnějším světem. Učíme se mluvit, chodit a ovládat své tělo.
- II. 7 - 14 let. Netělesná stránka naší podstaty má v této periodě zastávat druhotné postavení. Tělesné změny připravují člověka na třetí periodu. Perioda intelektuálního zrání.
- III. 14 - 21 let. Perioda psychického zrání. Vzniká pocit zodpovědnosti a mladý člověk má získat svou hodnotu. Jejím završením se stává dospělým.
- IV. 21 - 28 let. Vládne vývoj citů. Člověk dosahuje stálosti, stupňuje se pocit zodpovědnosti. *„Jeho podstata se mírní a více a více vystupují ony vyšší schopnosti, které v něm doposud*

dřímaly: intuice, telepatie...současně se stává člověk přístupným pro hudbu a umění, pro svět slova a pro vše, co souvisí s náboženstvím a jinými vyššími věcmi.“ (AMORC, 1995b, s.9)

- V. 28 – 35 let. Duch člověka má být čilý po tvůrčí stránce, má si uvědomit etické životní míry.
- VI. 35 – 42 let. Člověk má vstoupit do fáze, ve které by rád objevoval, pátral a získal velké vědění. *„Přepadá ho neklid, který ho činí nespokojeným jednotvárností sobeckých snah. Objevují se v něm humanitární a bratrské pocity.“ (AMORC, 1995b, s.10)*
- VII. 42 – 49 let. Objevuje se sklon k pozorování a k přemýšlení. *„Filosofická zjištění otevírají nový svět.“*
- VIII. 49 – 56 let. Postupný ústup vitality má být vyrovnáván psychickou a duchovní podstatou – člověk se více odpoutává od sobeckých snah.
- IX. 56 – 63 let. *„Člověk se stává více psychickým a nadlátkovým tvorem v harmonii s celkovým účelem... člověk se narodil aby se stal živoucí duší, nejen živoucím tělem.“ (AMORC, 1995b, s.11)*
- Další periody pokračují v duchu deváté periody.

3.1.3. KRITIKA AMORC

Kritika od „Ross Institutu“

Na AMORC eviduje „Ross Institut“ jenom dva články, v prvním z r.2002 (Ross,a), poukazuje na „Egyptské muzeum“, které má podle kritiky styl „Disneyland“ a to, že jedinou vstupenkou do AMORC je roční poplatek \$215. [K vstupu do AMORC dodám, že to není úplně pravda, protože členem se například nemůže stát osoba, která neuznává zákony své země.]

V druhém článku z r. 1997 (Ross,b) kromě jiného autorka nabádá, že rosekruciánství je symbol a organizace ho těžko naplní. Ve svých příkladech uvádí, že lidé z AMORC jsou normálními (ordinary) lidmi, kteří se chovají komerčně.

Pro srovnání proti waldorfským školám shromáždil „Ross Institute“ čtyři články.

Kritéria pro zařazení AMORC mezi sekty

- a) Utajování nauky a organizační struktury.
- b) Striktní hierarchická organizovanost.
- c) V encyklopediích je uváděna buď mezi „sektami“ nebo u „alternativních náboženství“.

3.1.4. MOJE ZKUŠENOSTI

Myslím, že jejich stručná charakteristika v zásadě odpovídá tomu, jak jsem je poznal. Pouze se mi těžko hodnotí proklamovaná „rozsáhlá duchovní nezávislost“.

Osobně jsem byl členem AMORC od září 1990 do června 1999. Téměř deset let jsem pravidelně měsíčně dostával monografie AMORC, čtyři roky jsem zastával funkci strážce chrámu. Zpočátku jsem si jejich studia vážil více než svého studia na FTVS UK, měl jsem totiž pocit, že studium u AMORC mi otvírá novou dimenzi pro mé myšlení a konání. Líbilo se mi, že prostřednictvím svých myšlenek a anonymních dobrotivých skutků se stávám lepším člověkem. Chtěl jsem být lepším člověkem. Zejména první roky mě naplňovaly klidným spánkem, pocitem štěstí a dodávaly mi pocit mé platnosti pro společnost. Jen jako jeden z mnoha příkladů: Večer před spaním jsem si ve své mysli volně nechával probíhat tváře lidí, kteří mi do ní vstoupily (často to byly anonymní tváře lidí, jež jsem

toho dne někde zahlédl) a popřál jsem jim zdraví nebo co zrovna dobrotivého mě napadlo. Tato mentální činnost zřejmě nebyla popsána v monografiích – tam stálo spíše něco jako – přemýšlej, jak můžeš konat dobro.

Také mi lichotilo, že se přátelím s tehdejšími poslanci ČSFR a že jsem součástí sítě dobra, součástí organizace, která mi ponechává prostor, zda se chci setkávat s ostatními členy či zůstat v anonymitě, zda chci pracovat v užším kolegiu či nikoli.

Na AMORC mi imponovaly tyto momenty:

1. Práce na svém vědění. „... vědění, proměněné v činy a vnesené do života, je velkou mocí na zemi. Je to současně klíčem, který nám umožňuje stát se pánem nad sebou samým.“ (AMORC, 1998, s.15).
2. Práce na dobru pro svět.
3. Osobní odpovědnost. „My všichni víme, že ani vlastnictví materiálních statků, ani rozsáhlé vědomosti nás nemohou osvobodit od odpovědnosti. V určitých fázích našeho života musíme získat zkušenosti, i když nejsme vždy přesvědčeni o jejich nutnosti.“ (Monografie č.23; Útěk před odpovědností, s.4)
4. Osobní účastenství. "Když se mystik obrací na Kosmos s nějakou prosbou, zaměřuje své vědomí do svého nitra a neposílá svou prosbu vzdálené věčné bytosti nebo síle. Mystik ví, že Kosmos působí přímo v něm. Kromě toho zná, že na jeho prosbu bude odpovídat jeho duše. Duše patří Kosmu a jen ona ho přivede k tomu, aby sám jednal. Pro mystika není modlitba nic jiného než rozhovor, konzultace mezi oběma formami lidského Já. Stává se tak schopným posuzovati svá přání odpovídajícím způsobem..." (Liber 777, s.3)

5. Tolerance a shovívavost
6. Smysluplnost konání
7. Rovnoprávnost žen i mužů. Roku 1997 bylo nepatrně více žen titulováno mistry, či-li vedoucími jurisdikcí, než mužů.
8. Praktická cvičení k rozvíjení schopností. „V A.M.O.R.C. se „nevěří“. Co očekáváme, je skutečnost, že se o správnosti všech návodů a poučení budete snažit sami přesvědčit. Podle našeho názoru není nic lepšího při experimentálním ověřování určitých zákonitostí, nežli váš vlastní a viditelný úspěch při provedeném pokusu. A to je důvod, proč klademe tak velikou váhu na cvičení a jejich praktickou aplikaci.“ (AMORC, 1998, s.17)
9. Odklon od nezpochybnitelných autorit. „Když se nám, podle našich představ o dobru, zdá nějaký člověk nebo předmět vzorný, skvělý, nebo zcela dokonalý, jsme příliš náchylní k tomu, aby se tyto naše představy zvrhly v nadšení a blouznivý idealismus. Místo aby nám vládl rozum, utíkáme se ke klamně představné, nekontrolovatelné fantazii, jde-li o předmět našeho uctívání nebo náklonnosti. Od námi uctívaných osobností očekáváme chování a způsob života takový, který je pro ně, jako lidské bytosti, nemožný a neskutečný, cizí.“ (Monografie. č.24; Falešný idealismus, s.3)

Výhrady k AMORC:

1. Rozpor z očekávání, že zvládnou předkládaná cvičení a jejich nezvládnutí v předpokládané podobě.
2. Z toho plynula nedůvěra v možnost uskutečňovat vyšší cíle AMORC.
3. Žádost o podepsání věty při soukromé iniciaci, že nikdy nebudu mluvit o AMORC zle. Bylo to asi kolem šestého roku mého

studia. Konzultoval jsem to s vedením AMORC a nepodepsal jsem, ale zůstala ve mně pochybnost.

4. Přehánění historického původu. „*Známky rosekruciánů je možno sledovat zpětně až do časů faraóna Achnatona a jeho škol mystérií.*“ (Historie rosekruciánů, 1991, s.5)

Důvody k odchodu

Později jsem nicméně začal přemýšlet o odchodu. Důvody:

- Zdálo se mi, že jsem tam dlouho a že za roční příspěvek si mohu koupit adekvátně cennou knihu, která mě může stejně hezky inspirovat.
- Dostával jsem se stále více do rozporu s předpokládanými a skutečnými výkony. Vršila se cvičení, která předpokládala, že zvládnou téměř metafyzické kousky a já je nezvládal.
- Důležitý byl i kontakt s „bratrem“ J., který se rosekruciánství oddával stejně dlouho jako já. Hovořil o pocitu, že se vnější okolnosti zlepšují co nevidět, ale v realitě denního života byl bez řádné práce, bez schopnosti zorganizovat si život. Vadilo mi, že jako uznávaný člen jedné společnosti není schopen (podle mě) fungovat ve společnosti druhé.

Tak jsem se rozloučil. Popřáli mi vše dobré a dodali, že třeba se naše cesty zase někdy potkají. Dnes vědomě nekonám drobné dobré skutky, spíš jsem si uvědomil, že jsem nejen dobrotivý, ale také egoistický. I to má pro mne své výhody.

Nepředpokládám, že bych se někdy ke společnosti AMORC znovu připojil. Spíš si myslím, že každá etapa vývoje má své – tahle je za mnou a nebyla špatná.

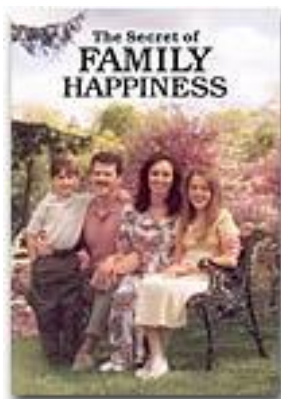

3.1.5. SHRNU TÍ K AMORC

Rosekruciáni soustředění v AMORC chtějí vychovávat a vzdělávat v souladu s řádem Kosmu. Cílem výchovně vzdělávací činnosti jim je obecné dobro pro lidi. Učebními vzory jim jsou přírodní zákony. Zvláštní důraz je položen na sebepoznání a sebevzdělávání. Kardinální metodou je rozšiřování vědomí – vědomé uvědomování si. Edukace probíhá individuálním tempem doma podle předem připravených a neměnných osnov. Člen má možnost využívat ke společenskému styku diferencované formální skupinky. Více než polovina členů ale studuje sama bez styku s ostatními členy.

1. Pokud se na AMORC budu dívat jako na vyseknuté společenství, pak musím konstatovat, že přirozeným způsobem organizuje podobně smýšlející lidi; pomáhá k pestrosti lidství; je nenásilná a lidství prospěšná.
2. Pokud se na AMORC budu dívat jako na sektu, tak se dá konstatovat, že zneužívá vrozené touhy člověka po konání dobra a poznání a organizuje ho podle svého mínění.
3. Pokud se na AMORC budu dívat jako člověk, který má s nimi své zkušenosti, tak AMORC musím poděkovat za mnohé inspirace. Dále musím konstatovat, že vybrané členské příspěvky (asi 2000/rok) jsou podle mě adekvátní k financování nezávislé činnosti.
4. Pokud se na AMORC budu dívat jako pedagog, pak mě může obohatit jejich systém vzdělávání, jejich zaměření na drobné praktické úspěchy a pedagogický optimismus.

Obr.9: Svědkové Jehovovi. Obálka časopisu „Tajemství rodinného života“.

3.2. SVĚDCI JEHOVOVI

Svědky Jehovovy v textu zkráceně označuji „Svědci“, název „Jehovisti“ považují za hanlivý.

3.2.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

Založení: 1852, Charles Taze Russell

Velikost skupiny: Statistika z ústředí Svědků z roku 1997 uvádí 5,599,931 aktivních Svědků ve světě; 15,822 v ČR. V roce 2004 je to již více než 6,5milionu ve světě ale v ČR o trochu méně – 15,779. (Watch Tower, a 5.9.2005) Svědkové prohlašují, že jsou nejrychleji se šířícím hnutím. Ovšem Český statistický úřad má trochu jiná data. Při sčítání lidu v roce 1991 se k Svědkům přihlásilo skoro 15 tisíc obyvatel ČR. K roku 2001 uvádí Český statistický úřad již 23,162 členů (CSU, b 5.9.2005). V ČR patří Svědci mezi 25 registrovaných církví a mohou tak například vyučovat náboženství na státních školách.

Název: Od roku 1931 se tato společnost začala nazývat "Svědkové Jehovovi". Předtím se označovali jako "Vážní badatelé Bible".

Základní hodnoty: důsledné poznání Boží vůle pomocí studia Bible, šíření víry v Jahveho, příprava na příchod Armageddonu (soudného dne). Misijní činnost.

Organizační struktura: Ústředí církve - Vedoucí sbor společnosti - sídlí v newyorském Brooklynu. V jednotlivých zemích působí regionální odbočky, které jsou rozděleny do sborů. Sbory jsou vedeny staršími a dohlážiteli, kteří pečují o zachovávání věroučných a mravních kritérií společnosti.

Základní prameny: Bible (New World Translation) jako hlavní misijní prostředek a texty psané ústředím. V češtině vychází časopis Strážná věž a Probuďte se!

3.2.1.1. IDEOVÁ VÝCHODISKA

Svědci Jehovovi patří do velké skupiny křesťanských společností distancujících se od katolického sjednocujícího principu křesťanů. Historicky navazují na obecnější protestantský přístup nabádající k návratu k pramenům křesťanství. Úžeji se mohou zařadit do cyklických chiliastických neboli millenaristických hnutí.

Svědci se vidí jako společnost vážných badatelů Bible a těch, kteří vydávají svědectví o JHVH. Prohlašují se za jediné seriózní vykladače Bible a ostatní církve vidí jako "Babylon".

Cílem je svědčit o JHVH. Odměnou má být, po druhém příchodu Ježíše, pro deset tisíc nejaktivnějších Svědků, věčný život v ráji.

3.2.1.2. JEJICH PREZENTACE

„Vím, že kdykoli mám nějaký problém, mohu se obrátit k Jehovovi o pomoc a on mi pomůže.“ (Watch Tower, 1991a, s.17)

Máme jistotu spasení, jistotu vyslyšení modlitby, jistotu vítězství, jistotu vedení a ujištění o vítězství nad hříchem: „*Žádné pokušení vás nepostihlo kromě toho, které je běžné u lidí. Ale Bůh je věrný a nedovolí, abyste byli pokoušeni nad to, co můžete snést, ale spolu s pokušením poskytne také východisko, abyste je mohli snášet.*“ (Svědci, 5.9.2005a)

Podmínky pro přijetí do církve:

*“VÍRA v Pána Ježíše Krista a jeho dílo.
POKÁNÍ (obrácení) - protože člověk je zasažen ve svém srdci a obviněn.
KŘEST na znamení očištění Kristovou krví.
LÁSKA K PRAVDĚ A K LIDEM, která zaručuje duchovní růst podle svědomí a vůle člověka.”* (Svědci,5.9.2005b)

3.2.2. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V DUCHU SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH

Výchova je pojata jako **spolupráce s Jahvem**. Pregnantně je v knize „Tajemství rodinného štěstí“ vyzdvižena osnova jejich výchovy: „*Čím věrněji se řídíte Jehovovými pokyny, tím lepší rodiče se z vás stanou. Bible říká: Důvěřuj v Jehovu celým svým srdcem a neopírej se o své vlastní porozumění.*“ (Watch Tower,1991b,s.51)

3.2.2.1. JEŽÍŠ KRISTUS JAKO VZOR.

Pro Svědky je základním zdrojem výchovy a vzdělávání vztah, jaký měl podle nich mít Jahve ke svému synovi Ježíši – láskyplný a chápající.

Každý pravý křesťanský rodič by měl „*pomoci svému dítěti, aby si vypěstovalo osobnost podobnou Kristu*“. (Watch Tower, 1991b, s.55)

K dosažení tohoto cíle doporučují tyto metody:

- Vštěpovat dítěti pravdu.
- Jít dětem příkladem.
- Být jim kamarádem.
- Být jim důvěrníkem.
- Být jim učitelem.

3.2.2.2. ZPŮSOBY VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

Profesionální pedagog se v případě diskusí o výchově odvolává na zjištěná a verifikovaná data vztahující se k problému nebo se odvolává na názory jiných známých a autoritativních pedagogů. Publikace Svědků se odkazy jenom hemží. Svědek, který mluví nebo píše o výchově, se odvolává na **doložitelnost tvrzení v Bibli**. Metodicky se jedná o interpretaci Bible tak, aby odpovídala na otázky výchovy. V podstatě jde o trénink kreativních schopností, pomocí nichž se Svědek snaží nacházet souvislosti s kladenými otázkami. Nezbytným požadavkem je dokonalá pamětní znalost Bible. Žádaným doplňkem je schopnost verbální komunikace.

Nedůvěra k světskému vzdělání

Erazim Kohák (1993, s.98) srovnává Svědky Jehovovy s prvotními křesťany. Vztah prvotních křesťanů ke vzdělání byl podle E. Koháka poznačený výrokiem „blahoslavení chudí duchem“. To v praxi znamenalo nedůvěru ke vzdělání a intelektu. Prvotní křesťané měli přímo programově zakomponovanou nedůvěru a „*vzpouru proti světu*“ a civilizaci (Kohák, 1993, s.121). Svědci se donedávna rovněž vyznačovali obdobným postojem – radikálností, nedůvěrou, **vzpourou proti světu** a očekáváním brzkého spasení. Takovýto postoj není kompatibilní se současným školským systémem.

Ovšem stejně jako se prvotní křesťané během staletí oprostili od vzpoury proti nedokonalosti světa a nakonec naopak přispěli ke stabilizaci společnosti, stejně tak se proměňují i Svědkové. Náš dnešní stát Svědky legitimizoval a oni začínají uvědoměle využívat výhod současné civilizace, včetně školského systému. Také bychom si mohli uvědomit, že demokratizace dnešního školství nepřišla sama od sebe, nýbrž šlo o dlouhodobé úsilí, v němž jedním z předpokladů k demokratizaci byla výzva prvotních křesťanů, aby „došlo k výchově všech“ (Kohák, 1993, s.153) – aby každý byl vzděláván a vychován.

Rodina jako nejvhodnější prostředí k výchově.

Pro Svědky je charakteristický důraz na rodinu. Úplná rodina je pro ně nejvhodnějším prostředím k výchově dětí, ale protože se podle Svědků svět posouvá ke konečnému zúčtování, projevuje se to i v problémech s rodinným soužitím. Poukazují na současné problémy mnohých rodin, které mají omezovat svou vzájemnou komunikaci na informace o ekonomických účtech a jiných nepodstatných záležitostech. Podle Svědků je současná rodina v „nepříznivé situaci“ (Watch Tower, 1991b, s.7), protože je celý současný svět v krizi a tak samozřejmě i rodina. Dále proto, že ženy musí pracovat a nakonec i to, že se naplňují poslední dny a blíží se Armagedon. Možnost, jak rodinu vyvést z nesnází, vidí v navrácení k pokynům Jahveho a nebo jinak řečeno – návratem k přirozenému stylu života, přičemž přirozeno je definováno v Bibli, respektive interpretací Bible.

Svědky ale není možné vidět jen jako společnost usilující o archaické rodinné žití. Jsou ovlivněni svojí dobou, a tak je v jejich časopisech možné nalézt i články, ve kterých například navrhuje, aby

se o domácí práce podělili všichni členové domácnosti, aby měli mezi sebou dobrou komunikaci, ale také to, aby si dokázal každý člen domácnosti najít čas pro sebe (Probudte se!, s.3-12).

Skupinový výcvik

Svědkiem se můžete stát až když prokážete jistou sumu znalostí z Bible. Každý zájemce o členství se tedy nejdříve musí něco naučit. Učí ho pověřený Svědek. V podstatě se jedná o individuální vzdělávání.

Ovšem za hlavní výchovně vzdělávací činnost lze označit komunitní nebo skupinové setkávání. Každý řádný člen Svědků by měl chodit na pravidelné nedělní shromáždění, která jsou věnována studiu Bible. Na setkání jsou také probírány běžné záležitosti a účastníci se je snaží interpretovat v duchu Bible. Taková setkávání se podobají psychoterapeutickému skupinovému výcviku a také mají jeho výhody. Účastníci se v praxi naučí zejména komunikačním dovednostem potřebným jednak pro práci s Biblií, ale tato dovednost je také upotřebitelná v běžném občanském životě.

3.2.2.3. VZDĚLÁNÍ SVĚDKŮ

V rámci přípravy na zápočet z „multikulturní výchovy“ jsem se zabýval školními známkami dětí z České Lípy, jejichž rodiče jsou Svědky. Z 32 rozdaných dotazníků se mi vrátilo 16. Z 32 kontrolních dotazníků rozdaných v jedné škole se mi vrátilo 10 dotazníků. Porovnání výsledků školních známek vyznělo (ale statisticky nevýznamně) ve prospěch dětí Svědků.

Pokud vzpomenu na studenty, které učím nebo jsem učil, a kteří jsou od Svědků, tak bych je hodnotil jako snaživější a s lepším

průměrným prospěchem. Problémy mívali spíše v společensko-vědním přehledu.

3.2.3. KRITIKA SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH

Kritika Svědků je rozsáhlá a obecně známá. Kritizují ji téměř všechny ostatní náboženské organizace, legraci si z nich dělají mnozí lidé. V ČR představují Svědci nejznámější sektu. Dříve než se dostaneme k systematizované kritice „Ross Institutu“, vzpomenu předlistopadovou knihu K. Kahana. Podle K. Kahana celá „Bible“ **nemůže obstát lidské logice** a dá se to dokazovat na většině z jejích částí. Pro K. Kahana je celé počínání Svědků víc manipulace s lidmi, než hledání Boha. Od jiných sekt se podle něj Svědci odlišují zejména svým „*agitačno-propagačným*“ zaměřením, (Kahan, 1988, s.191) i když mají společné „*východiskové dogmy*“ například s adventisty (Kahan, 1988, s.43).

Kritika od Ross Institutu

„Ross Institute“ sice šíří kritické poznámky o náboženství, ale nenašel jsem na jejich internetových stránkách takové, které by otřásaly základním kamenem náboženství – je vůbec Bůh?

Na svých stránkách shromáždil „Ross Institut“ 142 kauz, kritických článků a esejí proti Svědkům. Rozdělil je do pěti tematických bloků – 24 pochybností vůči pramenu Svědků, 7 roztrpčeností bývalých členů, 31 soudních případů proti Svědkům, 32 případů sexuálního zneužívání u Svědků a 48 výtek proti transfuzi krve. Uvedu jen exemplární příklady.

1. Pochybnosti k pramenu Svědků Jehovových.

1.A. John Spencer ze střediska pro „Mentální zdraví“ v západní Austrálii studoval 50 Svědků Jehovových a dospěl k závěru, že je třikrát větší pravděpodobnost výskytu duševní poruchy (zejména schizofrenie) u Svědků než v běžné populaci. (in Ross,c)

1.B. David Briggs v článku: „Kristus se vrátí, ale možná že ne příští rok, říkají Svědkové“, reflektuje, že zatímco dříve Svědkové opakovaně předvíдали přesné roky druhého příchodu Krista (1844, 1874, 1914, 1918, 1925, 1941, 1954 a 1975) současný postoj hlavních představitelů Svědků je značně obezřetnější a mluví se v duchu "Věříme, že se to může stát každý den ... proto žijeme jakoby to mělo přijít zítra". (in Ross,d)

2. Těžkosti bývalých členů Svědků Jehovových

Spisy „Ross Institutu“ uvádí mnohé těžkosti, kterým musí čelit ti, již vystoupili od Svědků. Mezi hlavní těžkosti patří přetřhané sociální vazby a problémy s budováním nových sociálních vztahů, dále pocit viny, bouřlivé rozkoly uvnitř rodin a pocit vyloučení z Božího řádu, což je pro ně podobné jako vyloučení ze světa. U některých jsou potíže tak velké, že si pohrávají s myšlenkou smrti.

V ČR se zřejmě 11.4.2003, v souvislosti s rozchodem ze Svědky, otráвила čtyřčlenná rodina výfukovými plyny (in MF dnes⁴).

Pro jiný příklad cituji z dopisu na rozloučenou od jedné bývalé členky Svědků:

---

⁴ 11.4.2003, MF Dnes, Z domova - strana 8, **Rodina zvolila smrt**
Rodina (rodíče a dvě děti) bývalých členů Svědků Jehovových se otráвила výfukovými plyny svého auta... Štefanovi z Ratibořic na Písecku natáhli hadici od výfuku do auta, do kterého tak proudil plyn. Štefanovi byli ještě nedávno členy sekty Svědků Jehovových, ze které však krátce před smrtí vystoupili....

12.4.2003 to bulvární „Blesk“ popisoval jinak: rodina měla vystoupit od Svědků už v roce 1991, pak měla jít ke katolíkům a nakonec skončit jako Satanisti. Lidové noviny, to 11.4. naopak komentovaly tak, že se chtěli vrátit ke Svědkům, ale ti je nepřijali.

„Nakonec bych se ráda zmínila o tom, že v žádném případě nepochybuji, že právě v organizaci SJ je největší touha být pravými křesťany. Moje touha je táž. Vytrvale se modlím, abychom se společně sešli na tom jediném pravém základu naší křesťanské víry. Mí milí bratři a sestry, stýská se mi po vás.“ (sestra Dáša)

Dopis je zajímavý z mnoha pohledů. Nejvíce udivuje ohromná touha ukázat, že i nadále vyznává hodnoty Svědků a že trpí tím, že ji ostatní bratři a sestry odmítají sociální kontakt.

3. Soudní případy Svědků Jehovových

Soudní pře se Svědky jsou často zapříčiněny rozdílným postojem moderní medicíny oproti přesvědčení Svědků. A to, že se nemá manipulovat s krví. Dalšími kauzami jsou: odpor k vojenské službě, odmítání uctívání vlajky, ale i časté soudní případy, v nichž si občané USA stěžovali na obtěžování ze strany Svědků jejich pravidelnými pochůzkami „ode dveří ke dveřím“.

Zajímavý je článek uveřejněný v Reuters, který popisuje, jak se sektářství začíná zabydlovat v kdysi ateistickém Rusku. Autor článku ukazuje, že postoj současné vlády Ruska je poměrně laxní a nerozlišuje např. mezi Armádou spásy a Svědky, zatímco postoj vyšších činitelů z USA a také postoj Pravoslavné církve je jasně vyhraněný. Jeden ze sporů skončil verdiktem: „ *není záležitostí státního zastupitelství rozhodovat, které náboženství je správné*“. (in Ross,e)

4. Sexuální zneužívání

V podmínkách věřících má sexuální zneužívání ještě komplikovanější rozměr než v nevěřící populaci. Jako příklad jsem vybral článek od D.Hodgima. Níže postavený Svědek byl fyzicky a psychicky sexuálně obtěžován a zneužíván po řadu let Svědkem,

který stál v hierarchii výše. Kauza vyšla na povrch až po 15 letech. Závěrečná slova jasně vystihují problematiku sexuálního zneužívání u věřících. Svědek, který byl zneužíván, popisuje, jak se od něho odtáhlo okolí, jak o tom nikdo nechtěl mluvit a později, jak se i jeho žena bála sociální izolace a vyobcování z církve.

"Když změníš církev, je to, jako bys mluvil proti Bohu, a to je nejhorší věc, kterou můžeš udělat. Jsi nazván odpadlíkem a již nikdy nemůžeš dosáhnout k Bohu. Pak jsi horší než Jidáš." (in Ross,f)

5. Výtky proti transfuzi krve

Svědkové tvrdí, že nedbání příkazu Jahveho, aby lidé nepoužívali krev vylitou z jejího původního místa, způsobuje „*morální vyšínutost, sexuální perverze...*“ (Watch Tower, 1961, s.564) a že k tomu v současnosti nejvíce dochází při transfuzi krve. Je samozřejmé, že takovýto postoj musí přijít do rozporu s moderním zdravotnictvím a že mnozí lidé napadají Svědky v případě, že jejich bližní mají zdravotní komplikace nebo umřou z důvodu odmítnutí transfuze.

Například nedávno informovaly noviny This is London, že zemřela na poporodní komplikace v nemocnici mladá žena P. Edema, 24 let, protože odmítla jako Svědek Jehovův transfuzi krve. (in Ross,g)

Poznámky k výše uvedeným výtkám.

Ke kvantitě výtek.

Pokud se na Svědky budeme dívat jako na obyčejné lidi a nebudeme brát v úvahu jejich vlastní myšlení, že jsou skupinou výjimečných lidí, tak by nás počet těchto výtek neměl překvapit. To, že jich společnost „Rickross“ eviduje „tolik“, je potřeba vidět ve světle statistiky. Jestliže mají Svědkové 5,5 milionů členů, mě-li by mít v zásadě i více výtek než nějaká malá společnost.

Ke kvalitě výtek.

Na první pohled jsou nejkontroverznější případy úmrtí po odmítnutí transfuze krve. Myslím si, že stejně těžká ale méně sledovaná je situace výstupu od Svědků.

Odmítnutí krve připomíná sebevraždu pro ideály. Výtky na toto téma vůči Svědkům pak v sobě zahrnují obecnou problematiku sebevražd a zacházení s životními ideály minorit. Odmítnutí krve je symbol spojení se s vůlí Jahveho, pro Svědky je to výrazem potvrzení víry a svého smyslu existence. Z pohledu Svědků převažují pozitiva nad negativy, jejich pocity jsou více méně sebeopojně příjemné. Ovšem **vyločení** od Svědků je bývalými členy **pociťován jako sestup do pekel** a ačkoli není tolik vidět, v individuálním životě je mnohdy skutečnou tragédií.

K sexuálnímu zneužívání. Platí v zásadě poznámka výše o statistické pravděpodobnosti. Potvrzují to i knihy Raymonda Franze (1998), bývalého vysoce postaveného člena Svědků, který po rozchodu se Svědky napsal dvě kritické knihy o vnitřní organizaci Svědků, kde uvádí, že on nikdy o žádném sexuálním zneužívání neslyšel. Franz si také myslí, že americký „sexual harassment“ (sexuální obtěžování) a současná vlna odhalených sexuálních obtěžování katolických kněží – je více obrázkem celé americké společnosti než jednotlivé sekty.

K agitaci ode dveří ke dveřím. Skutečnost typická pro Svědky, která je často zesměšňována a kritizována. V USA proběhly soudní pře se Svědky za rušení nedělního klidu, ale nebylo jim prokázáno porušení zákona. Obdobnou agitaci ode dveří ke dveřím s letáky v rukou prováděli například ve dvacátých letech na našem území i komunisté.

Svědkové a školy. Roku 1940 začala v USA soudní kauza se dvěma dětmi ze základní školy, které odmítly vzdát na školní půdě čest státní vlajce. (in Law,a) Lillian Gobitis (12) a její bratr William (10) byli nejdříve vypovězeni z veřejné školy v Minersville v Pennsylvánii. Nakonec odvolací soud v r.1943 rozhodl ve prospěch žáků, že nemohou být nuceni ke zdravení vlajky. (in Law,b) Studující v USA tedy mohou děkovat za větší míru svobody také Svědkům Jehovovým.

Kritéria pro zařazení Svědků Jehovových mezi sekty

Již K. Kahan (1988) napsal, že společnost Svědků překonala sektářské stadium a je na cestě stát se uznávaným náboženským proudem. Dnes jsou skutečně Svědci Jehovovi v ČR řádně registrovanou náboženskou společností s dostatečně velkou

členskou základnou a v právním ohledu o nich tedy nelze mluvit jako o sektě.

Nicméně nabízí se nám některé znaky, podle nichž o Svědcích můžeme usuzovat jako o sektě:

- a) autoritářství
- b) fundamentalismus
- c) striktní hierarchická organizovanost
- d) jednoduché odpovědi na složité otázky
- e) časté označování „Svědků“ druhými lidmi sektou.

3.2.4. MOJE ZKUŠENOSTI

Se Svědky jsem se setkal mnohokrát a v různých společenských rolích. Kontakty přicházely ze strany Svědků. Já sám záměrně jsem Svědky kontaktoval až při psaní této práce. Setkávání probíhalo podle typického scénáře Svědků. Zazvonili u mě doma a nabízeli svoji nauku. Zpočátku jsem je zval dál, bylo to v době kolem let 1990-95, kdy jsem si sám kladl otázky, na které slibovali odpověď. Sám jsem nezažil pocit nebo nenabyl přesvědčení, že bych něco z náboženských otázek na 100% věděl, kdežto Svědci mi zaručovali pozitivní znalost těchto základních otázek. Také mě fascinoval jejich pocit jistoty.

Nejčastěji zazvonili u mě doma dva Svědci a já je pozval dál. Nikdy jsem se nesešel s vtíravým Svědkem, který by chtěl za každou cenu dovnitř. Na laskavé pozdravení reagovali vždy překvapeně a mile.

Jednou zazvonily dvě starší ženy. Pozval jsem je dál. Debata se tentokrát dostala na téma „krve“. Jejich postoj byl takový, že maso se jíst může, ale krev nikoli. Říkal jsem jim, že vlastně můžu být

klidně Svědek, protože jako vegetarián také nejím krev. S tím nesouhlasili, protože podle Svědků Bible říká, abychom maso jedli, jenom krve se máme vyvarovat. Argumentoval jsem, že nemůžeme, při běžném zpracování naprosto vyloučit krev z masa – čili je vhodnější nejíst maso, abychom dostáli požadavku Jahveho. Označily mě za „buddhistu“ a odešly s tím, že přijde jejich vedoucí. Schůzky vypadaly většinou podobně, nějaké téma a nakonec označení, že jsem to a to. Trvalo mi několik let než jsem si uvědomil, že takovéto náhodné schůzky jsou ztrátou času.

Další zkušenosti mají jinou sociální úroveň. Setkávám se jako učitel občas se žáky, kteří jsou u Svědků a někdy mohu pozorovat jejich vývoj. Jindy se potýkám s rodiči žáků, kteří jsou Svědky. Také mám dva kolegy učitele, z nichž jeden je aktivním Svědkem, druhý od nich odstoupil. Na fakultě jsem byl v roli kamaráda kolegyně z ročníku, která dlouhou dobu byla u Svědků. A nakonec strýc z manželčiny strany je na východním Slovensku dlouholetým vedoucím sboru Svědků.

Na Svědcích Jehovových mi imponovaly tyto momenty:

1. Síla osobního nasazení.
2. Misijní ochota hlásat evangelium tváří tvář nepřátelskému okolí.
3. Otřásání „samozřejmostmi“, které mnohé jiné náboženské skupiny považují za tak samozřejmé, že je berou za dané a nezbytně nutné – Velikonoce, Vánoce, vojenská služba.
4. Jednoduchost a bezproblémovost, s níž věří.
5. Výhody komunitního života Svědků.

Výhrady ke Svědkům Jehovovým:

1. Přetvářka. Když mě jednou v neděli navštívili a řekl jsem jim, že moje paní je pryč. Povídali dlouze o tom, jak si oni v neděli spolu sednou, dají si kávu (symbol pohody) a povídají si (symbol manželské harmonie). Vím, že to tak v rodinách Svědků často nefunguje a myslím si, že se pravděpodobně jednalo o cílenou strategii navození přání – mít se jako oni.
2. Ostrakizace těch, co od Svědků vystoupili.
3. Když mi r.1994 dali jejich knihu „Náboženství světa“, byl to pro mě šok, že mohou tak zkreslit jiná vyznání.
4. Jejich velmi malá schopnost sebereflexe. Např. potřebovali osm špatných předpovědí konce světa než začali šířit ideu potřeby permanentní připravenosti k odchodu oproti přesnému datumu.

3.2.5. SHRUTÍ KE SVĚDKŮM JEHOVOVÝM

O běžných členech Svědků se dá soudit, že jsou to většinou lidé, kteří mají pocit, že objevili něco velmi důležitého, dobrého. Toto významné chtějí samozřejmě předat ostatním lidem i svým dětem.

Svědkové chtějí vychovávat a vzdělávat v souladu s Božím řádem tak, jak je napsán v Bibli. Velkým vzorem jim je péče Boha Jahveho o jeho syna Ježíše a o lidi obecně. Výchovu umisťují do rodiny a místních komunit Svědků. Vzdělání do běžných škol a navíc do studia Bible a textů z ústředí. Vzhledem k akcentu na vzdělání a na rodinnou péči je pravděpodobné, že ve školách budou dosahovat dobrých studijních výsledků.

Obr.10: A Sprite from the Inner Garden [skřítek ducha Zahrady], představuje nový a radostný pohled na svět. Laura Volimte – New Age.

3.3. NEW AGE

3.3.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

Založení: „New Age“ se začalo krystalizovat koncem 60. let v USA a to v určité návaznosti na hnutí hippies a vlnu nové opoziční kultury mládeže (Timothy Lear, Allen Gisberg, hnutí Flower Power, kult nenásilí, volné lásky, drog a hudby). Do zcela veřejné fáze vstupuje hnutí New Age rokem 1975, kdy počíná šířit svůj světský program sjednocení světa - ekonomiky, politiky i kultury. Hnutí New Age v našem prostředí reprezentují např. hudebník V. Marek a psychologka P. Tervinová.

Velikost: v současnosti jsou prvky New Age prakticky všudypřítomnou součástí západní kultury. Velikost hnutí se ve většině publikací neuvádí (např. Vojtíšek, 1996, 1998, 2004). Na internetu (např. Tycho, 24.11.2005) se občas vyskytují tyto odhady: na světě kolem čtvrt miliardy stoupenců, v USA 15 milionů, v Německu 3 miliony.

V ČR neexistují dostupné údaje. Odhady činí od několika tisíc (Katolické listy) až po asi 100 tisíc (Vojtíšek, 1998) příznivců. Pokud bychom za příznivce New Age považovali všechny, kdo se při sčítání lidu 2001 přihlásili k „ostatním“ (samozřejmě, že tyto údaje zahrnují také všechny ostatní náboženské skupiny neuvedené v seznamu) - pak bychom mohli v ČR hovořit o méně než 314 tisících členech, ale toto méně je téměř 3x větší než v roce 1991.

Organizace: v případě New Age nelze mluvit o organizaci, jde pouze o společného jmenovatele při nazírání na svět. New Age bývá označováno za dítě informační společnosti, jež nevytváří ani tak hmotná centra, jako spíše komunikační sítě, které krystalizují v časopisy, nakladatelství, festivaly apod. Setkal jsem se pouze s dílčími skupinkami, které sympatizují s New Age, ovšem tyto skupinky samy sebe nepovažují za reprezentanty New Age. Toto konstatování má velký význam pro následující práci, protože v tomto úseku značně omezuje její validitu.

Základní hodnoty: Heczko (2/1998) shrnuje, že „hnutí New Age“ usiluje o sedm oblastí: jednotu světa, jednotu poznání, vládu ducha, nový věk, pozitivní myšlení, luciferskou tradici a plán záchrany světa.

Základní prameny: Za kultovní díla se považují především knihy - Marilyn Fergusonové „The Aquarian Conspiracy“, Vodnářské spiknutí a kniha Fritjofa Capry „The Turning Point - science, society and the rising culture“, Bod zvratu - věda, společnost a vzcházející, vynořující se kultura.

3.3.1.1. IDEOVÁ VÝCHODISKA

Obecně patří New Age do synkretických filozofickónáboženských hnutí. Oproti obdobným hnutím je pro toto hnutí významné z pohledu dějin, že se objevuje v období krize racionality. To má za následek, že se v něm, kromě racionálních zpracování kulturně

historických podnětů, výrazně prosazují i různé druhy alternativních přístupů k rozumu. Například hudba má nahrazovat racionalitu systémovým myšlením nebo „eko“ (ženský princip) má získávat navrch proti „egu“ (mužskému principu). (Hora, 1995, s.145)

S.Heczko konkrétně uvádí, že hnutí New Age vzniklo „ze sílící potřeby reflektovat postmodernistické zklamání nad vědou a pokrokem i nad monolitní nepružností tradičních světonázorových systémů. Souvisí s komplexním uvědoměním si jedinečnosti lidského stvoření (existence) a možnosti přeměnit člověka i dnešní svět na něco lepšího.“ (Heczko, 2/1998, s.23-26)

3.3.1.2. JEJICH PREZENTACE

Většina knihkupectví má celá oddělení věnované New Age. Vybírám náhodné reprezentanty New Age – R. Bacha, L.Hay, Ch. Džibrána a E. Tomáše.

Richard Bach

V Bachově „Rackovi“ si maminka dělá starosti se svým synem Rackem, že bude jen kost a peří, když se nebude dostatečně zajímat o přízemní věci, o jídlo. On jí odpovídá prostou větou: „*Já chci jenom znát.*“ (Bach, 1973, s.14) Míjí tím naprosté odevzdání se poznání. Pohlcení se a nakonec až rozpuštění se v otázce: Co všechno mohu znát? Které hranice mohu ještě překonat? Co mě limituje? Bachův Racek říká: Limitujeme sami sebe. Jsme to my, kdož si vytváří své hranice. A pokud si to uvědomíme – jsme na cestě k jejich překonání.

Jonathanu Livingtonovi Rackovi se daří překonávat jednu hranici za druhou. Naučí se létat výš, létat rychleji. Létat ve tmě! – Naučí se nebát! – Nedívat se na své hranice jako na něco neměnného.

A přitom všem ví, že je jenom obyčejný racek a že kterýkoli jiný racek může dokázat to samé co on. Že „*všichni můžeme být volní*“ (Bach, 1973, s.27). Že kterémukoli rackovi se může dostat poznání a inspirace, životně důležitého tepla a zadostiučinění. Za jediného předpokladu – pokud – „*Si přejeme - se učit*“ (Bach, 1973, s.58).

Louise L.Hay

„Každý je bezvýhradně zodpovědný za všechno, co se mu v životě stane.“ (Hay, 1994, s.15)

Chalil Džibrán

„Učitel procházející se ve stínu chrámu mezi svými stoupenci nepředává svou moudrost, spíše svou víru a láskyplnost.“ (Džibrán, s.66)

Eduard Tomáš

„Učitel je uvnitř, hledej Ho odevzdaně ve svém duchovním Srdci.“ (Tomáš, otázka 683)

3.3.2. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

Hnutí New Age se všetečně zajímá o vše možné. Výchova a vzdělání ale přeci jen patří k nejdůležitější oblasti. Pro vyznavače New Age je typická touha po učení se, zdokonalování se a zkoumání. Před nástupem New Age se zejména masy prostých lidí v podstatě vzdělávaly jen povinně, aby dostály zákonu nebo si zajistily práci. New Age přineslo zásadní změnu v zájmu lidí o vzdělání.

Problém ovšem je, že se mnohdy jedná spíše o všezasahující zvědavost než o kritické bádání ve smyslu vědeckého pozitivismu. Znakem stoupenců New Age je sice také kritika, ale je to kritika obecná, paušalizující, vycházející z paradigmatu, že uplynulé století je prostě hodno kritiky.

Přesto je možné v nejednom vzdělávacím středisku tohoto proudu nalézt inspirující momenty. Pro mě, jako učitele, je inspirující vidět, jak jsou mnozí lidé, mladí i staří, ochotni na sobě pracovat, jak jsou ochotni přinášet oběti za svoje vzdělání. Například náklady na studium ve Findhornské komunitě nejsou zanedbatelné, a přesto si

tam lidé kupují kurzy „Anglického jazyka pro učitele“ nebo kurz „Jak pomáhat gayům ve školách“.

3.3.2.1. VÝCHOVA DĚTÍ

Rodič či vychovatel je, podobně jako před 250 lety u J. Rousseaua, někdo, kdo chrání dítě před negativními vlivy společnosti, někdo, kdo pomáhá dítěti nalézt jeho vlastní místo na světě harmonizací s přírodou. V literatuře New Age lze nalézt knihy zabývající se výchovou dítěte. Více knih je ale vedeno v duchu inspirací rodičů zdárnou výchovou tím, že je navrací ke kořenům lidství a života.

Výchova podle etap vývoje dítěte

1. Početí. Vlivem teorie reinkarnace věří většina příznivců hnutí New Age, že si „své rodiče vybíráme sami“ (Hay, 1994, s.22) a že život je „dobrodružstvím sebeobjevování“ (Grof, 1993). Takovýto přístup má samozřejmě velký dopad na výchovu dětí. Kromě rodičovské odpovědnosti za „přivolání dítěte“ se zároveň připouští jakási osudovost nebo přesněji karmičnost k dítěti. Matka o svém dítěti může uvažovat jako o někom, kdo se rozhodl k ní přijít, reinkarnovat se k ní, protože se má z této konstelace co učit.
2. Těhotenství má probíhat v uvolněné radostné společnosti a zdravé přírodě. V knize „Hovory s nenarozeným dítětem“ (Coudris, 1997) jsou položeny základy uvědomělého těhotenství. V některých kurzech se technika hovorů s dítětem v lůně matky nazývá „Channelink“ (Havelka, 5.9.2005). Principem je komunikace s dítětem, mediátorem je vlastní uvolněná mysl. Matka se zeptá svého děťátka v „bříšku“: „Chceš si povídat?“ a na základě odpovědi, která se ji vynoří

v myslí, buď se svým dítětem pokračuje v komunikaci, nebo ne.

3. Porod je líčen nejen jako přirozený fyziologický proces, ale i jako psychologické vyústění předchozího stavu. Zhmotnění či vyvedení dítěte na svět je pokračováním jejich předchozího poznávání. Porodit se má samozřejmě bez násilí. Doporučovány jsou alternativní porody – doma, ve vodě atd. Inspirativní je kniha: „Porodit bez násilí“ (Leboyer, 1995).
4. První roky života dítěte. Narozením není dítě vrženo do světa, ale jako se po prázdninách postupuje do vyššího ročníku, tak i dítě vstupuje narozením do již předurčených konstelací. Rodiče, ale i celá společnost by měla mít rovnocenný postoj k takto přichozímu, protože podle New Age není jasný rozdíl mezi vyučujícími a učenými. Dítě je tak osoba, která by měla být láskyplně doprovázena. I když stejně jako ve vědě o výchově a vzdělávání (pedagogice) i zde panuje poměrně široké spektrum přístupů. A.Geddes (1996) například ukazuje v knize „Mých prvních pět let“ dítě jako obdivuhodné stvoření.
5. Dětský věk. Mnozí vyznavači New Age upřednostňují pedagogiku R.Steiner, a pokud mají děti, tak je umisťují do Waldorfských škol. Dětský věk není jenom latentním obdobím, ale Steiner zde popisuje plynule navazující vývojové fáze, se kterými by učitelovo působení mělo být v souladu. Děti by měly být vedeny ke spolupráci s druhými a k vyjadřování vlastní kreativity. (Steiner, 1993)

3.3.2.2. UČENÍ

Pro R. Bacha je velkým učitelem letadlo (Bach, 2003). Pro jiného „tvůrce“ New Age to bude něco jiného, ale rovněž osobně blízkého,

třeba jeho tělo nebo jeho dítě. Nelze říci, jakou metodu vyučování nebo výchovy se v New Age používá. Na setkání příznivců „Vnitřního světla“ můžete zažít téměř dogmatické, frontální předávání poznatků a naopak na pracovním „Workcampu na vyčistění stoky“ se lze setkat s propracovanou zážitkovou pedagogikou. Lze však vysledovat určité obecné trendy.

Popularizace vědy

Hnutí New Age popularizovalo vědu, a tak o ni upoutalo zájem mnoha „obyčejných“ lidí. Popularizuje se nová fyzika, systémová biologie, hlubinná psychologie, holistická medicína, humanistická ekonomie. Spousta lidí se začala zajímat nejenom o četbu jak porozumět podstatě fyziky od F.Carpy, ale i o konference jak pracovat s barvami a prostorem v podání např. metody Feng šuej.

Akcent na potřebu obecné změny

Jestliže i dříve lidé toužili po změnách, tak s nástupem hnutí New Age je přesouván akcent na osobní proměny. Zatímco dříve bylo potřeba obracet nevěřící na správnou víru, New Age říká, že změnu je možné fakticky udělat jen u sebe. Člověk se má **učit** (žít, myslet, pracovat), protože **to je** podle New Age **jediná uskutečnitelná cesta** jak dosáhnout obecných změn.

„K nejkřiklavějším příkladům bezcitného vraždění, které jsme mohli za posledních padesát let zaznamenat, patří bezesporu expanzionismus nacistického Německa a hrůzy holokaustu, Stalinovo ovládnutí východní Evropy a jeho souostroví Gulag, teror na civilním obyvatelstvu v komunistické Číně a v jihoamerických diktátorských režimech, genocida v Tibetu, krutosti jihoafrického apartheidu, válka v Koreji a Vietnamu a nedávná krveprolití v Jugoslávii a Rwandě.“ (Grof, 5.9.2005)

Akcent na možnost změny sebe samého.

Většina vzdělávacích středisek nabízí učení a sebepoznání jen pro osobní použití. Účastníkům bývá řečeno, že se „*stále máme co učit*“ (Velechovský, 1996, s.14), protože základem lidské cesty je učení.

Obecně: učení je podle New Age podstatná dimenze života na zemi. Konkrétně například kurz v Nesměni „Sám sobě psychoterapeutem aneb slyšet sám sebe.“ Nesměň nemíří jenom k profesionálům, ale ke každému, kdo se o tato témata zajímá. (Chrásťanská, 5.9.2005) Dobře a snadno se učit je také jedním z cílů Silvovy metody.

„Student se stisknutými třemi prsty při zkoušce takřka vidí učebnici, kterou četl, takřka slyší učitelův výklad.“ (Silva, 1992, s.40)

Pozitivní myšlení

Rodina a výchovně vzdělávací instituce by dětem měly umožňovat přijímat hezké myšlenky. Měly by děti zásobovat pozitivní zpětnou vazbou.

Knihy Louise L.Hay „Síla je ve vás“ (1994) a „Miluj svůj život“ (1993) a knihy Dalajlámy „Cesty ke štěstí – průvodce dobrým životem“ (2002) a „Cesta ke svobodě“ (1997) jsou evergreeny New Age. Výchova a vzdělání v duchu New Age je postavena na používání čehokoliv, co může vychovávat a vzdělávat, a zároveň je to možné transformovat do chápání laické veřejnosti. Nediskutovaným prvkem ale zůstává pozitivní myšlení. Někteří autoři tvrdí, že pomocí pozitivního myšlení, rozuměno jako opak negativistického, změníme vše kolem nás, staneme se šťastnými, bohatými, zdravými, podle toho, co je pro nás nejdůležitější (Mulford, 1995).

3.3.2.2.1. UČENÍ JAKO ŽIVOTNÍ STYL

Zatímco v běžných učebnicích vývojové psychologie je kladen důraz na dětský věk. Hnutí New Age nekončí v otázce výchovy a vzdělávání v dětském věku, ba naopak. **Výchovně vzdělávací proces má být permanentní a do poslední možné chvíle.** Akcent je položen na produktivní věk a postproduktivní etapu, protože podle autorů New Age je zde silné sebevědomí, ve smyslu sebe si uvědomování, které má být předpokladem vlastního poznávání a vlastního svobodného formování. Mnohé knihy zaměřují edukační aktivity do posledních roků života, protože jednotlivé životy jsou nahlíženy jako výchovně vzdělávací etapy. Jednotlivé konce života jsou pak chápány jako jakési výstupní testy či postupky. Princip sebevýchovy je položen na změnu prožívání a tak má pro vyznavače hnutí New Age velkou hodnotu i rekapitulace života před skonáním.

Všechny etapy vztahů dítěte a dospělého jsou prochnuty typickými otázkami: Čemu nás taková situace učí? G.Teusen (2003) tvrdí, že pro matku i pro dítě je to příležitost se od druhého učit. To je obecně rozšířená představa mezi zástupci New Age. A tak se opět vracíme k hlavní myšlence hnutí New age - Na Zemi jsme proto, abychom se zde učili.

Většinou **je** všem příznivcům New Age **jasné, co se máme učit.** V zásadě vše co má význam pro náš osobní život a pro naše sebenaplnění a to s ohledem na globalitu problémů. **Ovšem** odpovědi na to - jakými **prostředky**, jakými **metodami**, **se** **různí** podle jednotlivých skupin. Všichni většinou tvrdí, že je třeba změny a že tuto změnu musí začít každý sám u sebe prostřednictvím nového

vzdělávání. Nejednotná opět zůstává odpověď na otázku: Jak toto nové vzdělávání technicky provádět?

3.3.2.2.2. TECHNIKY VZDĚLÁVÁNÍ

Důležitost vztahu

K jednotlivým etapám v duchu New Age neodmyslitelně patří vztah dítěte a dospělého. V knihách jako „Celestinské proroctví“ (Redfield, 1995), „Jak vychovávat děti podle hvězd“ (Svobodová, 1994) atd. se zdůrazňuje, že nejdůležitější částí mezi dítětem a dospělým je vztah a práce na vztahu. Vztah je dán, ale jeho další směřování je věcí práce zúčastněných.

Inspirace v návratu k nativním kulturám a kořenům.

„Výchova dětí začínala tím, že se učily sedět klidně a mít z toho radost. Učily se používat čich, dívat se, když zdánlivě nebylo co vidět, a poslouchat, když se zdálo, že je všude ticho. Dítě, které nedokáže klidně sedět, je jen napůl vyspělé.“ Luther Stojící Medvěd (in Lombardiová, 1996, s.59)

„Dítě věří, že jenom jednání někoho, kdo je nepřátelský, může způsobit bolest.“ Pronásledovaný Medvěd (in Lombardiová, 1996, s.58)

Inspirace k propojení denního života se spiritualitou

Meditace.

„Pohodlně si sedni nebo lehni, uvolni se a zavři oči. Zhluboka dýchej a jdi do svého klidného místa. Udělej si mentální obraz svého dítěte, nebo si ho představ. Podívej se mu do očí a pociťuj tu silnou bytost, která v něm sídlí. Udělej si na to dostatek času a buď otevřený ke všem pocitům, ideám nebo dojmům o tom, kdo Tvé dítě vlastně je. Sděl mu svými slovy svůj respekt a ocenění. Nyní si představ, že Tvé dítě Ti také vyjadřuje respekt a ocenění.“ (Gawain, 1992, s.152)

Cvik.

„Trénuj se často v říkání pravdy svým dětem, vyjadřuj upřímně své pocity, i když to někdy nepůjde tak lehce, protože je nebudeš mít pod kontrolou. Zeptej se jich, jak se cítí během určitých událostí, a pokus se dobře poslouchat, co ti odpoví. Máš-li sklon jim dávat rady, tak se jich nejdříve zeptej, jestli tu radu vůbec chtějí slyšet. Jestliže nechtějí, tak jim řekni, jak se cítíš.“ (Gawain, 1992, s.103).

3.3.3. KRITIKA NEW AGE

„Ross institut“ pod termínem New Age míní oblast, do níž včlenil k 2.8.2004 70 samostatných skupin. O hnutí New Age z českého prostředí jsem tam záznamy nenašel; důvodem nejspíš bude, že se do angličtinu používajících médiích žádný případ z Čech nedostal. Z mnou popisovaných podskupin uvnitř hnutí New Age uvádí Ross institut pouze Findhorn, na který vede 10 záznamů. Z toho 2 záznamy jsou obecného rázu proti New Age a 8 záznamů se týká jedné události, popsané v 8 novinách. Nejvýstižněji je tato událost popsána v BBC News 21.8.1999. 49 letá Australanka, inspirována jistým prorokem Jasmuhenem, který hlásá, že lidé si mohou brát energii ze světla, praktikovala „breatharianism“ (život ze vzduchu - rozuměno jako bytí ze světla a lásky). Po dobu 7 let se tato Australanka soustředila na pití čajů a příjem minimálního množství jídla, týden před smrtí odjela se stanem na skalnatou samotu vykonat meditativní soustředění a již se nevrátila. Podle záznamů v jejím deníku se rozhodla na tomto soustředění nepít a to se ji stalo osudným. (in Ross,h)

V České republice by se do souvislosti s hnutím New Age mohla dát tragická seance „Osvobozující autohypnóza pralesních kouzelníků“, konaná v tělocvičně FTVS Univerzity Karlovy. (MF Dnes, 2001)

KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ Hnutí NEW AGE MEZI SEKTY

Zařazení hnutí „New Age“ k sektám je problematické z mnoha důvodů. Jednak není jisté zda se může jednat o hnutí když nemá: jasné vůdce, evidenci příznivců apod. (srov. Tycho, 24.11.05) Za další se „New Age“ samostatně nevyskytuje v některých důležitých přehledech sekt, protože tyto přehledy mluví o konkrétních skupinách, které jsou v této práci zastřešeny fenoménem „New Age“. (např. Enroth, 1994; Novotný, Vojtíšek, 1994) Dalším problémem je, že ačkoliv New Age sdílí s náboženstvím některé společné jmenovatele, naopak některé podstatné rysy náboženství, jako třeba víru (existenční spolehnutí), v New Age vždy nenalzáme.

Pro zařazení „New Age“ mezi sekty mluví zejména to, že představitelé křesťanského proudu, který je v našich podmínkách nepřehlédnutelný, vesměs považují New Age za jednu z nejhorších sekt jímž jsou „nakaženy tisíce lidí“. (Godfried, 1993, s.22) D. Groothuis (1995) ve své publikaci "Tvář v tvář New Age" vytváří dojem, že pro křesťanský svět není většího nebezpečí než sektářství typu New Age, které má být podle něj výplodem ďábla. Dále také platí, že New Age zařazuje mezi sekty většina autorů. Dále to, že spolky zastřešené hnutím New Age často naplňují následující znaky sekt:

- a) Jednoduché odpovědi na složité otázky.
- b) Touha po ideálním společenství vlastním úsilím.
- c) Pocit výlučnosti, sebevědomí duchovní elity.
- d) Nonkonformní opoziční postavení vůči hlavní společnosti.

3.3.4. MOJE ZKUŠENOSTI

Protože v případě New Age se nejedná o jednolitou organizaci, ale spíše o samostatné skupinky mající podobný vztah ke světu, popíši čtyři skupiny, se kterými jsem se osobně setkal.

1. Findhorn

Komunita (Findhorn, 5.9.2005) vzniká okolo r.1962. Dnes mezinárodní komunita zabírající území několika vesnic. Jedná se o ekosociální komunitu na severu Skotska. Vedení komunity se pokouší o symbiotickou spolupráci lidí s přírodou. Komunita pořádá pestré programy na témata: efektivní učení, harmoničtější život, minority, dramaterapie, tolerance homosexuálů apod. Ve Findhornu jsem byl v r. 1998 na týdenním „Experience Weeks“ (zkušební týden), který mi měl umožnit jakýsi vhled do jejich nadace nebo základny (angl.foundation). Moje podrobnější zpráva je na internetové adrese <http://www.volny.cz/jhavelka/ch-findh.html>.

2. Nesměň

Centrum osobního rozvoje Dr. Chrásťanské, jehož hlavním motem je: „*Abychom se naučili žít s větší radostí a víc vědomě teď a tady*“ (Chrásťanská, 5.9.2005). V Nesměni jsem byl na čtyřech kurzech: Sebepoznávání, osobní rozvoj a kreativita I, II; Posvátné tance; Zpíváme Mantry s Mazánkem; Rodinné konstelace.

3. Holotropní dýchání

Holotropní dýchání bylo vyvinuto manžely Grofovými. Jedná se o jednu z metod transpersonální psychologie, kdy pomocí pravidelného hlubokého dýchání, práce s tělem a hlasité evokativní hudby se člověku otevírají jiné dimenze poznání. (Holos, 5.9.2005)

Na Holotropním dýchání jsem byl čtyřikrát a to u Hrabánka a Chrásťanské, v letech 1995/96.

4. Knihy

Můj základní zdroj poznání o New Age. Místo dlouhého seznamu autorů bych rád upozornil na fakt, že hnutí New Age čerpá oporu i ve feminismu (Kult matky Země, nový pohled na roli ženy), u mírových a ekologických hnutí, novodobého spiritismu (čarodějnictví, šamanismus, druidismus, Wicca), sexismu, ufologie, transpersonální psychologie atd.

5. Hudba

Hudba stála při vzniku hnutí New Age a celou dobu je s ním aktivně propojena. Ve Findhornu, Nesměni i při holotropním dýchání je hudba vždy důležitým spoluvůrcem klimatu. Hudba New Age se zajímá o „Mantry“ (Mazánek), etnické momenty „Yin-Yang“ (Hermes St. John), dále o duchovní, vzdělávací i relaxační témata (P. Tervinová).

Na New Age mi imponovaly tyto momenty:

A. Výzva k autenticitě a toleranci

Většina směrů, která by se dala zahrnout pod hnutí New Age, vyzývá k osobní autenticitě a skutečné toleranci ke způsobům vidění světa u těch druhých. Například když J. Lennon zpíval: „We are One“, tak se tím jednak deklarovala idea rovnosti, bratrství, společného údělu, ale také že si každý, pokud neubližuje druhým, může dělat, co chce, a tak si jeden prohlížel mraky, druhý kouřil marihuanu a třetí exhiboval své tělo.

B. Výzva k osobnímu růstu a ke změnám

Osobní růst je v New Age velmi vlivné paradigma. Například duchovní učitel Osho, vlastním jménem Bhagavan Šrí Radžníš, svým stoupencům vzkazuje, že se mohou rozhodnout růst v kterékoli ze svých potencialit, třeba v životě, lásce nebo ve smíchu. Osho na vyzývavou otázku novináře, že jeho názor na sexualitu je dnes jiný, než měl před patnácti lety, odpovídá, že to je v pořádku, že dnes je jiný, než byl před patnácti lety a že vždy říkal, že nemá patent na rozum a jenom říká, co si o tom momentálně myslí a že je dokonce možné, že zítra to platit nebude. (Osho, 1992). K.Porterfieldová se diví, jak je možné, že mezi Oshovými stoupenci bylo „nejméně 20% lékařů“ a dále 20% jiných vysokoškolsky vzdělaných a jak je možné, že měl 93 rolls-royců. (Porterfieldová, 1997, s.106) Paradigma osobního růstu je asi natolik silné, že oslovuje a až omamuje nerůznější skupiny lidí. Já jsem si od Osha koupil tři knížky.

C. Výzva k uskutečnění ideálů v praxi

Naše postmoderní společnost, plná strachů, mýtů a instantnosti není imunní vůči pokusům o vylepšení budoucnosti. Pokud např. ekumenický koncil mluví o toleranci mezi náboženstvími nebo o neubližování druhým, pak skupinky New Age chtějí tyto ideje rovnou praktikovat – chovají se, jako by žádné náboženství nebylo přednější a snaží se neubližovat nikomu, tedy ani zvířatům. Nesměň i Findhorn takové jsou.

D. Pronikání myšlenek nového věku do praxe škol

Ve školách je dnes možné nalézt hodiny jógy, meditace, “holistické výchovy”, globálního vzdělávání atd. Kromě toho se ve školách lze setkat s propagací multikulturní společnosti, náboženské a národnostní rovnocennosti, dále s obhajobou náboženské synkreze, kritikou křesťanství a západního způsobu života.

Výhrady k New Age:

A. Množství podvodů

New Age se někdy zjednodušeně chápe jako „nový duch doby“ a pod jeho jménem pak někteří provádějí tvrdý individualistický „byznys“ jako na počátku rozvoje USA. V duchu „nové doby“ se prodává leďacos od nejrůznějších léčivých předmětů, pyramid, kamenů, janter, manter až po tajné vědomosti. Např. Mudr. Hrabánek prodává na internetových stránkách osobní stimulátor JL, léčivou plastovou kartičku léčící na principu přijímání informací od léčitele. (Holos, 5.9.2005)

B. Množství naivity

Pod rouškou New Age často nachází uplatnění kdokoliv, kdo nabízí snadné vyléčení, snadné rozšíření paměti, snadné přitáhnutí peněz. Také tam působí mnoho amatérů, kteří jsou kohokoliv schopni poučit o důležitých věcech.

C. Nevědomá duchovní závislost

Na kurzech holotropního dýchání, stejně jako v Nesměni či ve Findhornu, jsem se setkal s jedinci, kteří si (podle mě) kompenzovali své komplexy nezdaru závislostí na situaci, která byla příjemná. Přišlo mi, že pokud si v „nové době“ zaplatíte, tak s vámi bude kdokoli rozjímat, meditovat či se bavit o budoucnosti lidstva nebo o vašich dobrých stránkách.

3.3.5. SHRUTÍ K NEW AGE

Jako mnohá jiná náboženská uskupení je New Age fenomén, který má své historické opodstatnění a pomáhá člověku zabývat se svojí spiritualitou. Ovšem vzhledem k tomu, že jde o jev poměrně mladý, chybí historický odstup, aby bylo možno tento jev objektivně popsat.

Myšlenkový směr New Age zahrnuje širokou řadu organizací, sdružení a skupin, které usilují o rozvinutí nového lidského myšlení. Zatímco **Svědkové Jehovovi** počítají s apokalyptickou katastrofou, kterou lze v dohledné době očekávat, směr New Age vidí naopak budoucnost světa v růžových barvách.

Jako student pedagogiky nemohu říci, že by New Age přišlo v oblasti výchovy a vzdělávání s něčím zásadně novým. Nový je spíše kontext jeho působení. Jako praktikující pedagog se s respektem dívám na zahrnutí výrazného počtu lidí do dobrovolného vzdělávání v rámci nabídek hnutí New Age. Zároveň však souhlasím s ironickou poznámkou, že „*člověk si může vydělat miliony tím, že řekne lidem, jak si vydělat miliony.*“ (Barrett, 1998, s.310). Barrettova poznámka vystihuje stinnou stránku mnohých, na první pohled nádherných vzdělávacích aktivit.

Celková charakteristika vzdělávacích aktivit zahrnutých pod New Age by mohla znít: laické vzdělávání, velký pedagogický optimismus, podle náročnosti diferencované vzdělávací aktivity, individuální i skupinové způsoby výuky, velký akcent na samostudium a celoživotní vzdělávání.

3.4. SCIENTOLOGIE

3.4.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

Založení: Američanem Lafayettem Ronem Hubbardem (1911 – 1986) roku 1954.

Velikost skupiny: podle mluvčího církve v ČR pana J.Voráčka, je ve světě asi 8 milionů, v ČR minimálně 300 členů. Religious Movements Virginské univerzity mluví o asi 1 milionu členů ve světě. Pracujícími v církvi je 5 tisíc. (Chamblin, 5.9.2005)

Organizace: manažerského typu - ústředí a satelitní soběstačné pobočky.

Základní hodnoty: rozvoj člověka, odstranění překážek na cestě k plnému užívání lidského potenciálu pomocí dianetické techniky.

Základní prameny: práce L.R.Hubbarda.

3.4.1.1. IDEOVÁ VÝCHODISKA

Ideově se Scientologie řadí do širokého proudu hnutí osobního rozvoje. Historicky našlo hnutí osobního rozvoje svoje místo v jistém mezistavu mezi tradičním náboženstvím na jedné straně a racionálním vědeckém materialismu na straně druhé. Z idealistického i materialistického světového názoru si různá hnutí osobního rozvoje osvojují určité životní principy.

Příznivé podmínky našly tato hnutí zejména v nábožensky a zároveň i materialisticky orientovaných USA.

3.4.1.2. Jejich prezentace

Základní knihou Scientologické církve je „Dianetika. Moderní věda o duševním zdraví.“ (Hubbard, 1997) Podle ní je základním imperativem existence – přežít! Aby bylo dosaženo přežití, fungují u člověka tyto čtyři dynamiky:

1. pud sebezáchovy
2. rozmnožovací pud
3. popud k vytváření životaschopných skupin
4. popud k slučování skupin v životaschopný celek, aby mohlo přežít celé lidstvo.

Vyznání víry Scientologické církve - zkrácené

„My z církve věříme:

že všichni lidé jakékoli rasy, barvy, vyznání byli stvořeni se stejnými právy;

že všichni lidé mají nezcizitelná práva na vlastní náboženské praktiky a jejich provádění;

že všichni lidé mají nezcizitelná práva na vlastní život;

že všichni lidé mají nezcizitelná práva na své duševní zdraví;

že všichni lidé mají nezcizitelná práva na vlastní obranu;

... že všichni lidé mají nezcizitelná práva svobodně myslet, svobodně mluvit, svobodně psát své vlastní názory a reagovat na názory druhých, mluvit o nich nebo psát ...

že studium mysli a léčení mysli zapříčiněných nemocí by nemělo být odděleno od náboženství nebo že by se nemělo přehlížet, že je prováděno v nenáboženských oborech....

A my z církve věříme:

že člověk je v podstatě dobrý;

že se pokouší přežít;

že jeho přežití závisí na něm samotném a na jeho bližních a na jeho dosažení bratrství s vesmírem....“

3.4.2. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

Knih a brožur úzce spjatých s tematikou výchovy a vzdělávání vydaných Scientologickou církví jsem napočítal 28. I z toho je patrné, že se Scientologie o edukaci zajímá poměrně významně. Ovšem většina knih je často s výchovně vzdělávací tematikou nějak spjata.

3.4.2.1. UČENÍ

Životní realita je podle Scientologie vybočená z normálního harmonického stavu. Z mnohých současných potíží vyzdvihují také neutěšený vztah mezi rodiči a dětmi. Podle scientologie se rodiče dopouští mnoha duševně-psychických násilností na svých dětech, které tím vybavují do života neblahými omezeními a postuláty. Školy a vzdělávací centra pro závislé, trestané a sociálně slabé se mají snažit o maximálně efektivní výuku a zároveň o jejich mentální zdraví v duchu základní knihy „Dianetika - moderní věda o duševním zdraví“.

Údajně by mělo k 17.7. 2004, 99 škol používat „Hubbard’s study technology“ (Církev, 5.9.2005).

Didaktické zásady

Ten, kdo učí, se má držet těchto 10 zásad (Hubbard, 1996):

1. Prezentovat učební látku v co nejzajímavější formě.
  - a. Předvádění (demonstrate) má být nejfrekventovanější způsob učení.
  - b. Předvedení pomáhá studentovi do konkrétního života.
2. Prezentovat učební látku v co nejjednodušší formě.
  - a. Přesně definovat významy použitých slov.

- b. Dbát na srozumitelnost každého slova pro studenta.
- 3. Učit s minimálním odstupem.
  - a. Nepovyšovat se jenom proto, že konkrétnímu jevu rozumím více než student.
  - b. Nestresovat žáka jenom proto, že v tu chvíli, neví.
- 4. Postupovat po drobných a jasných krůčcích.
  - a. Ukotvit předkládaná data pomocí asociací.
  - b. Aplikovat je do žákovy reality a ukázat mu, kde je poznatek v praxi použitelný.
- 5. Zdůraznit platnost dat.
  - a. Důležitost validity všech teoretických zásad
  - b. Akcent na individuální zvýznamnění každého teoretického data.
- 6. Předávané vzory musí mít vztah k užitečnosti.
- 7. Učit, že data typu „kde a jak“ mohou být dohledána, nemusí se tedy učit z paměti.
- 8. Být připraven, jako instruktor se učit od studentů.
- 9. Vyzdvihnout stabilitu poznání, ale nechat studentovi prostor pro novou aplikaci poznatku.
- 10. Respektovat právo na studentův individuální zájem, co se chce učit.

Zřetelná a často opakovaná je didaktická zásada: návaznosti a posloupnosti učení.

„...velmi pečlivě dodržuj, že nikdy nepřejdeš přes slovo, kterému jsi plně neporozuměl. Z jediného důvodu lidé zanechávají studia nebo jsou ze studia roztrpčeni či neschopni se ho učit – protože přecházejí slova, kterým nerozumí ...nejdi dál, ale jdi v textu zpátky před potíže, najdi slovo, kterému jsi neporozuměl a zařad' si ho, definuj si ho.“ (Hubbard, 1982, s.14, překlad J.Š)

Z pohledu pedagogiky je zřejmé, že tři Hubbardovy didaktické zásady nejsou ničím převratným. Jednak je můžeme nalézt již u Komenského nebo Spencera, ale také jsou jenom asi čtvrtinou dalších důležitých pedagogických zásad. Na druhou stranu je ze scientologických knih zřejmé, že cíleným a důsledným naplněním již jedné didaktické zásady, například názornosti, se v podstatě musí naplňovat i jiné didaktické zásady. Těžko by totiž učební látka mohla být dostatečně názorná, kdyby zároveň nebyla přiměřená věku, nepostupovala od jednoduššího k složitějšímu atd.

3.4.2.2. VÝCHOVA.

Významnou prací na toto téma je kniha nejmenovaného kolektivu z prostředí Scientologické církve: „Child Dianetics“. Kniha má tři roviny výkladu. Za první rovinu považuji již úvod knihy, protože jsou v něm obsaženy základní ideje vztahu k dětem. Druhá rovina se týká obecných principů dianetiky a v třetí rovině jsou podány kasuistiky a záznamy postupu práce s dětmi.

3.4.2.2.1. DIANETIKA PRO DĚTI

Za hlavní problém práce s dětmi nevidí autoři knihy dítě samotné, ale naopak dospělého, potažmo i společnost v jeho blízkosti. Proto je důležité, aby se výchovy ujal dobrý, stabilní dospělý – dospělý, který se očistil od svých „mindráků“ pomocí dianetického procesu. Ve smyslu vztahu dospělého a dítěte má dítě „*právo na své vlastní sebeurčení*“ (Hubbard, 1968, s.16) a dospělý povinnost uvolnit své zablokované schopnosti. Stejně šťavnatě jako před 200 lety Rousseau i dnešní scientologie popisuje dětství jako období násilí páchaného dospělými. Scientologie jde ovšem dál a předpokládá, že dítě se chce za toto bezpráví pomstít.

„Když něco dítěti dáš, je to jeho. Už to není stále tvé. Oblečení, hračky, byt, cokoli mu bylo dáno, musí zůstat pod jeho výlučnou kontrolou. Když ono trhá své triko, devastuje svou postel, láme své požární auto – není to tvoje záležitost. Jak by se ti líbilo, kdyby ti někdo dal něco na Vánoce, a potom ti říkal den po dni, co s tím máš dělat a trestal tě, kdybys jinak zacházel s dárkem, než si donátor myslí, že bys měl. Roznesl bys donátora a zničil bys jeho dárek. Víš, že to můžeš. Dítě drásá tvoje nervy, když mu toto děláš. To je odplata. Ono křičí. Otravuje tě. Ničí tvé věci. Ono „náhodou“ vylije své mléko. Záměrně ničí věci, které to vše zapříčiňují. Proč? Protože ono bojuje za svoje vlastní vymezení, za své vlastní právo vlastnit a zabývat se svým prostředím. Tato posedlost je jen jiným kanálem, kterým může být kontrolováno. Zažívá tak boj mezi posedlostí a kontrolou.“ (Hubbard, 1968, s.16, překlad J.Š)

„Zkuste dopřát mu jeho svobodu... a na konci budete mít schopné, společenské, k vám ohleduplné dítě; dítě které vás má rádo.“ (Hubbard, 1982, s.59, překlad J.Š)

„Jak by se ti líbilo být smýkaný, taháný, řízený a odtahovaný ode všeho co bys chtěl dělat?

Nesnášel bys to. Jediný důvod, proč to dítě nemůže nesnášet, je, že je malé. Napůl bys zabil toho, kdo by to u tebe dospělého zkoušel s povely, popíráním a nerespektováním, které se v průměru dětem dostává. Dítě to nemůže vrátet, protože není dostatečně velké. Proto ti špiní podlahu, přerušuje tvoji odpolední siestu, ničí klid domova. Msta je standardem dětského chování. ...

Ty jsi v pořádku a máš se v životě dobře, protože nejsi vlastněn. Tví američtí předci zdolali otroctví dvakrát – 1776 a 1861. Nemohl jsi se těšit ze života, jestliže jsi byl vlastněn a veden jako ovce. Měl jsi vzpoury. A když byly tvé revolty potlačeny, pak jsi se obrátil k sabotážím. To je to, co způsobuješ ve tvém dítěti, když ho vlastníš, řídíš a kontroluješ ho.“ (Hubbard, 1968, s.23, překlad J.Š.)

Filozofie scientologie vychází z předpokladu, že dítě je osobností, má svou hodnotu a tu je potřeba respektovat a využívat.

„Děťátko přispívá tím, že tě dělá usměvavým.... Tančí pro tebe, přináší ti klacíky, zkouší opravit tvůj pracovní návrh, aby ti pomohlo. Jestliže nepřijmeš tyto úsměvy, tanečky, klacíky, pracovní návrhy – v duchu, v jakém jsou dávány, pak začínáš narušovat dětské příspěvky.“ (Hubbard, 1968, s.25, překlad J.Š.)

3.4.2.2.2. DĚTSTVÍ

Pro scientology je důležitá otázka: Co se děje během dětství?

Podle nich jsou v raném dětství formovány základní metody sebevyjádření, a proto je nedostatečné uvažovat o dětství jenom jako o periodě, během níž děti rostou. Tvrdí, že je to etapa, během níž se děti učí, čemu jsou učeny a jaké mají zážitky – co tedy vyjadřuje nebo definuje je samé.

V pozdním dětství, asi od 6 do 12 let, se máme zaměřit na učení dětí jak myslet dříve, než je učíme, co si mají myslet. Jsou proti přetěžování dětí množstvím nepotřebných informací.

3.4.2.2.3. RODIČE JAKO PSYCHOTEREPEUTI

Věc, o kterou se mají rodiče pokusit, je zkusit odstranit bloky v dítěti. Princip je velmi jednoduchý. Procedura může vypadat takto: „Co jsi dělal, když jsi si narazil hlavu?“ Odpověď: „Jel jsem na trojkolce.“ Rodič má položit více otázek, zahrát si na tu nehodu, pak ji nechat zahrát dítětem apod.

„Dospělý člověk, který je spolehlivý a stabilní, mající v srdci lásku a toleranci, je nejlepší terapií, jakou může dítě mít.“ (Hubbard, 2003, zadní strana obalu)

3.4.3. KRITIKA SCIENTOLOGIE

Ross Institut shromáždil na svých stránkách k 10.8.2004 - 598 kauz, kritických článků a esejí proti Scientologii. Nejvíce odkazů kritizuje pozadí scientologické církve (97), pak případy shrnuté pod název „Hollywood a celebrity“ (80). Kdesi uprostřed se nachází vzhledem k četnosti článků kriminální činy spojené se Scientologií (22) a věci

spojené s technologií výuky (23). Naopak nejméně kritiky (5) je k jejich myšlenkové reformě.

Scientologická církev

- Mnoho kritiky si zasloužila pověstná úvaha R. Hubbarda: *„Z hlediska vydělávání peněz je mnohem efektivnější založit si vlastní náboženství, než si psaním sci-fi vydělávat drobné mince.“* (Reader's Digest, May 1980, s.1, překlad J.Š.). Není to ojedinělá úvaha, také L.N. Tolstoj, sto let před Hubbardem, uvažoval o založení vlastního náboženství; ovšem jejich motivy byly různé. Hubbardovy šlo o peníze. L.N. Tolstému o potřebu mravního sebezdokonalování. (Cipro, 2002, s.342)

Hubbard se dříve než založil Scientologii se živil psaním sci-fi povídek, proto Nor A. Heldal Lund na internetových stránkách „Xenu.com“, zaměřených proti Scientologii, srovnává počátky Hubbardovy náboženské aktivity se sci-fi. H.Lund např. zveřejňuje rozhovor zasvěceného s nezasvěceným o výlučnosti Scientologie. Překládám velmi zkráceně:

„Před 75 milióny lety se vůdce „Xenu“ rozhodl omezit přemnožení v galaxii. Mnoho lidí převezl na Zemi a tam provedl hromadné vylidnění pomocí alkoholu a jiné chemické látky. Protože však lidé mají duši (a nemohli tedy zcela zemřít), pustil duším film o Bohu, Kristovi, ďáblech atd. A od té doby žijí lidé ve zmatcích, vyvražďování a neznalosti. Hubbard zjistil příčinu utrpení lidstva a hledá lidi, kteří by mu pomohli vyvést lidstvo z temnoty.“ (Heldal-Lund, 5.9.2005a)

Hollywood a celebrity

Juliet Lewis, Nancy Cartwright, John Travolta, Tom Cruise, Chick Corea, Giovanni Ravisi, Pat Rena... jsou členy scientologie. Podle H. Lunda se mnoho stoupajících hollywoodských hvězd rekrutuje ze

sekt a také je zřejmá oboustranně prospěšná spolupráce Scientologie s „hvězdami“. (Heldal-Lund, 5.9.2005b)

Např. Tom Cruise nedávno věnoval 1,2 mil. dolarů na projekt Narconon - Boj proti drogovým závislostem dianetickými metodami. (BBC, in Ross,i)

Kriminalita

Dva manželé (on Izraelec, ona Palestinka) členové Scientologie byli zavřeni za to, že šířili knihy R. Hubbarda a podřývali náboženské principy islámu a křesťanství. (Times of India, in Ross,j)

V Moskvě byla ředitelka místní odbočky Scientologie odsouzena na 6 let vězení za nepovolené podnikání a praní špinavých peněz. (Tass News Wire, in Ross,k)

V Madridu bylo zatčeno 69 členů Scientologie při konání jejich mezinárodního setkání. Důvodem zatčení byl podle soudce rozpor mezi tím, že Scientologie vystupuje jako nevýdělečná organizace a přitom například za vitamíny v centru Narconon si účtuje 800£ za měsíc. (Ross,l)

Technologie výuky

Výkonný ředitel pro zavádění nových metod výuky v Mongolsku se rozhodl podpořit systém výuky podle knih R. Hubbarda. (The Star, in Ross,m). V jiných zemích se otevírají přímo školy vedené podle scientologických standardů, vedle několika afrických také asi desítky v USA, např. v Nevadě základní škola (Lovelock Review-Miner, in Law,a) na Floridě je akademie včetně sociálního programu. V článcích se autoři vesměs ptají jestli tyto nové školy budou chtít po svých žácích a studentech konverzi ke Scientologii. Zástupci Scientologie odpovídají, že nikoliv.

Kritéria pro zařazení mezi sekty

Scientologie je tradičně považována za sektu. Naplňuje zejména tyto hodnoty vedoucí k sektářství:

- a) Izolovanost, relativní uzavřenost, skupinová pospolitost.
- b) Autoritativní systém řízení.
- c) Pocit výlučnosti, sebevědomí duchovní elity.
- d) Nonkonformní opoziční postavení vůči hlavní společnosti.
- e) Touha po ideálním společenství vlastním úsilím.
- f) Odmítání vědecké kritiky.

3.4.4. MOJE ZKUŠENOST

Abgral (1999), Porterfieldová (1997) a mnozí další kvalifikovaní autoři považují Scientologii za jednu z nejhorších sekt. D. Barrett (1998) ale upozorňuje, že mnozí lidé mají proti známým skupinám jako je Scientologie, Boží děti atd., předem zaujatý postoj.

Moje zkušenost vychází z kontaktů s dvěmi bývalými členy Scientologie, z návštěv scientologického centra, z osobního poznání techniky auditování a zejména z četby jejich knih.

1. Bývalým členům se nelíbila organizační struktura Scientologie. Volně řečeno jim připadalo, že se na jeden nebo pár dobrých nápadů nabalila nepříjemná míra sektářských znaků.
2. Návštěva v centru Scientologie mě přišla jako standardní první návštěva klienta v poradně. Rozhodně jsem se nesetkal s „bombardováním láskou“. Pověstné „když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají“ se neprovádí jenom v destruktivních sektách, ale je to jaksi včleněno do fungování mezilidských vztahů. Na naší škole lákáme budoucí žáky na možnost využívání internetu, hřiště atd, ale ve skutečnosti se jedná jenom o „zpívání při lapání“. Takových případů je ovšem bezpočet.

3. Ve středisku Scientologie mi byl nabídnut čaj a „Oxfordský test osobnosti“. V testu mi vyšly hodnoty, o kterých smýšlím jinak, proto jsem téhož dne absolvoval Cattelův test, ten nesouhlasil s některými dílčími výsledky „Oxfordského testu“. Měl jsem dojem, že „Oxfordský test“ slouží jenom k tomu, aby se zájemci ukázalo, že je v nějaké své rovině záporný a potřebuje pomoc.
4. Se základy auditování jsem se seznámil na dvou týdenních kurzech A. Dragomireckého a následně asi 200 hodinovou prací na vlastních případech. A. Dragomirecký sice nemá v zásadě žádné spojení se Scientologií, ale jeho technika „Hlubinné abreaktivní psychoterapie“ (Dragomirecký, 1992, 1997, 2001) je v principu podobná dianetickému auditování. Rozdíl mezi auditováním v podání A. Dragomireckého a Scientologie je mimo jiné v nepřítomnosti sektářských znaků ve prospěch systému A. Dragomireckého. Pokud srovnám Hlubinnou abreaktivní psychoterapii se skupinovou psychoterapií J. Skály (v jejíž technice jsem byl také cvičen v rámci BIG SUR), tak technika A. Dragomireckého mi přijde vhodnější a efektivnější na individuální práci zejména při odstraňování psychosomatických potíží. Technika auditování mě osobně odstranila obtíže, které mi vznikly před dvaceti lety jako následky nadměrného sportovního zatížení a které byly z pohledu současné medicíny napravitelné pouze chirurgicky. Stav zdravotní pohody po auditování u mě trvá již sedmým rokem.
5. Knih Scientologické církve je mnoho. Témata, ale i celé odstavce se v nich často opakují. Některé pasáže jsou těžko čitelné z důvodu používání nestandardních slov a nestandardní terminologie.

Na Scientologii mi imponovaly tyto momenty:

Úprava a provedení knih zabývajících se problematikou učení.

Tyto knihy jsou vybaveny množstvím názorných obrázků, stránky jsou nepřehlčené a hodně apelují na každodenní praxi.

Princip dianetické techniky – auditování.

Pokud to velmi zjednodušíme, tak technika naslouchání druhým o jejich problémech, aniž bychom to komentovali nebo nějak jinak do toho zasahovali, může být sama o sobě prospěšná. Pokud se navíc podle A. Dragomireckého dlouhodobě trénujeme v trpělivosti, v kritickém myšlení a ve vnímavosti k dějům spojených s aktivním nasloucháním, pak se podle něj jedná o techniku uplatnitelnou v široké praxi.

Přizvání laické veřejnosti k zájmu o terapii.

Návštěva u psychologa mívala pro mnoho laiků nádech stigma. Scientologie přispěla k zpopularizování terapie.

Výhrady ke Scientologii:

Nečitelnost některých pasáží v jejich knihách.

Knihy psané pro laickou veřejnost by měly být čitelné a terminologicky srozumitelné. Protože nečitelnost se vyskytuje zejména v teoretických částech, soudím, že je to způsobené nekonzistentností teorie. Přebujelost novými termíny by pak mohla být způsobena i neorientovaností autora (nebo autorů) v příslušných zejména psychologických oblastech.

Zbožštění dianetické techniky.

Princip „T- metru“ není žádný revoluční objev. V zásadě se jedná jen o nejjednodušší modifikaci diskutovaných přístrojů na měření Iží.

Zlaičtění vědy.

„Důvod, proč si lidé začali plést děti se psy a začali děti vychovávat silou, leží v oboru psychologie“ (Hubbard, 2003, s.5)

Scientologie jako systém k masové vědeckosti je velmi odvážný projekt a předpokládám, že kdo vnímá hloubku naplňování podstaty vědeckosti, musí být vůči takovým projektům značně skeptický.

Odstranění pojmu vědy jako synonymu k objektivnímu a ne-strannému myšlení.

Scientologie si zejména v podání R. Hubbarda vytvořila samostatné kritérium vědeckosti, kdy vědecké je to, co není proti učení Scientologické církve. To ale není kompatibilní se soudobým pojmem vědeckosti jako *„systematického a kontrolovaného rozšíření zdravého rozumu“*. (Kerlinger, 2002)

3.4.5. SHRNUTÍ KE SCIENTOLOGII

Scientologie se snaží kombinovat prvky buddhismu, hinduismu a křesťanství s vědeckým přístupem a zejména pak terapeutickým akcentem. Jako mnoha jiným i Scientologické církvi jde o převýchovu lidí a nejlépe celé společnosti. Převýchova má zajistit zdárnou budoucnost lidstva - jeho přežití.

Terapeutická metoda Scientologické církve je značně banální, ale v praxi dobře použitelná. Nevýhodou Scientologické církve je monopolizace této techniky a to zejména ve vlastních řadách.

Pro edukační činnost poskytuje zajímavé podněty. Je otázkou, jestli jsou Hubbardovy zásady učení jeho vlastním dílem, nebo kompilací. Faktem ale je, že úprava knih, věnujících se otázkám vzdělávání, se důsledně některými zásadami řídí. Bylo by dobré provést komparaci nebo longitudiální výzkum v jejich vzdělávacích školách a střediscích.

4. POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SEKT

„Dítě začíná zkoumat svět jen s pomocí několika málo prekonceptí, dokud je dospělí nenaučí vidět věci takovým způsobem, který odpovídá popisům, se kterými všichni souhlasí. Svět je dohoda.“

(Castaneda, rozhovor č.3/1972)

Něco porovnávat znamená vidět rovinu, na níž dojde k porovnání. Nalezení, eventuelně stanovení roviny je tedy alfou a omegou úsudků a následných posudků. Zároveň se nesmí zapomínat, že se jedná o porovnávání v konkrétní rovině a jedná se tedy o dílčí pohled.

Hodnocení vychází pouze jako analýza dat z předložené práce a je spíše orientační než jednoznačné. Také jsem k porovnání připojil, jako jistou kontrolní skupinu, běžnou školu, na níž si na základě osobní znalosti jejího formálního i neformálního kurikula dovoluji provést stejné porovnání jako u sledovaných sekt .

4.1. VÝCHOVNÝ ROZMĚR

Pro porovnání sekt jsem zvolil některé znaky výchovy, jak o nich píše J. Pelikán v knize "Výchova jako teoretický problém." (Pelikán, 1995, s.37nn)

Obr.11. Porovnání znaků výchovy u sledovaných sekt.

Sekta	Znaky výchovy								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
RC	Přímá i nepřímá	Ano	Ano	Spíše ano	Spíše ano	Ano	Ano	Ano	Spíše ano
SJ	Přímá i nepřímá	Ano	Ano	Spíše ano	Ne	Ano	Ano	Spíše ne	Ne
NA	Spíše nepřímá	Ano	Ano	Spíše ano	Ano	Spíše ano	Ano	Ano	Spíše ano
SC	Přímá i nepřímá	Ano	Ano	Spíše ano	Ne	Ano	Ano	Spíše ne	Spíše ne
SOŠ	Spíše přímá	Spíše ne	Spíše ne	Spíše ne	Spíše ne	Spíše ne	Spíše ne	Spíše ano	Spíše ne

Vysvětlivky:

RC: A.M.O.R.C.

SJ: Svědci Jehovovi

NA: New Age

SC: Scientologie.

SOŠ: Orientační osobní hodnocení Střední odborné školy na niž šestým rokem učím.

Znak 1: Přímá versus nepřímá výchova.

Znak 2: Utváření uceleného obrazu světa a vlastního místa v něm.

Znak 3: Utváření schopnosti vlastního překročení, směřování k vyšším hodnotám.

Znak 4: Edukační práce s konfliktností světa.

Znak 5: Výchova k autenticitě člověka.

Znak 6: Integrace osobnosti.

Znak 7: Výchova k sebepoznání.

Znak 8: Tolerance ostatních lidí.

Znak 9: Prevence konformity (narušování sugestibility) jako cesty k vnitřní svobodě.

Shodné znaky

Teoreticky podložená výchova by, podle modelu J. Pelikána, měla ve znacích 2 až 9 obsahovat „ano“.

Shoda u sledovaných sekt byla ve většině zvolených znaků. Ke shodě dochází zčásti proto, že se jedná o relativně podobné idealistické společnosti, které výchovně vzdělávací činnost chápou jako předávání učení (idejí) o postavení člověka ve světě. Nezabývají se způsoby jak opravit auto nebo jak se domluvit v cizím jazyce. Tím se také dá vysvětlit, proč se často objevuje "ano".

Rozdílné znaky

Největší rozdíly jsou patrné ve výchově k autenticitě a k prevenci konformity. Výchovu k autenticitě vymezuje J. Pelikán jako činnost, která nevede člověka k jedinému vzoru; výchovu k nonkonformitě jako systém sebeovládání a sebedůvěry bez negativní závislosti na svém společenství.

AMORC i hnutí New Age jsou do jisté míry panteistické, a tak mohou mít i větší prostor pro neopakovatelného, svébytného člověka. Svědci Jehovovi jsou monoteisti s hierarchickým rozdělením lidstva, a mají tedy jiný přístup. Pro ně je konformita jedním ze základních pilířů. Obdobně Scientologové, kteří jsou následovníky jednoho nezaměnitelného R. Hubbarda.

Ještě menší rozdíl je v toleranci (přiznávání všem ostatním lidem stejných práv).

Zajímavé je porovnání s kontrolní skupinou „SOŠ“, která vykazuje zcela jiné znaky. Účelem naší školy není předávání poselství Boha, ale příprava budoucích občanů na konkrétní povolání. V naší škole jsou časté případy odcizení, nechuti participace na záměrech školy a jiné varovné signály, které bychom u sledovaných sekt těžko hledaly.

4.2. VZDĚLÁVACÍ ROZMĚR

Pro porovnání vzdělávacího hlediska jsem zvolil strukturu předávání učiva podle J. Brunera v podání J. Prokeše (Prokeš, 5.9.2005, s.7-10). Předkládané učivo lze vidět jako jakousi strukturu skládající se ze tří prvků: pojmy (koncepty), generalizace (zobecnění vztahu mezi více pojmy) a fakta.

Jako v předchozí tabulce i zde by bylo vhodné, aby se v tabulce objevovalo ano, tedy aby vyučující pracoval rovnoměrně napříč takto vymezenou vzdělávací strukturou.

Sekta	Vzdělávací struktura		
	Pojmy	Generalizace	Fakta
RC	Spíše ano	Ano	Spíše ano
SJ	Ne	Ano	Spíše ne
NA	Spíše ano	Ano	Spíše ano
SC	Ano	Ano	Ne
SOŠ	Ano	Spíše ano	Ano

Vysvětlivky:

RC: A.M.O.R.C.

SJ: Svědci Jehovovi

NA: New Age

SC: Scientologie.

SOŠ: Orientační osobní hodnocení Střední odborné školy na níž šestým rokem učím.

Shodné znaky

Každá sledovaná sekta pracuje velmi aktivně s generalizací. Většinou se jedná o výroky, principy, zákony, ke kterým „se došlo“. Tyto generalizace pak předává svým členům.

Rozdílné znaky

Rozdíly jsou v práci s pojmy a fakty. S pojmy nejméně pracují ve společnosti Svědků Jehovových, nejvíce u Scientologů. S fakty pak zřejmě nejméně Scientologové.

Zajímavé je opět srovnání s kontrolní skupinou, kde v takto pojetém porovnání vypadá vzdělávání na kontrolní státní střední škole nejpříznivěji.

Zajímavým znakem, ve výše uvedené tabulce neuvedeným, je poměr mužů a žen ve vzdělávacím procesu. Protože v běžných školách stále více učí ženy, dochází zde k jevu, kdy „*chlapci spojují školu s ženskými hodnotami*“ (Fontana, 1997, s.155). Vzdělání si pak z dlouhodobého hlediska mohou budoucí muži spojovat s ženským světem. U sledovaných sekt, kromě AMORC, převažuje mužský prvek. Vzdělání pak je, dá se říci tradičně, chápáno jako spíše mužská záležitost.

Srovnání vzdělávacího a výchovného rozměru

Při porovnání hlediska výchovného a vzdělávacího je patrný rozdíl. Běžná škola jeví lepší hodnocení ze vzdělávacího pohledu. Zatímco sledované sekty na tom byly lépe ve výchovném procesu. Pokud je výchovně vzdělávací proces nebo obecněji řečeno předávání hodnot společnosti tak důležité, jak jsem se snažil vysvětlit v úvodu kapitoly "Výchova a vzdělávání", pak by měly životaschopné sekty mít nějaké přednosti i na poli pedagogickém. To se jeví i v této shrnující kapitole.

4.3. DISKUSNÍ ČÁST

R. Škvařil (1995) v Post scriptum své knihy o sektách „Had leze z díry“ uvádí, jak ho náhle začal zlobit žaludeční vřed, když psal o satanismu, a jak se začaly vyskytovat i jiné somatické mysteriózní potíže, dokud se psáním neustal. Mně se nic takového nedělo ačkoli jsem původně také psal o vzdělávacím systému satanistů. Zato mě provázela, zejména ke konci práce, jistá nejistota v metodologických záležitostech této práce. Víím, že by se stejné téma mohlo uchopit na nespočet jiných způsobů. Mnou zvolený způsob se mi občas zdál těžkopádný a na druhé straně mi vadilo, že nemohu připojit více informací.

Velkou otázkou pro mě také zůstává, jestli touto prací opravdu mohu posloužit těm, jimž může být posléze určena?

Podstatou otázkou, kterou jsem se často zabýval, je pořadí kapitol. Logicky by bylo vhodnější, nejprve uvažovat o společnosti, protože až na základě této skutečnosti se v ní mohou objevovat její výseky. Sektami jsem nakonec začal proto, že jsem dal přednost ústřednímu tématu. O umístění kapitoly věnované edukaci jsem neměl pochyb, protože edukace následuje až po vynoření se lidské společnosti a dokonce až po jejím strukturování.

Otázkou také je, zda jsem oprávněně zařadil Svědky Jehovovy do této práce. Oproti ostatním zkoumaným jsem k nim míval nejméně vstřícný vztah.

Také mi po napsání práce zůstala jakási nevyřčená věta; ačkoli se sám považuji spíše za ateistu, racionálně chápu, že státní podpora religiozity může velmi prospět životaschopnosti národa, eventuálně státu.

5. ZÁVĚR

„Ať se budete snažit sebevíc, vždy se najde na světě nějaké duchovní společenství, v jehož očích budete rouhačem nebo heretikem.“ (Jandourek, 1998, s.71)

Prostřednictvím této práce jsem se pokusil alespoň částečně nahlédnout do nepatrného zlomku sekt, které jsou běžnou součástí občanského života a s kterými se běžný pedagog, vnímající sociální pozadí svých svěřenců, setkává.

Sekty jsou stejně různorodé jako lidé. Stejně tak jako lidé jsou kontrolováni jistými pravidly, v krajním případě až vylučujícími jednotlivce ze společnosti, je tomu i u sekt. Rozdíl je v tom, že společnost mívá větší obavu ze seskupených lidí. Sekty jsou proto trnem v oku mnohým reprezentantům tradic.

Dějiny lidstva nejsou formovány jenom dobytými zeměmi, ale i, možná méně viditelně ovšem nikoli méně významně, výchovně vzdělávacím procesem. Ten umožňuje kontinuitu lidstva i jeho jednotlivých složek. Zákonitě také sekty používají výchovně vzdělávací proces ke svému vztažení se k budoucnosti, a jestliže mnohé sekty přežívají, některé dokonce déle než některé státy, nebo se dokonce zformují v celosvětově důležitou sílu, pak se jejich výchovně vzdělávací činnost nemůže přejít.

Když už se loučíme v dějinném kontextu, tak ještě drobná poznámka. Zdá se, že když se „dějiny rozhýbají“, nevyhrávají jenom ti nejvzdělanější. A když se dějiny zoufale nehýbají, tak opět může platit: *„Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské.“* (Mat 5, 3)

SEZNAM LITERATURY

- ABGRALL, J.M. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-7747.
- ALLAN, J. BUTTERWORTH, J.; LANGLEYOVÁ, M. *Víry a vyznání. Náboženství, sekty, paranormální jevy.* Bratislava: Slovart, 1993. ISBN 80-7145-011-1.
- ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie.* Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-25414-4.
- BAHOUNEK, T.J. *Sociologický systém sociální nauky Církve.* Brno: Brněnské Angelicum, 2001.
- BACH, R. *Jonathan Livingston Seagull.* London: Pan Books Ltd, 1973. ISBN 0330236474.
- BACH, R. *Dvouplošník.* Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-509-6.
- BARRETT, D.V. *Sekty, kultury & alternativní náboženství.* Praha: IŽ, 1998. ISBN 80-240-0066-0.
- BARRETT, D.V. *Sekty, kultury & alternativní náboženství.* Praha: IŽ, 1998. 411 s. ISBN 80-240-0066-0.
- BAUER, J. *Než vznikl Český stát – historie začala masakrem.* Praha: Adonai, 2001. ISBN 80-86500-18-7.
- BEER, F. *--a tys na Němce střílel, dědo?* Praha: Artforum -Jazzová sekce, 1997. ISBN 80-85271-16-8. Publikace je zkrácenou a upravenou verzí. něm. orig Hast Du auf Deutsche geschossen, Grandpa?
- BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.
- BÜCHNEROVÁ, B. *Co máme vědět o sektách.* Praha: Amulet, 1999. ISBN 80-86299-02-3.
- CASTANEDA, C. *Čtenáři nekonečna.* Praha: Dobra, 1999. ISBN 80-86459-38-1.
- CIPRO, M. *Galerie světových pedagogů. Druhý svazek. Devatenácté století.* Praha: Cipro, 2002. ISBN 80-238-8003-9.
- COUDRIS, M. COUDRIS, R. *Hovory s nenarozeným dítětem.* Praha: Práh, 1997. ISBN 80-85809-68-0.
- ČECHUROVÁ, J. *Čeští svobodní zednáři ve XX. Století.* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-122-1.
- DALAJLÁMA, Jeho Svatost. *Cesta ke svobodě.* Praha: Pragma, 1997. ISBN: 80-7205466-X
- DALAJLÁMA, Jeho Svatost. *Cesty ke štěstí – průvodce dobrým životem.* Praha: Pragma, 2002. ISBN: 8072057138
- DÄNIKEN, E. von. *Prorok minulosti.* Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0434-0
- DRAGOMIRECKÝ, A. *Cesta do vlastní minulosti.* Praha: Stratos, 1997. ISBN 80-85962-11-X.
- DRAGOMIRECKÝ, A. *Hlubinná abreaktivní psychoterapie.* Praha: Stratos, 1992.
- DRAGOMIRECKÝ, A. *Psychoterapie I.* Praha: Stratos, 2001. ISBN 80-85962-07-1.
- DŽIBRÁN, CH. *Prorok.* Praha: Academia, 2002, ISBN 80-200-1015-7.
- ELIADE, M. *Dějiny náboženského myšlení II. Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství.* Praha: OIKOYMENH, 1996.
- ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími.* Praha: Návrat, 1994.
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi.* Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
- FRANZ, R. *Krise svědomí.* Praha: Návrat domů, 1998. ISBN 80-85495-80-5. 2. vyd.
- FREUD, S. *Vzpomínka z dětství Leonarda da Vinci.* Praha: Orbis 1991.
- FROM, E. *Beyond the chains of illusion.* New York: Simon and Schuster, 1962.

- GAWAIN, S. *Život ve světle*. Praha: Pragma, 1992, ISBN 80-85213-17-6.
- GEDDES, A. *Mých prvních pět let*. Liberec: New Wave Publication, 1996.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- GODFRIED, D. *Kristus nebo Vodnář?* Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993. ISBN 80-85527-38-3.
- GRANT, M. *Židé v římském světě*. Praha: Bbart, 2003. ISBN 80-7257-953-3.
- GREEN, L. SHARMAN-BURKE, J. *Životní cesta v zrcadle mýtů: mytické příběhy jako inspirace pro život*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-528-8.
- GROF, S. *Dobrodružství sebeobjevování*. Praha: Gemma89, 1993. ISBN 80-85206-15-3.
- GROOTHUIS, D. R. *Tváří v tvář New Age*. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-38-4.
- HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: T. Janečka, 1994.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.
- HAY, L.L. *Miluj svůj život*. Praha: Radost, 1993. Třetí české vydání. ISBN 80-85189-16-X.
- HAY, L.L. *Síla je ve vás*. Praha: Pragma, 1994. ISBN 8085213397
- HEFERNANOVÁ, J.: *Tajemství dvou partnerů*. Liberec: Dauphin, 1995.
- HELLER, J.: *Nástin religionistiky*. Praha: Kalich, 1988.
- HELUS, Z. *Úvod do sociální psychologie*. Praha: UK PF, 2001. ISBN 80-7290-054-4.
- HORA, L. *Problematika takzvané alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-106-4.
- HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Praha: OIKOYMENH, 1994.
- HRABAL, F.R.: *Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností*. Bratislava: Cad Press, 1998. ISBN 80-85349-79-5
- HUBBARD, L.R. *Dianatika. Moderní věda o duševním zdraví*. Brno: Návrat, 1997. ISBN 80-7174-999-0.
- HUBBARD, L.R. *Education, literacy & Civilization*. Freedom, 1996. ISBN 1-57318-062-9.
- HUBBARD, L.R. *Child Dianetics. Dianetic Processing for Children*. The Publications Organization World Wide. Scotland: A branch of the Church of Scientology, 1968. Fifth Edition.
- HUBBARD, L.R. *Scientology: A New Slant on Life*. Los Angeles: Bridge Publications, 1982. ISBN 0-88404-123-9
- CHARDIN, P.T.de. *Vesmír a lidstvo*. Praha: Vyšehrad, 1990. ISBN 80-7021-043-5.
- ILLICH, I. *Odškolnění společnosti (polemický spis)*. Praha: Slon 2001. ISBN 80-85850-96-6.
- JANDOUREK, J. *Svatí a kacíři světových náboženství*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-265-3.
- KAHAN, K. *Jehovovi svedkovia. Kto sú? Komu slúžia?* Bratislava: Pravda, 1988.
- KELLER, J. *Dvanáct omylů sociologie*. Praha: Slon, 1995. ISBN 80-85850-09-5.
- KERLINGER, F. in OUDOVÁ, D. *Pedagogická psychologie*. Skripta. Hradec Králové: UHK, 2002.
- KOHÁK, E. *Člověk, dobro a zlo. O smyslu života v zrcadle dějin*. Praha: Ježek, 1993.
- KOHOUTEK, R. a kol. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM 1996.
- KOMENSKÝ, J.A. *Labyrint světa a ráj srdce*. Praha: Odeon, 1970.
- KOUKOLÍK, F. *Základy stupidologie 2*. Praha: Galén, 2002, ISBN 80-7262-078-9

- LEBOYER, F. *Porod bez násilí*. Praha: Stratos, 1995. ISBN 80-85962-04-7
- LORENZOVÁ, J. Pomáhání a pomáhající profese. In KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- LUTHER STOJÍCÍ MEDVĚD, Lakotové in LOMBARDIOVÁ, F.G.; LOMBARDI, S.G. *Nekonečný kruh. Výklad etiky amerických indiánů*. Košice: Knižná dielňa Timotej, 1996. ISBN 80-88849-04-7. Str. 59.
- LYON, D. *Ježíš v Disneylandu. Náboženství v postmoderní době*. Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0941-6.
- MACHOVEC, D. *Dějiny antické filosofie*. Praha: H&H, 1993, ISBN 80-85467-62-3.
- MEYRINK, G. *The Golem*. Praha: Vitalis, 2003. ISBN 80-7253-071-2.
- MINAŘÍK, K. *Malý mystický slovník*. Praha: Canopus, 1992. ISBN 80-85202-06-9.
- MIŠOVIČ, J. *Víra v dějinách země Koruny České*. Praha: Slon, 2001. ISBN 80-85850-99-0.
- MULFORD, P.. *Dar Ducha. I a II. díl*. Olomouc: Stanovum, 1995.
- NOVOTNÝ, T.; VOJTÍŠEK, Z. *Základní orientace v nových náboženských směrech*. Praha: Oliva, 1994. ISBN 80-901634-4-0.
- OBST, O. in KALHOUS, Z; OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- ONDREJKOVIČ, P. *Úvod do sociologie výchovy*. Bratislava: VEDA, 1998.
- OSHO. *Život, láska, smích*. Praha: Pragma, 1992. ISBN: 80-85213-18-4
- PALOUŠ, R. *Čas výchovy*. Praha: SPN 1991. ISBN 80-04-25415-2
- PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Praha: SPN, 1991.
- PECHA, L. *L.N. Tolstoj a jeho pedagogický odkaz*. Praha: SPN, 1982.
- PELCOVÁ, N. *Vzorce lidství. Filosofie o člověku a výchově*. Praha: ISV, 2001. ISBN: 80-85866-64-1.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amonium, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
- PIKE, G.; SELBY, D. *Globální výchova. Nabídka alternativních aktivit ve škole*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-98-6
- PORTERFIELDOVÁ, K.M. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-233-2.
- PRONÁSLEDOVANÝ MEDVĚD, Santí Siouxové in LOMBARDIOVÁ, F.G.; LOMBARDI, S.G. *Nekonečný kruh. Výklad etiky amerických indiánů*. Košice: Knižná dielňa Timotej, 1996. ISBN 80-88849-04-7. Str. 58.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- REDFIELD, J. *Celestinské proroctví*. Praha: Pragma, 1995. ISBN 80-7176-108-7.
- Kapitola: Interpersonální etika.
- REMEŠ, P. *Doslov – situace v Čechách*. In. PORTERFIELDOVÁ, K.M. *O sektách*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-233-2.
- RÉMOND, R. *Náboženství a společnost v Evropě*. Praha: Lidové noviny, 2003.
- RITZER, G. *Mcdonaldizace společnosti. Výzkum měnící se povahy soudobého společenského života*. Praha: Academia, 1996.
- KWIATKOWSKI, D. *Instantní mystika*. Warszawa: Rosa Croce, 3/1993.
- ROGERS, C. *Čítanka Carla Rogersa*. Studijní literatura ve zvukových nahrávkách, žánr: Pedagogika pod číslem OLZ 78. Komárková - KTN 1996 - 18 kazet.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SCHELER, M. *Místo člověka v kosmu*. Praha: Academia, 1968.
- SCHELER, M. *O studu*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0354-X.
- SILVA, J. *Silvova metoda kontroly myslí*. Praha: Radost, 1992. ISBN 80-85189-25

- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.
- SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*. Praha: UK, 2004. ISBN 80-7184-357-1.
- STEINER, R. *Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy*. Praha: Baltazar 1993. ISBN 80-900307-9-3.
- STODŮLKOVÁ, E.; ŠOLC, V.; DUDÁK, V. *Občanská nauka pro střední odborná učiliště*. Praha: SPN, 2003. ISBN 80-7235-237-7.
- SVOBODOVÁ, M. *Jak vychovávat děti podle hvězd*. Praha: Gemma89, 1994. ISBN 80-85206-25-0.
- ŠILER, V. *Co je to New Age? Tematický sešit. Základy společenské výchovy*. Ostrava: SCHOLAFORUM, 1996. ISBN 80-86058-12-3.
- ŠIMANDL, J.; MÁDR, O.; BARTOŇ, J.; HLAVSOVÁ, J. *Jak zacházet s náboženskými výrazy*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1193-5.
- ŠKVAŘIL, R. *Had leze z víry*. Praha: Talpress, 1995. ISBN 80-85609-93-2.
- ŠTAMPACH, O. I.: *Náboženství v dialogu*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-168-1.
- ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: UK, 2001. ISBN 80-7184-797-6.
- TAUSEN, G.; GOZE-HANEL, I.. *Prenatální komunikace*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 8071787531
- TOMÁŠ, E. *999 otázek a odpovědí*. Praha: Avatar, 1993. ISBN 80-901385-6-X.
- TOTHOVÁ, K. *Sekty*. Jirkov: 1999. Závěrečné práce na VOŠ sociálně právní v Chomutově.
- VELECHOVSKÝ, P. *Modrá alfa*. Praha: Ben, 1996. ISBN 80-86056-10-4.
- VLNAS, V. *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0358-2
- VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-798-1
- VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingirs, 1996b.
- VOJTÍŠEK, Z. *Zneužití náboženství. Pokus o nové chápání sekt*. Praha: Oliva, 1996a. ISBN 80-85942-22-4.
- Watch Tower Bible. *Otázky mladých lidí*. Vytisknuto v Německu jako překl. anglického originálu *Questions Young People Ask*. New York: 1991a.
- Watch Tower Bible. *Tajemství rodinného štěstí*. Vytisknuto v Německu jako překl. anglického originálu *The Secret of family happiness*. New York: 1991b, Watchtower Bible.
- Watchtower Bible and Tract Society. *Svědkové Jehovovi a vzdělání*. New York: cop. 1995 .
- WILSON, E.O. *O lidské přirozenosti*. Praha: Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-076-3.
- WITHROW, W,H. *Průkopníci metodismu*. Praha: Evangelická církev metodistická, Praha 2001. ISBN 80-85013-45-2.
- WOLF, J. *Člověk a jeho svět*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-871-9.
- ZWEIG, S. *Netrpělivost srdce*. Praha: Odeon, 1984. 3.vydání.

Časopisy:

- A.M.O.R.C. „Žití je umění“. Praha: 1998. Také na internetové adrese: <http://www.amorc.cz/entrance.htm>
- A.M.O.R.C. *Historie rosekruciánů*. Praha: 1991
- A.M.O.R.C. *Liber 777*. Praha: 1992.
- A.M.O.R.C. Monografie č.23. *Útěk před osobní odpovědností*. Praha: 1993.
- A.M.O.R.C. Monografie č.24. *Falešný idealismus*. Praha: 1994.
- A.M.O.R.C. *Rosekrucián a dítě*. Praha: 1995, a. Malá řada – A. 49 publikace.

A.M.O.R.C. *Sebezdokonalování, osud a životní rytmy – díl II*. Praha: 1995, b. 33 publikace

DVOŘÁKOVÁ, M.; KOUBEK, J. *Náboženství ve škamnách*. Dingir časopis o současné náboženské scéně. Téma: Škola a náboženství. 2, 2001.

FÁREK, M. *Gurukula jako zkouška*. Dingir, 2/2001. Téma: škola a náboženství.

HECZKO, S. *Marathon, 2/1998, Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění*. Hlavní články – Hnutí New Age. Také na adrese: www.valencik.cz/marathon

HUBBARD, L.R. *Děti*. Copenhagen: NEW ERA, 2003. ISBN 87-7968-899-3.

KARAHASAN, D. *Eurocentrik a islámocentrik*. Kafka – Časopis pro střední Evropu. 5/2002 – Budoucnost náboženství.

MF Dnes, 11.4.2003. *Rodina zvolila smrt . Z domova – s.8.*

MF Dnes, 18.6.2001. *V omamném čaji byl durman*. S.4.

PELIKÁN, J. *Mýty v pedagogice a empirický výzkum*. Učitelství listy, č.1/1999-2000, s.7-8.

Probudte se! 8.října 2002. *Neúplných rodin přibývá. Neúplné rodiny mají mnoho problémů*.

PROFANT, V.; Štampach I.O. *Co je a co není sekta*. Dingir 4/ 2000.

Reader's Digest, May 1980. *Scientologii?*

REMEŠ, P. *Utrpení a obrazy Boha*. Psychologie Dnes 2/2001. Část – Psychologie a společnost.

REMEŠ, P. *Problémy s explikací*. Dingir časopis o současné náboženské scéně. 2, 2001.

SEJVALOVÁ, J. *Jsou žáci ZŠ varování před nebezpečím extremistické religiozity?* Paidagogos, 6/2001. Také na: <http://old.paidagogos.net/>

SKALKOVÁ, J. *Postmoderní pedagogika a myšlení*. Praha: Pedagogika roč.XLV, 1995.

VOJTÍŠEK, Z. Příloha časopisu Policista 9/1998. *Náboženství a sekty v ČR*.

VOJTÍŠEK, Z. *Odkud svítí hvězda Dingir*. Dingir 1/2000.

The Ross Institut

Ross,a; SINGH,G. *Ring Around the Rosy Cross*. Metro –Silicon Valeey. 12.8.2002. <http://www.rickross.com/reference/rosicrucians/rosicrucians1.html>

Ross,b; WATERS,CH. *Mummy Dearest*. Metro Publishing. 11.12.1997. <http://www.rickross.com/reference/rosicrucians/rosicrucians2.html>

Ross,c; SPENCER, J. *The Mental Health of Jehovah's Witnesses*. <http://www.rickross.com/reference/jw/jw72.html>.

Ross,d.; BRIGGS, D. *Christ is returning, but maybe not next year, Witnesses say,Charlotte Observer*. 14.10.1999. <http://www.rickross.com/reference/jw/jw28.html>

Ross,e.; BOYLE, J. *Russia resumes test case on Jehovah's Witnesses ban*. Reuters. 6.2.2001. <http://www.rickross.com/reference/jw/jw51.html>

Ross,f.; HODGE,D. *Witnesses to Pain*. Las Vegas Weekly. 22.1.2003. <http://www.rickross.com/reference/jw/jw136.html>.

Ross,g.; *This is London. Woman bled to death after refusing transfusion*. 4.4.2003. <http://www.rickross.com/reference/jw/jw150.html>

Ross,h.; BBC News: 21.9.1999. *Woman "starved herself to death"*. <http://www.rickross.com/reference/breat/breat04.html>

Ross,i.; BBC: 10.6.2004. *Actor Cruise opens detox centre*. <http://www.rickross.com/reference/scientology/celebrities/celebrities45.html>

Ross,j.; Times of India: 28.2.2002. *Scientologists flay Egypt's detention of members*. <http://www.rickross.com/reference/scientology/scien373.html>
Ross,k.; Tass News Wire: 27.6.2001. *Khabarovsk sect chief convicted for money laundering*. <http://www.rickross.com/reference/scientology/scien326.html>
Ross,m.; The Star (Malasia): 19.11.2003. *Mongolia adopts new method of learning*.
<http://www.rickross.com/reference/scientology/studytech/studytech18.html>
Ross,l.; JACOBSON,F.P. *Police hold 69 in raid on Madrid Scientology talks*. The London Times/November 22, 1988.
<http://www.rickross.com/reference/scientology/Scien7.html>

Internet:

AMORC. *Manifest*. <http://www.amorc.cz/positio.htm> [5.9.2005]
CÍRKEV. Domovská stránka Scientologie. *Statistické informace*.
http://www.scientology.org/en_US/news-media/stats/pg007.html [5.9.2005]
CSU,a. Český statistický úřad. *Obyvatelstvo podle náboženského vyznání*. Data ze sčítání v letech 1991 a 2001.
[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/publ/588C86CE8B244430C1256C680032D2C8/\\$File/tab51.xls](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/publ/588C86CE8B244430C1256C680032D2C8/$File/tab51.xls) [5.9.2005]
CSU,b. Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Tabulka: 5. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání.
<http://www.czso.cz/slodb/slodb2001.nsf/tabx/CZ0000> [5.9.2005]
ESSEMIANI. Militantně feministická společnost.
<http://geocities.com/essemian1/personalpagegreen.html> [1.12.2004]
Findhorn. Úvodní stránka - *The Findhorn Foundation*.
http://www.findhorn.org/home_new.php [5.9.2005]
GROF, S. *Evoluce planetárního vědomí a možnosti přežití*.
<http://www.holos.cz/HD/napsali/korenynasili.html> (5.9.2005)
HADDEN, J,K. The Religious Movements at the University of Virginia. *Group Profiles, Links and Info*.
<http://religiousmovements.lib.virginia.edu/profiles/listalpha.htm#r> [12.11.2005a]
HADDEN, J.K. The Religious Movements at the University of Virginia. *Conceptualizing "Cult" and "Sect"*.
<http://religiousmovements.lib.virginia.edu/cultsect/concult.htm> [12.11.2005b]
HAVEĽKA, J. Spirituální stránky Jana Havelky. Obsah. *Channelink*.
<http://www.volny.cz/jhavelka/obsah.html#Channeling> [5.9.2005]
HELDAL-LUND, A. Stránky proti Scientologii. *Who is Xenu?*
<http://www.xenu.net/archive/leaflet/xenuleaf.doc> [5.9.2005a]
HELDAL-LUND, A. Operation Clambeke Presents. *Frekvently Asked Questions*.
<http://www.xenu.net/cb-faq.html#faq19> [5.9.2005b]
Humanity's Team. *Hovory s Bohem*.
<http://www.hovorysbohem.cz/index.php?file=7> [5.9.2005]
Holos. Centrum alternativní léčby. Hlavní stránka.
<http://www.holos.cz/Menu.htm> [5.9.2005]
CHAMBLIN,L. The Religious Movements at the University of Virginia. *The Church of Scientology*.
<http://religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/scientology.html> [5.9.2005]
CHRÁŠŤANSKÁ, L. Centrum osobního rozvoje Nesměň. Hlavní stránka.
<http://www.spirala.cz/nesmen/> [5.9.2005]
INFORM, Information Network Focus On Religious Movements.
<http://www.lse.ac.uk/collections/INFORM/> [5.9.2005]

ISKCON, International Society for Krishna Consciousness.
<http://www.iskcon.com/> [5.9.2005]

Law,a.; Lovelock Review-Miner. Servisní server pro oblast Pershing v Nevadě. Pershing County schools honoured. *Minersville School District v. Gobitis*.
<http://www.nevadarancher.com/rminer/rm2004/rmjul8a.htm> [5.9.2005]

Law,b.; FindLaw. Servr věnovaný soudnictví a zákonům v USA. Část: Cases and Codes. *West Virginia State Board of Education v. Barnette case*.
<http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&vol=319&invol=624> [5.9.2005]

MORMONI. The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. Famous Mormon Authors. <http://morgannews.us/auth.html> [5.9.2005]

NEŠPOR, Z. Neviditelný pes. Vědecká sekce deníku. *Folková hudba jako náboženské vyznání*.
http://pes.internet.cz/veda/clanky/26163_0_0_0.html [5.9.2005]

PROFANT, V.; ŠTAMPACH,I.O. Sekty, anebo alternativní náboženství? Vysvětlení základních termínů. *Co je a co není sekta*.
<http://sweb.cz/vit.p/rozdel1.html>. [5.9.2005]

PROKEŠ, J. Učební text k výuce předmětu na Fakultě informatiky Masarykovy university. *Školní pedagogika (II. část)*.
<http://www.fi.muni.cz/usr/qprokes/pedagogika/pedagogika.html> [5.9.2005]

RENÖCKL, H.; BLACKENSTEIN, M. *Nová religiozita fascinuje a zneklidňuje*.
<http://kkbrno.mujweb.cz/ukazka/novareligiozita.html> [5.9.2005] (21.11.2005 bylo nepřístupné – dodatečná poznámka)

SCHNEEBERGER,V. Časopis Dingir (el.verze) 2/1998. *Dopisy čtenářů: Co je sekta*. http://www.dingir.cz/dingir/1998_2/index.html [5.9.2005]

SVĚDCI,a. *Biblická ujištění pro Svědky Jehovovy*,
<http://mujweb.cz/Spolecnost/ujisteni/ujvit.htm> [5.9.2005]

SVĚDCI,b. *Biblická ujištění pro Svědky Jehovovy*.
<http://mujweb.cz/Spolecnost/ujisteni/clanky.htm> [5.9.2005]

TYCHO, A.P. in Stránky Davida Zbírala. Část religionistika. *Tak mnoho cest (úryvky)*. V tištěné podobě: TYCHO,A.P. *Tak mnoho cest*. Olomouc: 2001.
<http://mujweb.atlas.cz/www/david.zbiral/Mnoho-cest.htm> [24.11.05]

VARIANTY. Sekce interkulturní vzdělávání. *Subkultury*.
http://varianty.rebex.cz/default.asp?pa=ik_mensiny_subkul#Úvod [5.9.2005]

Watch Tower,a. Statistika. *2004 Report of Jehovah's Witnesses Worldwide*.
http://www.watchtower.org/statistics/worldwide_report.htm [5.9.2005]

ZBÍRAL. D. Stránky Davida Zbírala. Religionistika. *New Age a novopohanství*. <http://mujweb.cz/www/david.zbiral/NewAge.htm#ftnref11> [5.9.2005]

Dokumenty:

"ACCESS" Global Perspectives Newsletter. Heritage Education and Review Organization. *Education in the New Age*. Maryland: June, 1984.

EVROPSKÁ STUDIE ŽIVOTNÍCH HODNOT. *Sociologický výzkum hodnotového systému českého obyvatelstva*. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a SC&C spol. s r.o, Praha: 1999. Také na internetu:
<http://www.scac.cz/EVS/index.htm>

FOJTÍČEK, M. *Studie o stavu religiozity v Plzni*. Vypracovaná v létě 1998 pro Magistrát města Plzně. <http://www.volny.cz/ledce/pnsweb.html>

FREEDOM Magazine. The Cult Awareness Network. An Analysis of Violence nad Crime Incited by the Cult Awareness Network. New York: Scientologi, 1998.

KOLÁŘ, P. *Postavení církvi ve vybraných zemích Evropy*. Parlamentní institut - Kancelář Poslanecké sněmovny. Informační studie č.5.5159. Praha: září 2000.

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance. MŠMT v Praze dne 23. března 1999. Č.j.: 14 423/99-22

Pokyn MŠMT k náboženské výchově v základních, středních a speciálních školách. Č.j. 36 318/97-22-23 - V Praze dne 27.4.1998.

ZÁKON č.3/2002 Sb. ze dne 27. listopadu 2001. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

Slovníky:

Encyklopedický slovník. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-207-0438-8

Encyklopedie náboženství. Kol. autorů . Internetové stránky Karmelitánského nakladatelství. <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php>

Encyklopedie Wikipedia. Noam Chomsky.

http://wikipedia.infostar.cz/n/no/noam_chomsky.html

GOFF, J.; SCHMITT, J.C. a kol. *Encyklopedie středověku.* Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-543-3.

Kapesní slovník ateisty. Praha: Svoboda, 1982.

Latinsko český slovník. Praha: SPN, 1991. 3.vydání. ISBN 80-04-26000-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4

REJZEK, J. *Český etymologický slovník.* Voznice: Leda, 2001.

Velký anglicko-český slovník: Praha: Academia, 1997.

PŘÍLOHY

1. ZÁKLADNÍ POUŽÍVANÉ POJMY

BŮH (bohové) – přikláním se spíš k názoru Demokritovu, že se jedná o „v lidech vzniklé představy“ (Machovec, 1993).

NÁBOŽENSTVÍ má mnoho rozměrů. Někteří v něm vidí pokus, jak se napojit na prvotního tvůrce nebo hybatele. Jinými je náboženství považováno za abstraktní pojem nebo dokonce „*navýsost abstraktní pojem*“ (Horyna, 1994, s.18), který lze analyzovat jen v jeho historicky kulturním kontextu. Xenofant a Démokritos viděli v náboženství zejména pragmatické hodnoty. Dnešní sociobiologie tento pragmatický postoj prohlubuje: O. Wilson poukázal, že náboženství je především proces, který umožňuje podřízení se zájmům skupiny u jinak egoistického lidského druhu (Wilson, 1993). Odpověď na otázku co je náboženství předurčuje každou práci, která s tímto termínem pracuje. Je ohromný rozdíl, jestli v náboženství vidíme podobně jako např. S. Freud patologickou reakci na „*dlouhou dětskou bezmocnost*“ (Freud, 1991, s.69), či jako K. Marx povzdech utlačovaných – nebo naopak jestli v náboženství vidíme snahu o „*bázeň Boží*“ (Encyklopedie náboženství), či jestli vnímáme náboženství spolu s P. Remešem jako „*mohutný hnací převod lidské psychiky*“, který pomáhá člověku postupovat dál (Remeš, 1997, in Porterfieldová, s.151).

A. Anzenbacher (1990, s.26nn) definuje náboženství jako vztah k prvotnímu Základu a Smyslu, který je chápán jako posvátný a transcendentní. Pod posvátnem se rozumí stav vzbuzující údiv, úžas a nadšení. Vlastnost **transcendence** značí přesahování všech myslitelných možností a vymykání se dostupné lidské zkušenosti. Je

vhodné poukázat ještě na J. Hellera (1988), který mluví o náboženství jako o tom, co má vůči člověku roli Boha.

Ovšem vzhledem k této práci je nutné si uvědomit, že české slovo „náboženství“ může sugerovat vazbu k osobnímu Bohu, což pojem poněkud omezuje (pak by např. taoismus, či některé směry buddhistické nebyly náboženstvím). Náboženství nemusí být představováno jediným Bohem, může být i polyteistické.

Náboženství se projevuje v **náboženské víře**. Ta může být institucionalizovaná do poměrně přehledných církví nebo se může projevovat značně volně. V případě volnosti mluví Berger a Luckmann o privatizované zbožnosti. Nešpor názorně popisuje, jak se v lidovém měřítku projevuje čtením horoskopů, zpíváním spirituálně orientovaných písní (u nás např. Spirituál kvintet), nejasné víře v něco vyššího, v reinkarnaci apod. (Nešpor, 5.9.2005) Předpokládá se, že náboženská víra determinuje celý způsob lidského prožívání.

Za RELIGIOZITU (od lat. religio – původně znamenalo rituály spojené s komunikací s Bohy; nyní se překládá jako náboženství nebo náboženskost) je považován lidský sklon uctívat Boha či jiné objekty náboženské víry.

NÁBOŽENSKOU SPOLEČNOSTÍ rozumíme skupinu lidí vyznávajících stejné náboženství. K témuž náboženství se obvykle hlásí více náboženských společností.

CÍRKEV (řec. – shromáždění Páně) znamená „*formu náboženského sdružování*“ (Encyklopedický slovník, 1993). Předmět víry, že prostřednictvím církve působí Bůh. Církev bývá uváděna jako protiklad sekty, ale není tomu tak. Teologicky se o církvi mluví jako

o souhrnu všech křesťanů. Neinformovaní za církvev označují všechny náboženské společnosti, například židy či muslimy.

ČLOVĚK je v práci pojímán jako jakýsi M. Schelerův „most“ od zvířete někam (Scheler, 1968, s.49-55). Na rozdíl od M. Schelera, ale i T. de Chardina (1990), není druhá strana mostu pojata v křesťanském duchu. Druhá strana mostu by mohla být blízká vizi B. Aldisse. Jeho představa přeměny člověka v „Umělou inteligenci“ byla zfilmována S. Spielbergem.

DUCHOVNÍ ŽIVOT je projevem duchovního úsilí. K.Minařík považuje za duchovní úsilí záměr nebo snahu „o rozvinutí extatického stavu vědomí jako prostředku k přestupu já do transcendentního světa.“ (Minařík, 1992, s.92)

FUNDAMENTALISMUS se jako užívaný termín objevuje až v druhé dekádě 20. století. Fundamentalista je ten, kdo předpokládá, že má jediný pravý doklad, svědectví o pravdě a vymezuje si právo tuto pravdu chránit.

MÝTUS v pojetí této práce není vymezen tím, jestli se událost stala nebo nestala, ale zejména tím, jaký má vliv. Např. „záporná propaganda proti sektám a kultům se stala mýtem.“ (Barret, 1998, str.19).

SPIRITUALITA se může jednoduše označit jako pocitový stav, kdy cítíme vyšší inspiraci, takové klidné a povznášející souznění. M.Fojtíček ji chápe jako „osobní lidskou orientaci na duchovní život (lat. spiritus - duch), která není navázána na nějakou náboženskou společnost, neprojevuje se pevnou věroukou, obřady či organizací.

Vyjadřuje se praktikováním určitých forem duchovního života (např. meditace).“ (Fojtíček, 1998) Rozdíl mezi spiritualitou a náboženstvím je značný. V náboženství jde o nauku o vztahu k Bohu, tedy k něčemu systémově a společensky jasně definovanému, podle A. Anzenbachera (1990) třeba k prvotnímu základu. Ve spiritualitě jde o působení něčeho duchovního. Náboženství staví na spiritualitě, na duchovním úsilí, ale spiritualita nestaví na náboženství. Spiritualita je tedy obecnějším pojmem než náboženství.

SEKTA je skupina, která je charakterizována sektářskými znaky, přičemž toto charakterizování je relativní, protože do značné míry záleží na posuzovateli. Sekta často vzniká jako „deviace“ v rámci domácích náboženských tradic a je v konfliktu se sociálním prostředím, ve kterém existuje. Obecné sektářské znaky se pohybují v rétorice: příslibů lepších zítřků, lepší společnosti, jednoduchých odpovědí na složité otázky, jisté výlučnosti apod.

2. ODPOVĚDI OSLOVENÝCH RESPONDENTŮ

Zástupcům zde vedených sekt jsem zaslal tuto diplomovou práci a požádal je o případné výhrady a doplnění. Zde jsou jejich odpovědi.

Pro internetovou verzi vynecháno

ANOTACE

Sekty jsou součástí sociálně kulturního dědictví. Princip sektářství předznamenává destruktivní ohrožení, zakonzervování nebo konstruktivní vylepšení stávajících poměrů. Otázky spojené s fungováním sekt se dotýkají mnoha vědních oborů a ty je zkoumají. Pedagogika dosud zůstává stranou i navzdory tomu, že většina sekt považuje svoji výchovně vzdělávací činnost za nejdůležitější. Tato práce se snaží o pohled a zmapování problematiky sekt právě z výchovně vzdělávacího hlediska.

Práce má dvě části. První teoretická část se věnuje vztahům mezi sektou, výchovou a společností. Druhá část se zabývá čtyřmi konkrétními sektami.

SOUHLAS S VÝPŮJČKOU

Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována k studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne 15.12.2005

.....

Poř. číslo	Jméno a příjmení čtenáře	Bydliště	Datum výpůjčky

Zpět na hlavní stránku:

[Ekofarma: Sad u ořechového háje, Jezvé](#)